نووسەری کورد

نووسەری کورد
نووسەری کورد
نووسەری کورد
نووسەری کورد
نووسەری کورد
نووسەری کورد
نووسەری کورد

ژمارە - ٧ - خولی سێیەم ساڵی ١٩٨٩

ژماره ٧ ئابی ١٩٨٩

نووسەری کورد

* *

- ئەو نووسینانەی دەگاتە گۆڤار نادرێتەوە خاوەنەکەی،جا گەر بڵاوبووەوە یان نەبووەوە.
- نووسینەکان زادەی بیرکردنەوەی خاوەنەکانیانن.
- دانانی نووسینەکان بەپێی پێویستی هونەرییە.

* *

ناونیشان: بەغدا ـ گۆڕپانی ئەندەلوس ـ یەکێتی گشتی ئەدەیب و نووسەرانی عێراق ـ نووسەری کورد.

لەم ژمارەیەدا

خوێنه‌ری ئازیز

● وا بزانین ماف ره‌وای خۆتانه كه گله‌یی‌مان لێ بكه‌ن له‌به‌ر ئه‌وه‌ی « نووسه‌ری‌كورد » دوا كه‌وت، ئه‌وه حه‌قی خۆتانه‌و ئێمه‌ش داوای لێبوردنتان لێ ئه‌كه‌ین ئه‌گه‌ر بیانه‌وێ لێمان ببورن. به‌ڵام ئه‌توانین به‌ڵێنتان بده‌ینێ كه له‌مه‌و دوا ئه‌و په‌ری هه‌وڵ ئه‌ده‌ین بۆ ئه‌وه‌ی به شێوه‌یه‌كی رێك‌و پێك به چاپی بكه‌یین‌و ئه‌و بۆشایی‌یه پڕ بكه‌ینه‌وه‌و وه‌كو جاری جاران « نووسه‌ری كورد » به ئێوه‌ی به‌ڕێز بگات‌و له خزمه‌ت كردنی ووشه‌ی كوردی ره‌سه‌ن به‌شدار بكات. به تایبه‌تی له‌م كاته‌دا كه ولاته‌كه‌مان له سێبه‌ری ئاشتی‌و سه‌ركه‌وتندا ئه‌ژی، ئه‌و سه‌ركه‌وتنه مه‌زنه‌ی كه به هۆی رابه‌رایه‌تی سه‌رۆكی مه‌زن صدام حسین، خوا بیپارێزێ، هاته كایه‌وه..

● گۆڤاری « نووسه‌ری كورد » گۆڤاری هه‌موو رۆشنبیرو ئه‌دیبێكی كورده و باوه‌شی بۆ هه‌موو وشه‌یه‌كی پاكو ره‌سه‌ن ئه‌كاته‌وه‌و چاوه‌روانی ئه‌وه‌یه كه نووسه‌رانی كورد به‌گشتی به‌شداری تێدا بكه‌ن‌و به هی خۆیان بزانن.

● ده‌سته‌ی نووسه‌ران بریاریان دواه كه به بۆنه‌ی ده‌یه‌م میهره‌جانی مه‌ربه‌د ژماره‌یه‌كی تایبه‌تی به زمانی عه‌ره‌بی به چاپ بكه‌یینن جا له به‌ر ئه‌وه داواله كشت ئه‌و ئه‌دیبانه ئه‌كه‌ین كه توانای نووسینی عه‌ره‌بی‌یان هه‌یه به زوترین كات به‌رهه‌ممان بۆ بنێرن بۆ ئه‌وه‌ی بتوانین ئه‌و ژماره‌یه به‌رێك‌و پێكی به چاپ بكه‌یینن.

ئیتر له كۆتایی‌دا هیواداریین كه بتوانین له‌م كاره‌دا سه‌ركه‌وتوبین‌و دیسانه‌وه داوای لێبوردن ئه‌كه‌ین.

ده‌سته‌ی نووسه‌ران

شعر

وێنێت رومانەکا نی

نافع ئاکرەیی

(١)

د باغەکێ فەریکو بێوێنەدا
رەنگێت جوان
دگەل شالیلا
لە بەر حەوشا بایێ شەمالێدا
شەر دکر..... !
بایێ پاکژ... دگەل سیلاقا
دونیا خوشدکر
لێپا گەلو....
ئەڤان هەمیا... پشیا من تەنگەکر
ترپێت دلی راوەستان
تایێ توندکر..
من گازی کر.. من هەوارکر
ئەرێ دونیا بۆ یا تەنگە.. ؟ !
ئەڤ بهارە بۆ یا لەنگە... ؟ !

بهاریٚ گوٚت !
: ئەی ساتوریٚ دولٚو چیا
تە دیتینە جیهێت جوان
ئاڤا خوشا ڤان کانی‌یا
ئەریٚ هەنە ل منو باغی
جوانترو دل ڤەکەرتر .. ؟ !
من گوٚت : بەلیٚ... ! !
گوٚ تی : کیڤە.. ؟ !
من گوٚت : بهار... وەلاتیٚ من
من گوٚت : بهار.... وەلاتیٚ من.

(٢)

د سەیرانەکا خوشا کەڤن
ل ناڤ هوٚریٚ..... د دەریادا
د گەل پێلاو...
دەنگیٚ تەیرا
پەریشکێت ئاڤیٚ من د دیتن

یێ هەلدفڕن.. !
چەند من حەزکر....
پەریشکەکا کوٚچر بگرم
لیٚ‌پا... نەکرا...
ل بلندییٚ... گرنژی‌و گوٚت:
: ـ ها هو.. هاهو....
چەوا ئەتوٚ دیٚ من گری .. ؟ !
: ـ تو ل کیڤەیی‌و دیٚ کیڤە چی ؟
:ـ ئەز ریٚڤینکم.... دیٚ هەلفرم
دیٚ کوٚمڤەبم.... دیٚ بمە عەڤر
دیٚ بارمە سەر گوٚندیٚ تە.. ل بنیا چیای
دیٚ نێرگزا ل ویٚریٚ ئاڤدەم
ئەویٚت ل هیڤیا منو تەنە...
دا ب دیاری.... بدەین هەڤالا

ل رۆژا خوشی‌یَ
ل رۆژا دەهولو زورنا
ل رۆژا سەرکەتنیَ.

(٣)

ل دەمیَ ئەز زارو بووم
بابیَ من دگۆت :ـ
هەر کەسیَ کلکا حاجیلەکیَ
د ناڤ چاڤیَت خۆ وەرینیت
چو جارا چاڤیَت وی کول نابن... ! !
ئەز مەزنبووم

د نوژدارییَدا... پیَ‌گەهشتم
نە وەسابوو.... نە وەساشە
لیَ‌پا ئەو حاجیلە من د دیتن
ل رۆژیَت شەری
هەمی تەیرا هیَلین هیَلان
حاجیلە ب تنیَ هوشیار مابوو
د گۆتە هەڤالیَت تڤەنگا: ـ
ها ئەڤەنە... ! !
ئەگەر دوژمن نیَزیک ببا

(٤)

داربەروویەك هاتە خواریَ
بۆ سەرکانی‌یَ... لەشی خۆ ب شۆت..
بەفرا چیا هەوارکریَ:ـ
ـ: ما بەس نی‌یە.... ب بارانیَ تۆ خۆ د شۆی ؟
ب نیَرگزا
ب بهاریَ خۆ خەملینی.. ! ؟

خوينا دلا پێ مەزن د بی... ! ؟
ـ :نەخێر... نەخێر... ! ! !
داربەریێ گوت:
د کانیێ دا..

ل بەر پیسیێ... ئەز خۆ ناشوم...!
ئەڤ کەهنیە... هەڤالا منە
د بن رەهێت مندا دەدرچیت
ئەو رێڤینگێ ڤان دەمانە...

دێ چیت... دێ چیت... بو سەفەرێ
بو سەردانا... دارا پیروز
ئەوێ دارا بەژن بلند
ئەو یا خۆرما شرین د دەت
ل بەر وێ هندێ... ئەز هاتمە دەڤ...
دا سلاڤا...

دگەل پارچەکا ئەڤی دلی
ب دیاری دگەل ب هنێرم
ب دیاری دگەل ب هنێرم.

(٥)

ل وێ دەمێ ئەز زارو بووم
من وە دزانی:
کو گوندێ من... دایکا هەمی گوندایە.. !
ئەو باژەرێ ل نێزیکی مە

هەر هەمی... هەمی ئەڤ دونیایە... !
ئەو چیایێ ل رەخ گوندێ مە
ل سەر ڤی عەدری... بلندترین چیایە... !
خێڤی بیستانێ مە
چاکترین فێقیێ ڤان عەردایە...!

بابێ من ژی هێرقەلێ زەمانایە.... !
دەیکا من ژی.... ل هەمی تشتی... ئەو زانایە... ! !
لێ یا ئەڤرو... ئەز د بینم... !
جغزا بیرا من...
ل وی دەمی... چەندا تەنگو بێ ئاڤایە... ! !
نەگوندێ من دایکا هەمی گوندایەو
نە بابێ من هێرقەلێ زەمانایە
خاتر خاستنا من ئەڤروکە...
گەلو ب زانە ل هەر دووکایە
عەدرێ مە ژی... عەردێ مەزن
دەرچوو... نوکەرێ روژێیە
روژو نوکەرێت خو
د دەریایەکا مەزندا... مەلهڤانیا دکەن
نزا هەمی پێکڤە.. ل جغزا کێنە
ئەرێ کێیە.... دلێ خەمدار... پڕ زانین کەت ...... !؟ !

(٦)

قەلەمێ من حوبر تێ نەما
هوزانەك هات
دەمارێت من پڕ ئاگر بوون
کورکێت دلی...
ل ئاڤەکا تالێ....... ل من تەژی بوون
ئەز ڤەلەرزیم
هەمی چرکێت ڤی زەمانەی...

حسین ئەحمەد جاف

د گوهێت مندا تەقین...!

شوڤو زەڤی د چاڤێت مندا ئەرزین.
سەر زڤری...
گەلو... چبکەم...
کی دێ هاری ڤی دلەی کەت.... ؟ ! !

ب هێمنی.. وەك فریشتا
دەمارا خوینێ... نیزیك بووڤە ..!
قەلەمێ من.. ب خوینێ ئاڤدا...
ل وی دەمی:ـ
جوانتر ین هوزان من نڤیسی
ئەو هوزانا بو وڵاتی من نڤیسی.

(٧)

د ناڤ ئودا نڤستنا من
وێنەیەکی گوندێ مە...
ل سەر دیواری داڤزیایە

ماڵا مە... تێرا دیارە..
ئەو دار توویا ل بەر ماڵا مە
ئەوا یارێت زاروکیا مە..
ل پێش تێپەرین

منو هەڤالا توی ژێ خارین
نهو...!!
هەر دەمێ تەماشا دکەم
دیوار د بژکیتو ...
د پشت وانرا
تارمایێ... دوو درەختا
وەك دوو یارا د تێك ئالاندی..
ئەز د بینم

داربەرییەكو دار خورمەکن
ل بەرامبەر هەمی باروڤا رادوەستن
ئەو باروڤێت ژیانێ د بەن
بەلێ چەوا...
ئەو هەر دوو دار... د چڤیاینە... د ڤێ ئاخێدا
چو باروڤە..... نەشێن ببەن
چو باروڤە... نەشێن ببەن.

○

دوو دڵۆپە

١- خەونی شاعیر

پێشکەشە بە : ئەلف میمێکی تر

خەو دەبینم .. خەوی کەسکو سوورو سپی
لە گەڵ پیاوی هەموو جیهاندا دوژمن بی
بۆ ئەوەی تۆ هەر بۆ من بی

●●●

خەو دەبینم چی شاعیرە ئاگر بەر بێ
لە قەڵەمو پەڕەو شیعری
هەر بۆ ئەوەی کاتێ حەزت لە شیعر بێ
بێی گوێ لە شیعری من بگری

●●●

خەو دەبینم .. وشەکان دێن
دەبن بە کۆمەڵێ منداڵ
لە میناى پەنجەرەکەتدا
بە ڕەنگی خوێن
دروست دەکەن خۆرێکی ئاڵ
ئا ئەو خۆرە دڵی منە هەموو گەردوون بەتیشکێکی
عەشقی ئەو ڕۆشنە .....!

○

لەتیف هەڵمەت

٢ـ کۆچی سنەوبەر

کە باسی ماچی تۆ دەکەم
چی هەنگوینە دەبێ بە تەم
●●●

کە باسی پرچی تۆ دەکەم
هەتاو تیشکی خۆی لوول دەکاو
بەجێدەهێڵێ ژوورەکەم
●●●

کە باسی باڵاشت دەکەم
چی عەرعەرو سنەوبەرە
زیز دەبن و یەک لە دوای یەک
بەجێدەهێڵێ باخچەکەم

○

کڵپەی زریان

محمد أمين پێنجوينى

شەرمەزارە ووشە
کاتێ لە زار دێتە دەرێ !
خولیایە بۆ هونەرمەندێ
کە زەینی پەیی پێبەرێ !
× × ×
شیعر ئەگری ، بەفر ئەگری
ئەستێرە ، پەلکەزێرینە
هەورو روبار و هەرد ئەگری
شەرم ئەکا مرۆڤ کاتێ
ئەنووسێ یا .... ئەڵێ ... ئەگری
ئەگەر زەردەخەنەم
هاتە سەر لێو بە ناچاری
درۆیە .
هەناوم قوڵپ ئەدا لە خوێن

لەناخما چی هەیە ئەگری
هەستو هۆشو ئارە زوم بوو بەقەقنەس !....
ئەوانیش دوژمنی «خۆ»!
یەك بە یەك ئەگری
نەء .... نە ئەرز ئەدوێ
نە ئاسمان قاپی ی والایە
چ ... چ گۆڕەو شاری سووتانە !
هەتا پەروەردگار ، نەفسی سروشت ئەگری !
نیە پووشێ هەتا دەستی بۆ کەلا کەم
لەسەر ئەم زەویە بێ پەروا
لە گۆمی خوێنما خنکام
×××
هەچی کاوێژە وەك حوشتر
هەمووم هێناوە جوو !
دادی نەبوو .
هاوار
کە بڕوا زێڕو نەوتە ... داخ
بە تیشکێ کل ئەکا
وشكو تەڕ ئەگرێ
پەنام بردوەتە بەر ئیسقانی خۆم
ئەیخۆم
هەتا (خود) بێتە بوونو بەر .....!
کێ بۆ کێ ئەگری !
(وەلی) و (مەولەوی) و گۆران) لەناو گۆڕا
هەتا (تاهیر)و (ئەحمەدیش) ئەگری ...

○

کۆچی چرا ئەزەلیەکان

سەعدوڵڵا پەرۆش
١٩٨٩

چراکانی ئەو شەوە گڵکۆنامێزە
زریان گەفی لێکردبوون !
« سیرا » یش نابیناو بێچەتر
بەڵام ئەڵێن گەڕیدەیی قەدەریەتی

- « ئەڕۆم هەرچەندە ئەشزانم کوختێ نیە
دەرگا بۆ تەرمی رەشەبا بکاتەوە
ئەوسا سەرێکم شك ئەبرد
ئەویش ئێستا خەنجەر سەمای تیائەکا
نا خوانەکا » -
خەو بردەیە

وائەزانێ لەوسلوە هەر بەڕێوەیە
کەچی سیحری خەوێکی قووڵ... لەو خەوانەی بۆنی گۆڕستانیان لێدێ
وەگ ڕەگی پیرەدارێکی بەدەست وەیشومەوە ماندوو
یەك بەباڵای بەخاکەوەی نووساندبوو
هائەوەتا... پڕ بەگەرو.. لەژێر تەوری گیانەڵاوە
بەدەم وڕێنەوە ئەڵێ:-
-« نامرم کراسی ئەزەلم لەبەژنیدا
نامرم چرام لە ژوور سەری هەڵایساوە ».
ناحەق نیەو خەو ئەبینێ
ساتێ بە هەڵتەکانەوەی کۆنە کۆڕە دێرساڵەکەو
ساتێکی دی بە لە سەفەر گەڕانەوەی شاقەرەجە کۆچەرەکەی
لە خەونیدا:

ئەو رووت لەبەر ئاوێنەیێکی رۆح نوما
نوێژ ئەکا
بەفریش تاڵ تاڵ قژی خاوی سەر شانو گەردنو سینە شوشەیی‌یەکەی
رەنگ رێژ ئەکا..
خەونەو خەونیش گەرای دەیان زام دائەنێ
تا برینێ سارێژ ئەکا
نانبینایە
ئەڵێ سیناهی مۆمێکی تەم لێنیشتو بەدی ئەکەم
ئەویش لەدوور
دوور وەك خۆزگەی ئەو خەونانەی
شەو میوانی ئەندێشەنو
سپێدانیش ئەڕۆنەوە پشت سەرابێکی بێ سنوور
-« شەوانی ئەم دەرە خۆشە
حەز چاوی تیا ئەتروکێنێ
بەخیلی ئەبەم بەو دڵەی لە خەلوەتی ئەم مەزارە پیرۆزەشا
نهێنی رۆح ئەدرکێنێ ».
وائەزانێ بە هاندانی ئەو شۆخی‌یەی پاییز تینی هێناوە بۆی

داری بریا وەبەردێنێ و ئەگاتەوە بەسامانی منالّیەتی جارانی خۆی
مۆمەو بێهودە ئەسووتێ
بەڵکو بەم سووتانە تەمی تاریکی بڕەوێتەوە
وەك ئەزانێ تەنها هەر بەفری تەمەنە
ئەوەی لەژێر پێ ی ئاگرا ئەتوێتەوە

* * *

گڕ زادەیە
ئاو سەری پێ هەڵگرتووە

- « نا.. قەقنەسم لە بەهەشتی ئەفسانەوە
ڕێم بەم دۆزەخە کەوتووە ».
پەیتا پەیتا ترس تینی بۆ ئەهێنا
- « درۆنیە.. ئەم خاکە بێشومار ڕۆحی بە گیانەڵا ناساندوە
بێ شوماریش پەڕەندەی عیشقی سەرکێشی خستۆتە تۆڕ
تەنیا بەو ڕۆحە پیرۆزە نەوێراوە
کە ئاو زەفەری پێ ناباو
ئاگر دەستی لێشۆردوە ».

خەو تا ئەهات قووڵتر بەخاکدا ڕۆی ئەبرد
توند تر گیانی ئەنوساندە ئەو پێدەشتەی
وەرزێك گوڵی پێ ئەبەخشی و وەرزێك نەفرینی لێ ئەکرد

- « نامرم مردنم بۆنیەو ئەتدۆزمەوە
پیربم بە چاوی تولازی بۆت ئەگەڕێم
تولازیش بم، لەو دیو قوللەی قافیشا بێت بە شوێنتا دێم ».

لەخەونیدا پۆلێ پەری چرا بەدەست
دەسرازەیان بۆ لاندکی ساواییکی تازە لەدایکبوو ئەبەست

بەدەم سۆزی لای لایەوە :ـ بنوو تاتێر خەو ئەبینی
بنوو تەنیا بەباڵی سیمرخی خەون
دونیای خۆزگەت پێ تەی ئەکرێو
دەستت ئەکا بە گەنجینەی هەموو کەون
بنوو نووستن ئەتبا بەرەو ئەو دونیایەی
سروشت ناوی ناوە مردن !
بنوو تەنیا بە نووستنی یەکجارەکی
لێمشتی برینەکانت دائەسەکنێو
زامەکانت لەبەردەوام کولانەوە رزگار ئەبن

ـ « تلوانە کوێراییم دابێت
بوختانە من کوێراییم دانەهاتووە
لەهەر تەمەنێکا بیتو لەهەر کوێیش‌دا گوزەر بکەیت ئەتناسمەوە
ها ئەوەتای جارێ لە دار ئەرخەواندا و
جارێکی دی لە سۆلینی وەنەوشەدا خۆ ئەنوێنی
نا.. خەیاڵەو فریوی بینایم ئەدا
لێت ئەترسم ترسیش کەوڵی مەرگی لەخۆی وەرپێچاوە
ترس، هەڵی گۆرستانی لێ هەڵئەستێ
گۆرستانیش کلیلی دەرگای ئەزەلی شاردۆتەوەو
ملیونەها زیندەگیشی حەشارداوە » ـ

ترس.. گومان.. پیری.. مردن
بەدمەستانە قوم لە دوای قوم
دووا بادەی جوانایان پێ ئەنۆشی

ـ « مردوم.. نەمردوم... نازانم
بەڵام بەر گوێم، بەر بینایم بریتیە لە یەك پارچە فەرامۆشی
نا.. خامۆشی »..!

○

گیانەوەرێد دویکێلی

دیتن

گەلەك جارا
هەكو گرێ خەریبیا تە
بەر دبیتن ریلێ هزرا من
ئە زنجیرێد بەندا شەڤێ من رادگرن،
ئو نە دەریا شینا چاڤێد
کەڤنە، کەڤنە دەزگرا من
مینا دایکا گورکین بەر دید چەزەی چەما
هەلدکولم گلکەنا خەما
کەلوتکێد سنورا دسوژم
دەکەهێد باژێرو گوندا

دقوتم، دقوتم
هەمی کولانا شەدکەم
بیرهاتنێد خو دڤەروژم
ئەز خویکا خو
ژ رێوبارا
ل دەرێ مزگەفتا ستینم
دلەوندیێد قەرەچا وەردکەم
ذاسەح کەنە
خویچو خەتێد ناف دەستێ من
کا دموریێرا تەنابینم
ئەز هەست دکەم
کو دلێ من
ژ شیناخو یێ ڤەرەستی
لەشکەرەکێ رەشاتیێ
هێرەشا دئینیت هزرا من
دکەساتیامن‌دا دبیت خاڤی،
دبیت سستی

ئەز هزر دکەم
ئاهـ ڤێ کاڤێ
ل درەکێ
کاکیژ تیرا نیچیرڤانا تو ئێخستی ؟
ل کیدرێ بویە راستی
بکیژ خاچێڤە هاتیەخاچدان
هەلاویستی

پاش تە دبینم یا نێزیك
مینا پشیکەکا کەهی
ژ ترسا سرێ،
ململانا بێدا دیێ

خو دایە ئێك
دچاڤێد من دا یا نڤستی

⊙

خڕ ئێڤاریا
روژ گدیەکا چاڤلدەرە
من دسیلمینیت

پشتی روژەك دویرو درێژا گەڤزکێ
سەرێ خو ژسینگێمن ڤەدکەت
خو ژناف دەستێد من دهەلینیت
هەرو دبینم
ئەوی دێمێ سوراف کری
کراسە تەنك لبەرەخو دنیسنیت
نە ئەز دزانم
ل کیژ کەرخێ دبیت پەیادە
نەل کویراتیا بەحرە شەڤا
لسەر بالگەهێ کێ دبیت مێهڤان
ل سەر سینکێ لیس دمینیت

*   *   *

هەمی شەڤا ئەز جارەکێ ددەم دلێ خو
روژا پاشتر
دەستو پیا لێ گرێدەم
سەر برها لێ بتراشم
تەنیێ تێدەم
بەرو پشت لکەرەکی سیارکم
ل کولانێد باژێری بگێرمو هەوارکەم
وەرنە روژێ.. چاقلدەرە
هەمی شەڤا دپاخلێد بیانیا دا دڤیت

قەبحەت کەرە

لێ بمن نینە
دگەل سپێدێ
ئەوی دیمێ زەرو وەستیای
ئەز دئالیسم
دبێژمێ: روژێ
تویا جوانی
شەڤێد تاری لدەر نەمینە
خەلکێد وارێ من عاشقن
ئەنێد وان بسجدا ڤە رزین
ل هیڤێید دزگرێید خو
دەزگرێد وان
سەرکەتنو روناهیێنە
عاقل روژێ
گوتکوتەکا مشە یاهەی
نژدە یێید کەتین کەلیا
دەلنگێد نازدارا دگرن
دبەنە شکەفتا... دبەنە چیا
تو نابینی
ل کولانێد مە   ل سەر بانێد مە
سەر مژویلانکێد چاڤێدمە

خر چەپەرن
حەتا پەیڤێد مە شەرکەرن
چاڤێد دایکێد مە تابینە

٥

تشت

هەمی ئاهێد سەر ڤێ ئاخێ
دبن دبچویك، دساڤا، دساڤا
دگەل بزاڤا روناهیی‌یێ
مەزن دبن
لەشەرگەها وەرارا خو
ل ژێر تاجێ بلندیێ‌ین
دبن خو دکارێد جانێ خو
دبن زاڤا
جارەکادی
بەرەی ژوردانی ددەنە رێ
بەرەف رویپا نەچاری‌یێ..
بەرەف مرنێ
هێدی رادکێشن پێنگاڤا
لێ ڤیانا من‌و ڤێ ئاخێ
هەر ژ سەری یابوی مەزن
ئو هەرو هەر یا بور دبیتن
تیتا دندك هنارێ یە
چەند ببرن
چەند بسوژن
یتر درێژو شور دبیتن
هەمی کاڤا
دگەل پێلێد سەرخوشیا ئەڤێ عشقێ
یێ ئالوزم
د ترسم سو بەهـ
ڤیانا هە

ئه ردو ئەسمانا بگریتن
باشی جهێ تە کەچکێ...

تە سەرباری

دفرهەیا سینگێ من دا نەمینیتن

O

یاخیبون

د بێژن ئەڤ ژیارە دەریایە
هەر کاڤەکێ
پێلا
ب رەنگەکی هاردکەت
ئەڤروکە هو
سوبەهـ کی دزانیت چ بایە ؟
بژی بو گاڤا تو تێدا
خوشییێ نەدە ب روژا نەخوشی
ماکێ دنیامە بەزاندە... بو کێ مایە ؟
سەرێ ل بەر خوشییێ و سرێ
نەدە بەر حنکا هەتاڤێ کەرمو گورێ
دەستێ خو ژ خڕ ئاها بشو
مایتێکرن ماکا ئێشان و قەدایە
وەڵێ کەلو من باوەرە
هەچی کەسێ
تیروژکا عشقا ژیارێ
هەست و هزرێد وی نە رهڤێت..
پێڤە نە دەت

دڵێ وی نەبیتن قوناغ
کاروانێ ڤیانا ئاخێ
حەزکرن و شیانێد مروڤا
ل وێ قوناغێ بێن ڤەنەدەت
ل پەی بەژنا روژەکا نوی

سوبەهـ بێتن
خوهـو خوبنێ تێکهەل نەکەت
هزرا بچویکا ئاڤنەدەت
کەر ماڤێ وی تێت کە رافتن
نە ئەرنیت
چ یاخیبون لبا روی نەدەت
ل دەرێ کوینا پیرەکەو..... عەبایە

O

دویکیل

هەیهو زەمان
تە سەرو بن چ تێکوەربون و
چ ئاهەك وەك خو نەمان
دویکێل... دویکێل
یابەربویە سەرو چاڤێد باژێریمن
لێدکەتە هێل
مەمکێد ژیارێ هەڤشین
سەرێد باژێرێ مان ستەور
دویکێلەیا بویە ئاغاو
بەختێ گەور
تو دبێی کەسەك خو بکەتە با
سینگێ دویکێلێ بژەنیت
خو بکەتە داس
خوبکەت بڤر
رهێت دویکێلێ برەنیت
توکەس نینە ! !
ئەز ترانم ئەڤی خەلکی
گیانێ وان ژ دویکێلێیە
یان دایکێد وان
ژ بچویکاتی
ب سەرو چاڤاڤە(......)

« کەریم دەشتی »

١٩٨٤

بیابان

خەم بەسەر خاك و خۆڵەوە
تەم بەسەر وەردی مس‌ئاسای نێو بیابانی چۆڵەوە
تەنها تاقە مەلێکی دوور بەسەر خوێنمەوە دەخوێنێ
میواندارە ئەزیزەکەم کەوانەی راوی خەمی خۆت
لە دەنوکت بترازێنەو بەدیاری بۆ من جێ‌بێڵە
ئەوا گەرمای دۆزەخ کە لێبەی لە گۆشتی من گیرکردوە
نێڵەی ئاگر برینی من دەلستەوە
زۆر لەمێژە خورەی چیا لەنێو دڵی من‌مردوە
مەلی گیانم باشوکەێیکە لەکەڕنەك هەڵدەکروزێ
تەموتوانی هەورە تریشقە هەوالّی تازەنەمانی‌میری زمانم بۆدێنێ
هەنە وەك من دواقەفتەی شەمشێری گیانیان گرتۆتە دەست
دڵیان هەنجن هەنجن دەبێ
هەنە وەك من لە خاچی بالۆرە دراون
جگەر لە تاو کون کون دەبێ
بە سەر لمی ئەم بیابانە دەتلێمەوە
نە سێبەرێ بەدی دەکەی نە پەنایێ دیارە بۆسێبەر

وەرسی ئەم بیابانە هۆنراوەییەکی مەزنە لە لم چەو هەڵکێشراوە
لە پسدانی ئاگراوی تۆزو بادا لەدایکەبێ
لە گەرای ژێر گەرمای ناو زیخ و چەوەوە رومەتی پانی ئاڵ دەبێ
لەگەڵ ئازارو شکانەوەی دەرونم بەرد دەجمێ وچیادەهەژێ
با بۆ دارستان و جەنگەڵی دەڵێتەوە
سەراب بۆ زەوی ئاگری دەگێڕتەوە
من دەبمە سوارێکی نێو تۆزی غوربەت و ژانی ئەستور
ئۆدیسۆس ئاسا دەگەڕێمەوە ئەوشارەی هیچ کەسێ نامناسێتەوە
ئەوە نەبێ مەزنترم لەوسوارانەی کلیلی خوادایان پێیەو
داستانی دۆزەخ بۆ خەڵک دەکەنە پەیژەی چیایی
لە ئاستانەی مێژودا بەسەر بەرزترین پەیژە دەوەستم
وەکو شەختە گریانی قوڵ و بێدەنگی هەڵدەبەستم
دەبوایە من لەو بیابانە ئاوارەبم.
ئەی لمی پانتایی مێژو، ئەی سەروەری فرمێسکی چاو
چی دۆزەخ و خەفەت هەیە بۆ من پەنجەرە یێکە لە ئاو
چاوی مرواری ئەو ماسیەی تیادەبینم
کە جوانترە لە تەمەنی هەزار ساڵەو لەبەژنی درێژی خۆشی
لەو دەستەی لە ژێر تەنوری بوردەکی دا باڵ دەکەوێ
لەو هەتاوەی لە پاش بارانێکی توڕە
وەکو کۆرپەیێکی ساوا لە دایکەبێ و دەر دەکەوێ
بیابانە هەمیشە بیابان،
بۆمن خاشبونی ئێسقانە، پەنجەرەیێکە دەروانێتە دۆزەخەوە
ڕێگایەکی داخراوە، ئەلقەییێکی مەرگاوێزە
وەکو ئەکتەرێکی گەرم دەوری بێدەوری دەگێڕم
وەکو ئەو سەرەمەزنانەی بەسەر کتێبەوە بەندن
وەکو ئەو سوارە مەستانەی
ساتێ مردون.. ساتێ خەیامێکی ڕەندن.
هەموو شتێ لەم لمەدا روو دەچێت و دەتوێتەوە
تەنها لولاقی تەقەڵای دڵم نەبێ
لەژێر چەوەوە لێدەداو دادەخورپێ
گەورەترین بروسکەو هەورە تریشقەی ئەم دونیایە
دەبێتە کۆتری ترس و لەسەر شانم هەڵدەکورمێ

کەنارەکان تەی‌دەکەم هەموی هەرکەناری زیخەو بەردی داغە
کەبیابان لەباتی پشی‌گەرم هەڵیاندەمژێ
دراکۆڵایە بەبێ وەستانو دوو دڵی نزمترین شەپۆڵی ئەملە
بەرزترین ترۆپکی خوێنم دەمژێ،
ئەملسورانەوەی ژیانە یابەمردن لەخاچ‌دانە

کەناچەیێ دیارنیە بەسەر سەرمەوە بسوڕێو
ئایەتی شیعرەکانی من لەبەر بکاو بگەڕێتەوە لێواران
هەزارێکیش دیار نیە قەلای ماندوو بوونم بباو
بیکا بە مەقسەلەی برسیەتی ئێواران..
ئەمانە هەمووی ئاگری رقی‌منە، شکایەتی خوێنمە
شکایەتی دڵنیایی‌و ئومێدمە.
من ئەی سەرابی سەرانسەری ئەم زەمینە
دڵنیام لە هاتنی خۆم... دڵنیام ناپەڕێتەوە
دڵنیام لەوەی کەتازە لولاقی من بۆ لەشم ناگەڕێتەوە
روخساری ئاویم هەنسکی ئومێد دەبە خشێتە فەزای یەکجار بەرینتەوە
دەنگی هەنا سەم مژدەیە بۆ ئەو بێدەنگیەی لەدەرونی خۆتت شاردۆتەوە
جولانەوەم دەستێکە بۆ تەکان دانت
خەونێکە بۆ ئەوخەوەی کە هەزارساڵە هەڵدەکشێو نارەوێتەوە
تۆش ئەی گیانە سەرکێش‌و تەمەچرەکەی سەرشانم
گەردونمان پێکەوە بەندەو بەلام وویستمان زیندوە

سیمرغی ـ خۆری تەوریزە ـ
بەسەر شان‌وملی مەولانای دڵمانا هەلاتوە
خۆم نادەمە دەست تاعونی بێدەنگی وپەتای دوو دڵی
خوێنم هەر دەبێ بە مەلێ چاو سوور بکا لە گریانا
باسی تەختی مێرایە تی گیانم بکا بەسەر خۆڵی بیابانا.
هاکا هەمووشتێ سەنگی خۆی لەدەست بداو ئاگر بەربێتە رەنگەکان
بەفر ورد ورد پروشە بداو من ببمە چەقی سەنگەکان
نێرگیلەی گیان ببلقێنم، بیکەم بە مۆرفینی دڵە ئازارەکەم
قەلنەی خوێنی خۆم بکێشم، خەونی نێو سەری هیلاکم داگیرسێنم
پێکی‌چاوم بخۆمەوە
ئەوسادەچمە دواسنوری مەلەکوتی ئەوفەزایە

چ شتێ لە سەرکێشی ئەوسەردەمەم بەرزترە
چ شتێ لە بینایی ئێستای تەمەنم سافترە
ئەسپی سپی ئەو ئەشقەی من.. بڕوانە
چۆتە سەرکام کەپکە شاخی بەرزی مێژوو
وەکو ئەو ئاسکە کەسکەی لە نێو ڕەوزێکی سەوزا
هەڵیدەنە ناو سەحرایێ
گۆرانی بۆ بێچوەکانی خێ بچرێت و
شێت بێ لە حەسرەت چیایێ
شمشێری دەستم دەبینی چۆتە ملی کام نەهەنگی دەمامک دراو
هەڵۆی دڵت نەبینیوە لە کام دوندی مەزنی خۆی مەڵاس داوە
بیابانە.. هەمیشە بیابان
لەمن نێچیر لە ویش ڕاوە !.
هەموو شتێ چاوەڕوانی مەلە دەکا لە دەواری ڕایەکانم
من دوو باڵم
نیوەی دڵم بنیات و ئەشق و ئەوین و سەرخۆشیە
نیوەکەی ترم ڕمان و ئازاوەو خەفەت نۆشیە
لە ناو شەوی بیابانا لە گەڵ ئەم گەردونە تاڵە
هەموو شتێ لە بوونی من نارازیە
بالیەی شێتانەیەو تروسکەی شەمشێر بازیە

من دوو باڵم
باڵێکم لەشی ئاسکی بەرمانکە شەوی کچێکە شەهوەت دڵی لێسەندوە
باڵێکیشم کافوری بیابانێکی شەهوەت کوژە
نەخشەی فڕینی یەکجاری لەڕیشی خۆی هەڵکەندوە
ئەی بازرقەی دەرونی من تۆ دامرکانت بۆنیە.
کێ دەزانێ من لەکام تروسکەی ئازارا لە ناودەچم
لە کوێی مەرزی بەرگە گرتن لەدایکەبم ؟
چۆن لە پۆپەی چیای شێتیم وەخوار کەوتم ؟
ئەوکاتانەی هەموو پۆلیەی گەشی برین دادەمرکێ
دەبنە خۆڵە مێشی بەرپێت
لێ بیابان دەتوێتەوە و گیابەند دەڕوێ
منیش دەکەومە نێو چەقی ملیونەها ئارەزوی شێت

خەنجەری لولاقم لە کاڵانی ئەم بیابانە دەردەکێشم
بەناو پانتایی رادەکشێم پەنجەرەی بوون دەخەمەسەر گازەرەی پشت
سەیری خەونەکانم دەکەم دڵم دەگری و دەتوێتەوە
وەکو سمۆرە زیتەکان بەبەرچاوم رادەبورن، تۆزیَ خۆم لەبیردەکەم
لەم دونیایە کە تاوانی وەکو بەلەمێکی پیرۆز بەبەرچاوان دە خولێتەوە
ئەوسا کێ دەزانی کەمن لەنێو بیابانا تەنهام و
لە تەنهایی دەبمە شای غەریب و نادیارەکان
شەمشێر ەکەم وەرسییە لە بەرجەستەی خۆمی دەدەم
تەختەکەم برینی لەشەو، تاجەکەم سەرکێشی گیانە دەبریقێتەوە
تاوانکاریش ئەو مەسیحە روح پاکەیە لە تابوت دەریدەهێنم

لە خاچ و میخکوبی شەوانی پڕ نوری خۆمی دەدەم
ئەی خوای ئەم بیابانە چوڵە کە چوڵترە لە گۆڕستان
کە چوڵترە لەساتی دوای دەست لێکبەردان
گەرمترە لەمەودای نێوان دوسینەی ئەویندااران
سارد ترە لە ژەهری قسە کە دەرژێتە ناو درەختی بەهرەداران
لە مارشی پرسەو تەرم دەچێ
دەبا هەرچی مەرگو چەموروبارهەیە لە تێنویە تیت کەمبکەن
لم بەندی بەرپێی تەمەنی چوڵم بسمن
ئێستاکە سەرم تۆپێکە لە مەیدانی مەرگ وسەرکێشی دەخولێتەوە
برومیتۆس منم، بەڵام ئاگرم نەدزیوە

بیابانیش ئەو درەندەیە کەدانی تیژو گەردەلول
لەهەستو سینەم گیر دەکاو خوێنم دەخواو دەخواتەوە
گەرما وەك کرۆسکی دەریایێ دەیشواتەوە
من قەرەجی چۆڵنشینی ئەم هەوارەم جوانترین گۆرانیو بالۆرەی خۆم دەبێژم
جوانترین شیعری خۆم لە گۆڕی خەفەتی مێژو دەنێژم
باسی مردنی خۆم دەکەم بۆ زیندوییم.
هەموو شتێ لەم بیابانە گوڵە سەگە
لە قلوغی نێو کپیدا لە خاچ دراوە
منو بەردو خاك وخۆڵ و کرمی ناو خۆڵ
یەك یاسا هەڵماندەپێچێ

دیلێن بە دەستی مەداری یەگ گردیلەویەك مۆلکێول
منو شیعرو مەزنیو شاو هەژارو دۆم
منوخۆم، هەربەتەنها یەك یاسا دەمانخاتە دەمی خنکان
دەمانخاتە ناو مەلەوانی قوڕوچۆم
دەبقیژێنە ئەی ویژدانی مەلاوی ئارەزوی پاکان
ئەم بیابانە لە زمانی هیچمان ناگا

ئەم بیابانە شەوی دریژی ژیانە !
لە پانتایی ئەم بیابانە ترسبارەدا وەستاوم
وەکو ئەوەی کە بیەوێ بەرلە بابگرێ، گوێ بۆ گۆرانی خنکان رادێرێ
یا بە لەمێك رەنگ بکا کە نغرۆ دەبێ
قسە لەدەم سەرەمەرگی هەژارێکا بقۆزتەوە
یا لەهەوادا باز بداو لە چەقی ئاسمان بوەستێ

لە ناو هاودەمێ باڵ بگرێ
وەکو ئەوەی عاشقی رۆژبێ شەوبمرێ
ئاوەهامن لە ناولمدا پیر بوویمو تەمەنم بەسەر دەچێ.
لەپانتایی ئەم بیابانە ترسبارەدا وەستاوم
لێوەکانم گیای تێنویە تیان لێرواوە
چاوم ئاوەدانی مەرگباری لێ نیشتوە
پێیەکانم موی شەکەتیان لێهاتوە، چۆڵیهەستم دەسرێتەوە
ئاوەهامن دەگەرێمەوە پسدانی ئەم سروشتە مالیخۆلیایە
ئەو سروشتەی منی زۆر بە سەختی هێناو
بەڵام زۆر سوکێ هەرزانم دەکرێتەوە.
دەگەرێمەوە یەکەم زیرەی لە دایكبوون.
وەکو ئەو ساقەیەم لێدێ کە تازە پەرو پۆدەبێ
بەرتیری تەمەن دەکەوێ بۆخەرەندی بێسەروشون.
ئەی سەرابی بیابانی مەرگ ئەی چەوی داغ
ئاسوێ ئەم ئێوارە بگرەو مەهێڵە چیتر ئاوابێ
باهەر لەشت خوێناوی بێ

کە زی ئەم خۆرەتاوە راکێشەو با بێتەوە
مەلەکان بانگ کەوە بادووبارە گۆرانی تەنهایی بچڕن
من بێزارم لە ئاوابوون.. بێزارم لەرۆژ بەسەرچوون
بێزارم لە هەزارجار مردن هەر بۆساتێ لەدایك بوون
گۆرانی لە خوێنی مندا هەڵبهێنجە
ئەم کەونە سەرەوژور کاتەوە بۆ ترۆپك
شەفەقێ لەسەرم گیرکە تاریکایی ئەم زەمینە کورکاتەوە
دێوەزمەی ـ راسکولینکوف ـ ی ناو دڵم بێتە سەر چۆك
لەشم بۆتە دوو کەرتەوە
کەرتێکی کێلگەی وەرداوی نێوڵمی هاری بیابانە
کەرتەکەی تریش هەستو نەستە، خۆرو خەونە
سندوقی مەرگ و خەفەتی کەونە
من ئێستا نیوەم بیابانە
نیوەکەی‌ترم بە گۆرانی وگوڵی لۆتس ئاوەدانە
من باڵندەی ئەفسانەییم راستیم لە نێو باڵم ناوە
من نەبوونم هەبوونم لە دڵم ناوە
ئەی (وانی) نێو ڵمی بیابان
وەرە باسی گیابەندو رەزی سەوزوسورم بۆ بکە
باسی جەنگە ڵم بۆ بکە... گەڵای ئارامم رزیوە

من بێزارم لەوسیمایە کەوەك مردوی هەڵوەریوە
ئەی بیابانی ئاوەدان بە سەرابی شین
تۆ لەوەرسی چنراوی
یا لەداوی درێژی مەرگ ؟
کێ دەتوانێ لە خوارکەوتنا بگابە ناو سێرەی ئاسمان
لەسەرکەوتنیشا بگا بە ناخی زەوی ؟
کێ دەتوانێ وەك من نەرم بێ بەرد ئاسا
رەقبێ وەگ رومەتی مناڵ و دڵ ئاسا
حەزم لێیە بەر لەمردن پەی بە ماهیەتی خۆم ببەم
وێرای مەلە جوانەکانی ـ عەتار ـ کەوم
پرسیار بۆ خاتو هودهودی خۆم ببەرم.
ئای چەند سەختە، چەندگرانە ژاڵەیە زەهری هەلایە
بۆنی شەر و پرسەی مەرگ شیعری لێدێ.
ئەسپی خۆم تاو دەدەم تاو دەدەم
چەند بچمە نێو ناخی ئەم زەویە خێواوە
ئەوەندە مەست دەبم
تاتووشیشاژنی هەست دەبم
من دەبێ بکەمە دەریایێ
ئاوازی خەمی خۆم بکەمە بارانی سەحرایێ
مۆری ئەو برینەم دەدەم لە قژی تۆ
دەیدەم لە بەردی گەرم، خاك وخۆڵ
سەرابی ناو دونیای چۆڵو هۆڵ
لەشیمن دوولەتە، لەتێکیان هەرشەوەو ماتەمیوسێبەرە
مانگ گیران، رۆژگیران بۆ کاروان رێبەرە
لەتێکیان هەر رۆژەو ئاهەنگو هۆنراوە
باران‌و گوڵە کە نمو کوێستان‌و هەتاوە

O

---

* لە کۆڕێکی شیعریدا کە لە سلێمانی سازادرا ئەم شیعرە خوێندراوەتەوە

باو باڵەکان

دڵشاد عبدالله

با سیحر نی‌یە، ئێوارەی
سێوی نەگەییوە،، نەدرەوشاوە
ئەوەی دەیبا کەڵا کەڵا بەمردوویی
دێنەوە بەر ئەو ماڵانەی هێشتا بەیان لەدەرگای نەداون
دێنەوە کەنارو گەشتمان دوادەخەن
پێم‌وایە، ژن‌و پیاون
شەو و رۆژ
ژیان‌و مردنیان تێکەڵی یەک‌بووە
لەولاشەوە، تەپڵەکان نووساون
رم ماندوو

وەرزەکان پێکەوە دەژەنرێن
ئایا من خواوەندم ؟
گەمێ لە ئاوێو بەو قەوزە دڵتەنگەوە
لەبن ئاسمانێ دەبریسکێنەوە
زێرۆی شەمسی باڵەزراو، رۆخانەی جێماو
سەرخۆشو بەرزو فراوان
لەو دیوی ئاوەکانەوە هۆز ماندووە
قوربانی لە بەردەکاندا گوڵاڵەی شەرمۆکن
رەنگەکان دەرژێنە ناو یەکدی
ئەوەی هەیە داپۆشراوە، شینو داماو
تەون خامۆشی کردوون، زەنگیان دەنگی نەما
لەش بەتەواوی گرفت ـ
دەستکورتەو ئەو عەیبەم پێداناپۆشرێ
کەڵەشێر دەبینن

رۆژ گوڵە گوناحێکی زەردە
خاڵ لەسەر رووومەتان گزنگیان دەمگاتێ
رەنگن لە گەرمیان دەمرن

ئاو دەڕوا، هەر ماسیەو ئەستێرەی خەمێکە رژاوە
منال هەر لەبەر ئەو ترسە
دەڵێی سێون لە سەبەتان
دەڵێی خۆشین
بەفرە، رێکەوتە بایە، مۆسیقا لەگەڵم
بلندەو نابینا، شەپقەی لارە لەجوانیان
لێو تەنك، بەکوێری دەبینێ
هەناری ژنان دەنگن، لەگەردەنان دەڵێی خۆرن ئاوادەبن
ئاو هەڵدەستێ، لێواو لێوین
جواني لەخوای دەبێتەوەو بەخۆڕایی بەژنەکان وەدەنووسێ
ئەو لەشە ئاوێکە نەمدیوە ـ ماسیەکان وایان ووت ـ ئەو رەنگە کەمێکەو بێئاواز رژاوە

ماسی نیم
ئەو ئاوە ئاواییەکە سەرسام
گەرایە، ترس گرتوو
نەوا خۆش ناووتریٚ
چوار فریشتە بەو بایە دیٚن، بەو ئاوە
نان لەپیٚشم دادەنریٚ ! بیخۆم
ئەویش تەواو دەبیٚ، نەیخۆم
جوانی جارانی نامینیٚ
لە سیحرو نوکتەی با ترساوم
گوڵەکان لەبنی بالوعان، لەناو حەوزەکاندا خنکاو
نە بەرزم نە نزم
ئایا من خواوەندم ؟
زیڕۆی شەمسی ئەو چەند ساتە کورتەی ماوە
پیاڵەی ژە هرەو بەترسەوەو بەتاسەوە دەرژیٚ
باڵەکان ئاسمانیان بلندە
باڵەکان تواوەن
خریان کەمەوە فرمیٚسکن
برژیٚن، پەیکەری گریاونو چیتر نا
خەونەو بیٚئارامە: ددانم: داریٚکە کلۆرە
گویٚزی پووچن غلۆرەبنەوە
سمۆرەش پیتیٚکە نیگەران

بکەویٚ دوانە
هەڵقۆزتەوە میمیٚکی سامناکەو بەمردن وەدەنووسیٚ
کویٚر نیم، زەردو خەییون میوەکان
میوانم نزیکە
هەناسەمان کەڤ لیٚنیشتووە ئاڵۆزی یەکترین
مۆمیامو ماخولیا
ئەو ئاوانەی دەگەنە رۆژئاوا
کەشتیان بەشەویٚ گرانەو کەس نادویٚ

پیاوان دردۆنگ‌و سەرگەردان، سەرگەرداو کەوتوو
بەپەلەو بە هەڵەداوان، ئەو ڕێگانە هەڵدەبژێرن کە ڕێ نیيە
زراڤ‌و بێ پەیمان
لە پەنجەرانڕا شەڵدەکشێن، کَێژو بێ‌ئاکَام
ژنان‌دێن، تەونیان توندە
شمشاڵن لە دۆزەخێوە دەژەنرێن
خۆڵەپۆکیان نزایە، کوك‌و ئامادە
گونجان‌و نەگونجانیان نی‌یە، ئەنجام‌و بێ‌ئەنجام
فرمێسکیان بە دەنووك‌و بەکەسکی ژیانی واهەڵگرتووە
با نەیخا
هەواش ماندووبووە
پەنجە ناچنەوە پاڵ یەکدی، پەرش‌و بڵاو

ئەوەی هەبوو ڕژاو ئەو مامزە دەڵێی پایزە وەڕیوە
لەو ئاڵۆزییەو بەو وەختە ڕەنگە بزرە
گەشتەکەم بزرە
من نیم ـ بەو باڵە دزراوانەوە ـ لاڵم
کاتەکان هەروا بەخۆڕایی ناڕۆن
سووکن. بەو حاڵەش هەر ڕانابوورن
دوای ئەو مشت‌ومڕو گرفتەو لەگەڵ ئەوەی مردن
پۆپینەیەکی سووری گەورەیە
کەچی کات هەر ماوە.
ئەو دەنگانە دەنگ‌نین
باغن بەو پایزە مەستن، کۆترە شینکەن
لەو دیوارانەوە دەڵێی ترسن دەفڕن
ئەو دیوارانە بەیانن
لەسەرخۆو لە بنەوەڕا دەڕوخێن، شەرمەزارن.
پاشماوەی داوەتەو بڕۆ لەیەکتری گیرن،
ماڵ چۆلکراو، لە نزیکیان‌دا نابینرێن
شەو بەجوانی لەڕەگەوە دەنگی دەهات

چاو گەرمو داخراو، رۆژن نەهەڵدێن نەئاوادەبن
عارەبانەی مەستو خومار، لەبن ئاسمانێ دێنو دەچن
قەشە نووستوون
منالان گازیان لەو سێوە پایزیيە دەگرن
ئەو سێوەش لەبن دوان دەڵێی سیحرە
نەدەخورێو نەدەچێتەوە ناو سروشت
لەو دیوی ئاوەکانەوە
زێڕۆی شەمسی هەڵۆیەو بە هەوەس با دەیهۆنتەوە
ئایا من خواوەندم ؟
لێوارەکان لێرە زەڕنەقوتەن کاسیان کردووم
لەولاشەوە گورگن برسیو ئەو ئاوەیان بەسام راگرتووە
مۆسیقا لەو رۆژە تەڕەی پایزێ دەنیشێ
دەکرێ ئەو ساتەی لە دەرەوەی ساتەکان دەدرەوشێتەوە
ساتێ کەبال دەجولێنەوە، ئاوگ سەردەکەون
رۆژ لە هەناوانو بێپایان دەڕژێ

ساتێکی تێکڕاو بەردەوامی وا: بەو پێیە زیوینەو نزیکیبا ببینم.
ببیسم •
ئەو گۆرانیيەی لە منالیەوە بزرەو نائومێد
شەپۆلیان لەو بلندیەوە بوەستێ
من لەوێ نیم، نیم
ماڵەکان نارێکن، هەڵۆ بفرە
ئەو ئاوازە وەختە باڵی لەئاوێ بدا
گەشتوەر زۆرن
ئەوەی هەیانە دەیدەنە گەلا
گەلاش رەگ رەگ ونیان دەکا
بۆنیان با دەیبا، جەڕەیان بەتاڵ، موویان وەریو
هاتوهاواری دەریاوان، ناگەهانی ئاوەو زاڵە
ژن پێکەوە
پیاو پێکەوە

ئەوانەی مردوون، لەسەر پشتی با
بەو ترس و ناهەمواریەش ئامادەن
رێکەوم لەگەڵ با، نارێکم
ملبنێم، هەڵۆ نافڕێ
باڵەکان کە لێمدەبنەوە بەلەسەن
کافووری منالێن لەسەرمان جێماون
گوڵن لەو سەرەوە سەروەرو نائومێد
هەڵدەوەرنە ناو ئاسمانێ
بۆنیان دەمار دەمار سەرگوزشتەن مردنم دەبەن
گەشتەکەم دوادەخەن
هەرچەندی بووترێم مانام ئاڵۆزەو بزرم
هەڵۆ نیم
زێڕۆی شەمسی بەو ڕۆژە نابینرێ
نە ناشیرینم نەدەکرێ جوان بم
چوار فریشتە پردەکانم دەگوازنەوە
نوێژیان گەرمە
دەبینم
دەنگەکان دەبیسم ـ کە دەنگ نی‌یە ـ
وورتەوورتێکی بێماناو بەرزترمو باڵدزراو
تاریکو روونم تێکەڵاو
ئەنجامو بێئەنجام
کەچی ئەوە بەتۆ دەڵێیم: ئایا بەو حاڵە خواوەندم ؟

١٩٨٧

○

کۆژانەوەی سەرچاوەکان

■ نەژاد عزیز سورمێ ■

■ (..... ؟)

بە کرەبای کۆچ هاتن
داگیرسابوون شەوقیان دەدا...
بە بای ناخیان
هەڵدەبوون و دەکوژانەوە
بەناو دڵەڕاوکێی سەردەمی
هەورە ئاو تێنەزاوەکان شۆڕبوونەوە،
شیعریان بە پێش کەوتبوو
هاتن کورتان بۆ کێچ بکەن؛
کاغەزی سپی بخوێننەوە...
تا گەیشتنەوە سەر ساغە !
نە پیاو، نە ژن
ڕووی خۆیان نەبینیەوە.
وەختێ گۆڕیان هەڵدانەوە،
[illegible] ژەنگاویان لێ بەدەرکەوت،
[illegible] لوان !

■ مۆدلیانی

ڕووبارەکانی دۆزەخ
لە ژووری گریانەوە دێن
شوێنەواری هیچ ڕێگایێ دیار نی‌یە؛
دا،ستان‌و بڵندایی پیلیان تێک‌هەڵکێشاوە
تۆ هەر بڵێ‌و بڵێرەوە
کەس بەنرخی باوەڕێنیش ئاوڕی لێ ناداتەوە ! !
کێ ماسی لەناو ئاو دەکڕێ ؟
تۆ هەر بڵێ‌و بڵێرەوە؛
(لیفۆڕنۆ) نوقمی کوێرایی دەریا بووە
دانی لە دەمامکەکانت گڕساندووە.

* * *

« ئای ئیتاڵیای خۆشەویست »
کەسێ نی‌یە لە ڕەشەشەوی پاریس‌دا
چرایەکی بۆ هەڵبکا
(جین)یش جۆگەی ڕووباری دۆزەخەکەیە
لە ژووری گریانی دانتی دەکاتەوە؛
هاوارێکی بێ‌هودەیە
تەمەننای مەرگی دووەمە..
« ئای ئیتاڵیای خۆشەویست ! »
مەرگ کەنارەکانیشی ڕەش کردەوە....
باسکی مێژوویان باداوە
کەس نی‌یە سەرەداوەکان گرێ‌داتەوە
« ئیتاڵیای خۆشەویستم »

شوباتی / ١٩٨٩

ئەحمەد رەسووڵ پشدەری

پێشکەشە بە
برای شاعیر دکتۆر نافع ئاکرەیی
١٩٨٩

لە لێڕەواری ونبوون ....
سەرخۆشی ئەزەلیمو ..
بێئاگا دەژیم ..!!
نە شاگردانی جالینۆس لە ئاڵۆزی مەژیم دەگەن !!
نە گۆشەگیری مەیخانە بە شاباڵی وێڵیم دەگەن !!

* * *

جیهانی ئاسوودەیی لە بیابانی تاسەمایە
بەهەشتی بەختەوەری . لەبن نسێی کاسەمایە
کەی پەپوولەی تەڕی بزە .!
لە داستانی کەیلیم دەگەن ..!!؟

* * *

بەپێخوستی سەرەڕۆیی .. ونبووی ناخم
زۆر و زەوەن ..!!
کوا شێتی شلۆق ئاسا ....
پەی بە خەمی وەك من دەبەن ...!!؟

کەی دەنکۆڵەی گەردانەی ڕاز .

لە نهێنی ... زویریم دەگەن .....!!؟

* * *

لە فرمێسکی .. «کەندە دڵوپ»ە . کوپەی مەی

بە بیـیەوەی دەنیم .. شەوانە بێئاگا ....!!

تاڵە موویکی دەمێنێ ... هەموو جارێ

نێوانی منو باخی بەی .....

هەرچی دەکەم ... دەستم بەو بەیە ناگا .....!!

چۆن وا بە سانایی .....!!

لە سیحری دیتنو کوێریم دەگەن .....!!؟

* * *

لەبەر بای تەلەزگەیە .... جنۆکەی بیرم

دێنو دەچن ... وەکو گەڕیدەی ونبوو

دەمێکە خولیای شۆخێکی ژیرم ....!!

کەی حەز ڕادەگرێ ... دڵێکی کونبوو .....!!؟

کەی پیری کۆسە

لە گەردی نیازو نەوای پیریم دەگەن .....!!؟

خالد حسين

روژا تژی

روژا تژی
گەرمو رونی
گەر دەمەك هات
تە بارکرو
هەمی گەرمی و ئەڤ روناهی
تە هلگرتو کر ناف دەڤی
هزر نەکی
کو وێ روژێ
یان روژەك دی
دێ بێژی من
تو بی رەڤی
چونکە هەمی تلبێـن دەستا
سەرو پییا
دێ تێك هەسویم
هند ئینم.. بم
کو ئەو بدەن
گەرمو رونی
پێ رێ ڤەکەم
بو ڤی دلێ
لڤێ ژینێ
هندە دژەنی

شاشەو كێلی خەونەكانی
دووا تەمەنم
وەك گركانێ هەناسەیوا
بەرەو ئاسمان بەڕێ ئەكا
چ دەستاڕێكە ئەیگێڕی
كەبازنو ئەنگوستیلەت ... توریسكە ئەدەن
وا ئەزانم بە چنگ ئەستێرە
لێ ئەكەی
هاتم لەرەی سینگو مەمكت
لەسەر كۆشا هەڵگرمەوە ..!!؟؟
خۆم دی وەكو مێروولەیێ
بەسەر گوڵی كراسەكەت هەڵدەگەڕێم
جارجار وەكو خاڵ خاڵوكە
بەسەر پشتا وەردەگەڕێم ..!!
باڵم نەبوو بچمە وولاتی بێسنووری
سەردارەكان ....
بۆیێ لەتەك پەنجەی سپیت

لەگەڵ دەستارا دەگەڕێم
دوێنێ لێوت قاوەیی بوو
ووتم دەبێ تام قاوە بێ
خەوەکوتکەی تازیمانەم
هەڵفڕێنێ ...
ئیمڕۆ لێوت لە پەنگرە گڕێ ئەکا
زۆر ئەترسم کە پەڕیزی لێوی ووشکم
بسووتێنێ .....!!؟! ...
گەر دەستاڕی دەستی بە بازنت نەبێ
شاشەو لە بان شەو لە ڕۆژا ...
ئەتۆرێنێ ...
دەبم هاڕە ... دڕکی ئێشی ساڵەکانم
دەنووك بڕکە
دەبم هاڕە گیانو جەستەم
لەسەر یەکا کپو سڕکە .

○

«پیرەکان»

اسماعیل انور بەرزنجەیی

ئەم دەبووە گلۆرەبەن، شاخ گرێدەدران، چیا... شەوان دادەخرێن، تەعبیر، لە هەمیشەیی دەکەن، خۆیان، ئەمانەتی پیرەکان دەدەن، پیرەکان... نانوون، دڵیان بە ئاگر دەسپێرن، ئاگر چاوێکی لە ئاو و چاوێکی لەم زیندووستانە، زیندووستان.. سنووری نێوان دەنگو رەنگ.

دەشتایی

ئەشقی سێ رووبارە

هەر شەوەو یەکێکیان هەڵدەمژێ

رووباری یەکەم: سوور

سوور

سوور

« پیرمەم »

ئەم دەشتاییە بەخوێن ناودێر دەکا

ئەم دەبووە رەنگ، رەنگ دادەبارییە سەر دوند، دوند دەکەوتنە هەڵەکەسەما، بانگی شایلۆغانی « هەتا مردن بەرەو بەرزایی » یان رادەهێشتا، کێشەکە قووڵتر دەبوەوە

بەفر

ئەشقی سێ چیایانە

هەر شەوەو پەردەیەك

چیای یەکەم: خەم

خەم

خەم

« پیرمەگرون »

ئەم بەفرە بە قوربانی ناودێر دەکا

تەم.. دەگەڵ هەنگاوی ژنان هاوتەریبە، دەیاز بارێنتە نێو ئاو، دەنێو ئاڵۆزی‌یاندا چەندین لەزەت و نهێنی دەچێنێت، ئەفسانەی گەوزین و هاوتەریبی دەخولقێنێ

زێ

ئەشقی سێ دوڕیانە

هەر شەوەو هەناوی یەکێکیان

دوڕیانی یەکەم: ئەڤین

ئەڤین

ئەڤین

« پیرسێودین »

ئەو زێ‌یە بە بادینان ناودێر دەکا.

چیا قفڵدران، بنار لە چۆلەوانی مارەی بڕا، ئەو دیوە خۆڵەو دۆ، ئەو دیو بایەقووش و سروودی بێزاری و بێداری، پیرەکان هەر بەخەبەرن، وەبیریان دێت کە ژن و مێرد لە بەهەشت دەرکران، پیرەکان... تاڵە رەشەکانی رۆژگاریان دەهۆنی‌یەوە، بە دۆزەخ ئاشنابوون، ئاگریان... دزی، خوارد.

بازن

ئەشقی سێ زەندە

زەندی یەکەم: تیشك

تیشك

تیشك

« پیرخەل »

ئەو بازنە بە زێڕی رەش ناودێر دەکا

تەم بووە بۆن، کێشەیەو ئاڵۆز نۆزدە سەدە، نۆزدە دەقی فەلسەفی داخراو، نۆزدە خەرەندی پڕ لە ئاکام و مەرگ و بێهوودەیی، پیرەکان هەر بەخەبەرن، کە پیرەکان نووستن.. گوێ لە نەفخی سوور دەگرین.

١٩٨٩ / ٤ / ٢٤

○

چەند کورتە هۆزان

بدل رفو مزوری

١- سویند

هەمی دەریا دێ شلقینم

هەمی وەلاتا دێ بورینم

ئەڤ پەیڤێت ڕندو سپەهی
دێ جەمینم
دا بکەمە ستڤانكو سینگێ تەیێ بەفرینی
پێ ب نەخشینم
پێ ب نەخشینم

٢ـ مەتین

مەتین .... مەتین
ئەڤروکە ...
گوڤەندەکا بوشە
هەمی زاڤانەو
بویکا هەمیان
دبێژنێ
«برین»

١٩٨٩ ـ دهوك

٣ـ خانم

خانما من ...
ل روژێت زستانا سار
دناف روندکێت گەرم
دێتە وەرپیچم .....
هەر دبارن ..... دبارن
ل ڕوژێت بوهارێ ....
پڕ خوەش
دلێ من بو تە نێرگزو بنەفشن

١٩٨٦ ـ جلولاء

٤- نەوروز

گەر ...
تەیرو تەوال ل هێلینان
نەمان
نێچیر ڤانێن خوشیان
لدیف هەلبەستان
بەزیان
ل وارێن خوشتڤیان
وارێن باب و باپیران
ئەڤیندار دگەریان
هەلکەن چراێن ئاگری
ل سەرێ گارەیو مەتێنو سپیان
نەوروزە ل وارێ مە

١٩٨٩

٥- من بینە بیراخو

تورینامن ....
دەمێ دبینی برێت قازیقولنکا
ل ئەسمانا خو دهەلاڤێژن
ڕوندکێت پیروز رویێت دەیکێت
شەهیدێت وەلاتی دنەخشینن
دەمێ دبینی
شورەشکێرەکێ فەلەستینی
شورەشکێرەکێ وەلاتێت بن دەست
ئار - بی - جی
ل سەر ملا دگرتین
من بینە بیراخو
من بینە بیراخو

١٩٨٦ - موسل

ه خالد جوتیار ه

« بۆ هەردوو هونەرمەند ئامانج و هاوتا »

دمدم دەقی سەرزارانی زۆرە، كارەساتەكە خۆی لەگەڵ جەوهەری بیركردنەوەیە. بەلای منەوە كەلەپوورو هاوچەرخێتی چربوونەوەی بینایی هزرە لەڕووداوی ڕیشەقووڵ.

ئەو چەند دێرە ساتە بێزاریەكانی دمدمی خۆ من وەك بیرو لێكدانەوەو مەرگیش پێی دەڵێم « لاوك » بەڵام ناكرێ بچێتە مەیدانی پێشبركێی فۆكلۆری.. !

ئەمشەو دمدم چەند بەسامو مەرگی ئازیزانت غەریب
كۆستی ئێمەی سەرگەردانو... زایەڵەی مەرگی ئاواران
هەور دابارییە قەڵا... چارەنووسا نادیاریٰمە
خزا لێژایی زەمانێ... خانۆ ڕابە...
مەیلی سەربردان گرانە سەرگوزشتەی تەمەن پیرە
دڕابن كور گەلۆ.. پیرو زارۆك و ژنان
دەرینەوە لە كورەی ئاگرێ خەمان
جێی ژوانێ لە كیژوكارێ دمدمێ بوە
حەسرەتی زەمانێ
دهایێ خانێ من هایێ
خانێ دەست بەسەران دڕابە وەرە زەیندە كیژۆڵە دەندان

دەست بەشیران بە خەنجەران
دەچنەوە ڕێیێ کانی‌یێ....
سەرو کەزی ڕەش داگەڕان
گۆزە لەشان.. لەکەیفێ پیرو شەرکەران
دەنگی ئەوان کیژە کوردێ دمدمیان، لە گویێ من چەندە خۆش دێ لە بەزاریی قەلاێی
دێنە خوارێ
بە چریکەی بالۆرەو لاوکان
دیسان پایزێ خەمان لەمنێ ئەڤینداری بەلەنگاز
چەند بە کولو کۆڤانە
شەڕەکێ گەلە گران دەکەوتە قەلایێ بەبرین
لە کورگەلێ دمدمێ دەبوەوە تان‌و هەللایە
وەرنە زەینێ کەنیشکە دمدمیان، دەڤێ دەستان
نانێ ئامێزێ، بەدەنگەکی بە جەوهەر گاز دەکەن
خانێ.....
خانێ خانان مێرێ مەیدانێ، خەنجەرێ ڕۆژێ لێ قەومانێ
حەرام بێ لیمان چاوێ بە کل دەستێ بەبازن
شەوە ڕاموسانێ ژوانێ
با نەبینەوە سەرێ کۆستان، لۆمەی عەبدان گەلە گرانترە
لە عەزابێ قەبری
دەتو ڕابە ماتو نزانی خانۆ
مردوێ خەلکێ مە بە عالەمێ خەو لێکەتینە

ڕۆندکا چاوێ خۆ دکەینە ئاڤا کانیا
مەرگێ بە کەسەر بۆ ئەوان زەمانێ بزر

* * * *

خانێ برادۆستێ... دەهاتەوە سەرێ مەیدانێ تانی دەدا
لە کورگەلێ، دەیگۆتە کیژۆلان، پیرە دایکان
لەگەل دلێ بە برینێ خۆ دوایمە
خانێ شەرێ بم، خانێ جوانان، خانێ خەمان

دنیایێ بەمردن بۆ خەڵکی قەلایێ پیرە دمدمێ
بکەمە بەهەشتی رۆژگاران، زامێ یادان
هزرا من گەلە دوورە، جوانی هی دلێ من بوو
کۆست لەئێمەی سەرگەردان گرانە

* * * *

وەرە خانۆ با پێکەوە بکەین ڕایان تەگبیران
لەشکرێ نەیاران لەمەییان گرتیە ئاوێ کانیان
هەورێ رەحمەتان خانۆ
گەلە درەنگ بەسەر هەواری فەقیران دەبارێ
هاواری خزمو دۆستان لەمە بویتە کۆستێ مردنێ
با چیدی خەمان ناوێینە سەر کەسەرێ
وەرە با پێکەوە بمرین زەمانەی مەرگی تێکرایە
گیانی خۆمان بکەینەوە دیاری لۆ ئەوان رۆژگاری دوور
زەمانەی پر حەزو ئومێد، داستانی پیرە دمدمێ
بکەینەوە رازی دڵان.

* * * *

نەشەوە نەرۆژە تەمان دەیگرت بەری قەلایێ
هەورێ سپی دەبوونەوە کفنێ دەمدمێ رەنگین
شەرە لەکۆچگەو چەپەرا ماڵە دمدمیان
گەلە بەسام دەهاتە بەرگوێیان هاوارێ داکو بابان
هەناسەی زارۆکا
سەدای ماڵئاوایی دلبەران... خرینگەی خڕخاڵێ بوکان

داك لەپێش کوران... زایەڵەی دەنگی غەیبییان
سەدایێ دەنگی غەیبییان
دەکەوتە ماڵان... مەیدانان
مردنێ سەرشۆڕان ترسنۆکان. بێبەران
ژیان هی مێرانە بەهاری تەمەن لەمە بویتە گرێی زەمانێ

دهایێ دمدموٚ هایێ
خانمان لەمەیان گرت سەرێ بورجان، وەرن باپێکەوەبمرین
زەمانەی ڕەشبەڵەکی مەرگە
با خوٚ هەڵدەنیەوە دوٚڵێ نەمانێ بەرامبەر بەردی شمشێرخانێ
مەرگ باڕامان بپێچێ. مرازەکان دەگەڵمانن.
قەلا زمە جوان بووی. هەر ببەوە گوٚرستانمان
ئەگەر ڕێبواری زەمانە سەری لێدای، ئەسپەکانمان دیارە
سەرەکی کانیان بدە.
پارچە گوٚزە شکاوەکان ئێسکی کیژە دمدمیانە
بوٚنی دلداری کەلاوان
زوانی دلداری کەلاوان
ماچ لەسێبەری کەلاوان
ئێمە حەزی ڕوٚژگاری ترازاوین، وێرانە قەلای ئارەزوو
ئەمشەو سەرێ لەخەونم دە
دەفەکانمان بنێرەوە، با شمشێرەکان زەنگ نەگرن
باسوخمەی سەر مەمکی کچان، هوڕەی زەمانەی لێنەدا
باڵندەکانی دمدمێ سێبەر لەو مەیتانە بکەن
ڕێبوارەکانی دمدمێ ئێرە سەرگوزشتەی مەرگە
ئێرە کوێستانو گەرمیانە ، لە پەرگەی ماڵەکان خانوٚ کاڵتە ڕاوە میژوو دەکرێ وەرن
باڵندەی دمدمێ نامەی باخەلان بەرنەوە پێمان بڵێن کێ لەماڵەکانمان دەژی .

* * *

چاوی سێبووریم کەوتپەنجەم بەکلوٚپەکەوەنا
موتوربەتی خواوەندیم بانگدا
وەشاندنی تەماشام کتوپڕ ساردی هاتنێ
مردووەکان دەستیان لەبەرو باخەڵی ئەوکیژانەن تازەدەکەنێ

O

ئاژن

بەشێکی چامەیێکە

سەباح رەنجدەر

چاوی سێبووریم کەوت
پەنجەم بە گلۆپی حەوشی ئاسمان وەنا
موتوربەیی خواوەندیم
پەلکی سێبەری فڕێدا
وەشاندنی تەماشام کتوپڕ ساردی هاتنی
زەیستان دەستیان لە باخەڵی خەونی بەتاڵ

ئاژن

چیای لەئاوی کاکۆڵی ئاوەدانیان
خۆڵ هی ملسی نەخۆش
رۆخ باوێشکی تێکەڵکردن
قەترەسێ لەناو پەنجەرەی پەلکانی دەریاییکی بازنەییدا کچێنی دانا
تەنیا کووفەك ماون
بەبە تانی مەزەداران داپۆشراون
فەقیانەی من بن کێشی کفنان
ئاوچاوی کوێرنەبوایە
بەلەشی نە رموشلی کیژان ووشکنەدەبووە
ختوکەی خاولی و لاسکە لاسکی شلبوونیانی دە دان
خووسانی شەختە تەکینی خۆڵی ردێنم
ئا

سبەینێ چکارەساتێکی پەناداوە
کێها دامەزروێی لوولمدەدا
کە نجێتیم بووە گردە خوڵ کانێك خوێی لێدەخوا
لەبن‌بە ربوونەوەی بارانێکی نابووت ساتمەی با بە ژێرداچووم
رووناکی باڵی سیسارکێك خەونێکی تەواونەبوو
بەندوخینی بەفرێ گەرمی دڵی خاکی‌بەست
مەل چهەڵگرێتەوە
نە یتوانی کەوشەنی جێپێیانی ببە زێدێ
خۆدیکی پێی تێفرێدان‌و باسخوون‌بوو
ئە وشەقامەی ئیوارانی لێزەرد دەکەی

واق ورمانی رۆژ

هەتاوی زستان هێشووەدروێیکی بەردایەوە
درەبای شەرمەندەیی هەمیشەیی
سێبەری رەنگبە هەشتیش
ددانم کە لبوون
چمکی پژ دێنی مردووان ئاوی خەونیان هە ڵگرتووە
باعارد جارێك دیلی بەفربێ
مردووەکان سەرمایان‌دەبێ
کە نجێتیم شەپۆلێ بوو لە رۆخان شکا

رامانم‌لە ئاوێ دیل

لێرامێنە
غاردانی عارد دانیشتنی سەراب دامانی سروشت
لیچایی هێلنجی بێئاگای‌سەردەم
لە رێژەنی تێپەڕ ین‌و گەیشتن بەکچی ئاوی
بهاتبا گۆڕم نزم بوو هەوێژدەبووین
ئا
بەڵێ
سەنگایی بەردێکم پێڕانەگیرا
سێبەر پەرتبوون ماوەی نەدام چاوگەرمکەم
لەبن‌پێستی فریشتان میلی کاژێری تەمەن‌گیرە
گۆران لە کارێزان

سێبەری کە سیرەییم ئەوەندە چاڵەبەفری لە پەنجە بازی هەڵم خووساند
شەرەگە ڕەکی مانگەو ئەستێرانهە ر نەقەوما
ئاوەدانی ئاوایی منو سێبەرم لەهاوارەتای نە گونجانیان دەن
کیژێنی خاك کوڕێنی ئاو پیربوون یان مزگێنی زانیان پیربوون
لەشەو شکانیاندا شەوەلووکەی کەڵەبابی زیزان نەیکرۆشتن
نینۆك لە دۆزەخی ئەوان دەدەم دەچمە دیدەنی خۆم
چیت بە خۆت گوت
خۆ هە ڵقولان مۆنج و ئاوەزتێکچوون خواژماردن
ئەوژنەی لە ناو هێلکەی شەیتا نۆکە کراسی هە ڵماڵی
زگی دانا

مۆمیاییك دەمی دەکووتێ
تاقمە تراشێکیش دەشوا
دەستەکانی لەعاردی دەخشاند
لە ناو ڕەوینەوەی خۆی سپی دەبریسکایەوە
گلۆپی خواش چلکی لێهە ڵدەبوون
پەلکە مێوی حەوشەی مەشایەخان
پووشی ڕۆژ نووستووی شەمشەمەکوێران
دارەبازەی گە نجێتیمن
پرچی شاخی ئەم بوونە گوناهە رووهات
دیارەسەرابی زۆر لێبریسکانیەوە
خوائاوی تەماشای بەرامنەبوونسپارد
خەوندەیگێڕن

ترپەی کووتانی گۆپاڵ
لە دواین پێچی ئەوبیر ڕۆیشتنەم دەکاتەوە
بە ردەپیرۆزە ددانی کەمتیاران
نۆرەتای ئاسن لە گەشکەی من کە فیهەڵدا
نەویان هە ڵدێران دەستم لە بژی ئاونا
فرێیدام

دەکرێ گۆڕەوشارم پەنجەی ئەسپێکی ئاوبێ
پرچم دارستان موکناتیس
بەسەریابێی تۆزی ناشتنی ئاودەتکیرسێنێ
دەنووکی سەمەندەر باخچەی چە ندمەتری ماڵان
گوڵەئاوی گۆنای پەری بەخشندان
لاتەرۆکی گەرمایی چنکە ئاسنیبە رمەنکە نانی لەباڵی مراوییاندا
ئاویش گیای گیری تێڕواون
تەنیدەچی خۆشە ویستی خوویێکی شەڕانە
چیتێدەچێت داوێك لەتەماشان هەڵبێ
ماڵی ئاپووورە سەراب پابەندبا بەندەرگوڵم
پەنجە کانم جومگەی کەوتن
لە بن خووری بیرەوەری سەرمام بووە
دە نومەوە
چوار دارەم بە کوڵانان رابوو
بەچیمدە کەی بە بە ڕێکردنی مەرگی خۆم رانەکە یشتم
گلۆپی نیبوونە کە چاوی رەشبوو
دانیشتنی مانگ
ترپەی پێ هاوێشتنی بۆ قی ناو جۆکەی خۆشوشتنان
ئەوەی لێجێما

پێڵوزیپیاوانی لەناو خوێن گرتنی هە ڵخستبوو
خۆدووواند نی ژنە تەمەن کەو تووە کە
شەرمەندەیی خانەی مێینەی خەو لێخست
بەفری خۆویستی رزی شەهوەتی داگیرسان
ئەوکەناریکی کورتبوو سێبەری وی نەگرت
رۆژهەلات بوورانەوەی ژنێکی ناشیرین
مێژووهە ڵچوونی بە تالکرد
پە رتبوونی چاوەڕوانی لە کەوانی نێوەند هاوێژی مردندا
دەستەمۆیە سەرەتا ییبەکانیان
لە ئاکارێکە وە بۆ ئاکارێکیتر نارد
ناکۆکییەکانی کۆتایی رووتبوونەوە

بۆمەوەیی نییە خۆپنجگیری ڕەشایی پشت خۆرسککەی
گەرمایی ئێسکی مردووان شەختەی ڕێکەوتیان بەهەڵدا
پێوانەی پشووودان بگرە
پە نجەکانت پە نجەرەی ژوورەکان
زەردوویی ڕەنگی ئاشکراکردنی تێکرتم ماسی ناو تەنکە ئاوان
پەنجە یان لە بن سامانی ئاو ڕاخستووە
پەنجەکانی هەوری ئاو تلیشەبەرد
فرەفڕی باڵی ئاورۆنکە تێکمدەدا

لەناولە رزەی ڕۆچووندا شەمەندەفەر کوڵە بەڕۆژەی مێژوو دەکرتێنێ
تۆزکاڵێك نەرم ببارە گەنجێتیم گەچەرۆ قۆریەیێکی قوڕینیچا
سوپاس کوڵکە کریستاڵەکە
ئەوبایە بۆشایی
نیشتمانی ڕاکشانم لەچلەی مردوویێکی سوسەنە کداری دەدا
گەلێك شت لەبە ستنەوەی ئەسپێك بیندرا
سنووری ماڵ گۆڕستان پەرچوو گرێدان فابریقە ئاژێر ئاژن بێئەنوایی
بزانم خۆم لەم ئەسپە داناکرم
کیژی گومان لەناو هێلی ئاوابووندا
دەستەمۆی ئاە ئاە ئم ئم هـ هـ دەبێ وپەنجەی تاسەکانی دەمەیی
قوم لەدووکە ڵی خۆت دەدەی ئە ودووکە ڵە مەدەوە
بازێتر بچتە ناو نەخشەی ئەو لاکێشەی گومانت دەگەزێ
دەڵێن مردن بە منداڵیەتی خۆتت دەناسێنێتەوە
مردن منداڵیە کەی لەئەزەلا ئاوی ڕەنگرێژمکە
کۆماری تە نیاییم لە کلۆری هێلکە یێکدا
لەبە ردەلانیپە ڕی قوو
لۆچی دواشارستانی تیزاب دەمرێنێ
مافوری پرچی کیژان
یان
گیای پەنجە لێکگرێدراوی حەسیری ئارامی

پەنجەکانم لە ناو منداڵدانی سەرم نینۆکی لینە هاتوون
سۆراخم لەغەیبێ

ئاوابوون مارێکی بەڵەك
ناوشاخان تەواو روونبۆوە
منداڵانی لە رووبەری زمانی تیسماحێ گەماندەکەن
رەنگی گۆشت ووزەییێکی خواوەند
کەڤ پیرییتێ پرچی گروازەی ئاو
ئە وجۆکەلە لەشەقاو بەرینترە بە ردەبێ لە کەوای پێخەمبە رجێما
هەڵدەخلیسکێ

زێری ناوەڤی کراسی کچە چاوزە ردەکەی
مەگێرانی بەشەر مەندەی ئێوارەیێك دەکا فریانکرد
ئەزیش تیفە ڕۆبووم چووین چش
دیواری برژانکە کانی لەڤا چوار راتەکانی کارەبایی
دووسالو هەشت مانگ لەبن ژێر کراسی خۆڵی سربوون
پەنجەی بیرەوە رییە کانییا پشتەو شکێنکزد
لەئاسایێکی خواسترا ودا دەبیندرێ
گەرمایی پەنجەکانم لەناولۆجی سایکۆکات گۆڕا
کووتانی باران لە پێدزەی پیاو خراپان دەچێ
گوێ لوێڵێدانی دڵێ بوو کە شوشەرادێری
سلوێنی وولاتی سێیەم
نۆژەنی ئە لها ییکی تەنك بوزای نارده سیمایبا
سبەینێ ژ نێکە لەبن لێفەی گوناح
چەورایی پرچی شەیهێسك
لە هیشکایی ئاو چایبە کرەنگ تێکدەدا
ددانیبە فلچەی بەرد دەشوا
هانینۆکێکی تری پەنجەی بیستو یە کەمینم
سییەکانی ئاو بەژنم
باسکی زەنگیانەم رووباری گروازەی مشکی ئەڵماس
ئاویبوو
جۆگەیێ پشتی کەوانبوو
قومێما
بۆقێك ئانیشکی بەبالیفی ئاودادا
لەپێکدا چوونو کەوزینی دەقنە شکلوی تە نێراما
بائەو رێیەش بکشێتەوە ناوملی خۆی ناکەوسەجێ
وڕێنەیێکی تری پەراسووی گردی پەنجەکانم
ئاگاداریێکم دەداتێ
تەمەن پێنج سەدەبێ چاوەڕاونیت پەیکەر تابووتی شەقاموەردەگرێ
ئێسکی پەشێمانی برادەراییتی داتاشێنم بەهێزدەکا
پەیکە رێکی ئاوم هەڵنا
پێڕا نە گە یشتم

پەرچووی منداڵدانی ئاوابوون بووین
گلۆپی لێدووانت لەئاست چیمدازەردەکەی
ژوورێکی پەنجەرە کوێروقامیشبەند
ئاوەز مەڵبەندی بەدوا داچوون
کاڵۆس کلۆرۆفیلی بەروئاوی بەخششی هەڵبزرکاندم
کەنجێتیێکی مەند
پەنجە بەگلۆپی ویستت وەمەنێ
تارماییم خاکی ئەستێران پەنای‌دەدەن
رنۆکی پیلاوی چیا
سیمابەستەی کەمەری نەو بیان خورتبوون
قومی‌بیابان لێهەڵبوونی شاخ
پرچی‌کچان لیفکە
نەمێردی سروشت لە پشتی‌دەدا
یەکبەندی
سپاردنی وێنە دەنگییەکان
زەردبوونی ئێواران بۆنی کپی‌و هەناسە دانەوەی کەنجێکی
زەردبوونی من شتێکیتر
مردم کراسەکەم هاوڕێیێتی نەکردم
لە تازیەشم دانەنیشت
بەرد هەڵپشکفتنەوە
کۆتایی خۆم‌پیرا ناگیرێ
ئاوسەرمایان دەبێ
سیسبوونی پەنجەی پیرییێتی خۆم‌بینی
ئەڵقەشم لێبەر بۆوە
تامەزرۆییم نەترووکا
پەیکەر سەرمایان دەبێ

سەرنج:
١ ـ کەسێک بۆ کەسێکیتر لە بۆسەدا خۆی ماتدەدا لەپڕ کەسی دووەم دەردەکەوێت. کەسی یەکەم بە هەشتاوی پڕکێشی کوشتنی دەکات ● ئاژن ● ئەمماوە کورتبڕەی نێوانیانە.

٢ ـ ئەم چامەیە لە نێوان ● ١٢ ـ ١٠ ـ ١٩٨٧ / ٢٨ ـ ٥ ـ ١٩٨٩ ● دا نووسراوە. ئەوەی لێرەدا دەبیندرێ بەشێکیتی.

عباس عسكر

نوێژی ئارەزووی دڵ قاو دراوم
رێگای مردنێکی بێ رووبارە... !!
شمشاڵی، بێ دەنگی چەمی
ئاهەنگ کلوڵم.. !

قەوارەی زامی برینی
وشك هەڵگەراوی.. بێ ئارامم
قەتاری (شەلاقە) کۆچەرەکان
بەنازی ئاسمانی
بیوەژنە خەمناکەکان
بەسەر تامەزروویی
نوێژی هەنگاوی بێ ووچان بوونم

لە بێکەسی شەوانی
لافاو بردووی... !!

شان بە شان
وردە وردە

دەگەشێنەوەو
ئۆقرە دەگرن
بەسەر ئەرك و ئێشی
رووخساری بروا... وون بووەکانم
دووبارە...
شمشاڵی بێ دەنگی
دەنگێك... دەدرکێنێتەوە
بۆ
دووبارە..
ووتنەوی
هۆنینی هۆزانێکی
جوانتر... !!
بۆ شیدا بوونی
ئەو رووبارە
لەسەرا خۆ جووەکەدا.

○

شەلاقە . مەبەست . نەوعێکە لە باڵندە (کۆچەرەکان)

جوانەکانی دۆزەخ

• سامان دزەیی •

ناکەمە کەوتنی سێبەرت
ئەویش دەتارمێو باوەشی ئاتوونەکان بەجێ دێڵێ
ئەویش وەکو پێڵاوی زێ
ئاوێنەی خۆی نادات‌ەبەر پچڕینەوەم
زمانی بەردیش دەتەزێو
بە سەر یاتاغی ڕێکادا شۆڕدەبتەوە .
نەتویبست چنگێك لەڕۆحی دۆزەخ بدزیتو
بە دەنگی دووریتی وەرکەی
نەتویست بەگەر نەهەنگی نەفرەتم کەوی‌و
چاڵی بەهەشت تیژای ژیان لە ئەشکەوتت بدۆزمەوە
نەتویست ، گفتتم دەدایێ
بە ناو تاریکترین ئەشکەوتت دابڕۆم ئاوەدانی بکەمەوە
سواری شێت ترین شەپۆلت بم و هێمنی کەم
گفتتم دەدایێ بە جەنگی خۆمت شادکەم .
بۆکێ نەگریام ، چنگێك خۆڵ نەڕژاندە ناو پیاڵەم
لەپێك قژی لە پەنجەکانم نەئاڵاند
بۆکێ سەرم نەکردە شووشەی هەتاوو
گەمێی تاریکیی نەدامێ
هەتابەردیش تاریکی کرد
خۆمو تاکە پێڵاوی ڕێ

هەناسەی دارمان هەڵگرت و
سیپەلاکی ڕێمان ماشی
خۆموزستانی باڵندە کۆچەرەکان
تەونی جاڵجاڵۆکەی دۆزەخ بوو بەماڵمان
دەنگمان بەو دیوارانە دادا
دەرگای بێ‌ماڵ ڕای گرتبوون
ئەو پەری‌یانەی مێوانداری‌یان دەکردین
سەردەمێك بوو
لە ماڵداری خەونی ڕەبەنیش کەوتبوون .
لەمەچێتر خەونی ئەوشۆیان گۆزتمەوە
لەمە چێتر ئەسپی مێژووی نهێنی‌یان
بەڕەللای ناو پێدەشتی تارمایی من کرد
ڕۆح هەروەکو قوشقا قزێك
تاڵەداوی بەستانەوەی بەجەستەی مندا پچڕابێ
بەڕەللای بۆشایی بوون بوو
دیار بوو یان لێم بزر دەبێ
یان شاگەشکەی ڕۆناکی نهێنی‌یەکان دەیسووتێنێ
ڕەوەگورگی بیرەوەری هاتنەخوارەوەی من ـ ئادەم ـ
لە جیوەی ئاوێنە چاوی هێلکە شەیتانۆکەی ئیبلیس
تینوێتی خۆیان دەشکاند ـ دەشاردەوە
(پێ .. لە .. هەنگاوی .... من ... کۆجە)

ماندووتر لە تاشەبەردێکی جێماوی
بنی قووڵایی داهاتوو
زەری‌یەکانی دۆزەخ دێن دەوردم لێدەدەن
دێن سەمای گڕی جوانی‌یان لە خوێنمدا دەکوژێننەوە
دێن لەزەماوەندی تایبەتی .
جەنگەڵی قامیشە کەونی‌یەکان
نهێنی ئاوازی بلوێر
بۆ فریای من دەدرکێنن

ـ دێمە ئاستی خۆ درکاندن ـ
کیمیای ووشە
لەناو پیتە هەڵێنجراوەکانی شاردا دیلمدەکا
دەمزانی لەڕووی شار برین بووم
پیتەکان پێکیان وەدەنام
دەمی هەزاران شمشێری کوڵی وەک خۆم
ـ مەبەست تیژتر ـ گرێدەدران
شەپۆلێکی لە باتیژتر
لە ـ بۆ ماوەی ـ هەموو شعری دەترازانم
ـ چی لە کیمیای خۆڵ جیاوازم دەکاتەوە ـ؟
لە مە چێتر پێیان گوتم
دێتە پێش مێژوو ڕووکەشی
ئەفسانەی هاتنەخوارەوە
دەبیندرێ و
نادرکێندرێ !!
دێتە پێش مێژوو شاعیرێك
فاڵ بۆبەختی سبەینێی خۆی دەگرێتەوە .

○

گەڤالێ ژینێ

- پێزانێ ئالیخان -

ما ژین چیە.. ! !
ژین: ئەڤینە
سەرخوە بونە، سەربەستیە
ژ خورستێ، ژ هێزێ دبت
ژین کوترەکا شاپەرسپیە

خونە هەسپە، ئان بالگیرە
داب قامچیا
فرادەتن

نە زیندانە
بریڤە بچت

هەرچار رەخان
دیواربت و
دژێر تیخێن زەڤیا رەشدە
مروڤ دنیڤدە
نەئیڤنە، ئەلیف و بێ

نە شیرەکێ دەڤ بخونە
د شەرە نیخا ئەڤینێدە
دشورەشا سەر بەستیێ دە
سەرێن بیگونەهان
برزت

سەرێن پەرندان ببرت.. ! !
ببرت... ! !

هەناسەی پایز

موزەفەر سلێمان
١٢ / ١٢ / ١٩٨٣

وەك چۆن هەستی قووڵ
بمگرێتە خۆی..
لە خامۆشی خۆی بملاوێنێتەوە
هەناسەی زەردی ئێوارەی پایز..
ڕەشماڵ ژانی دەربەدەریمە
سەری غەریبیم دێنێتە باوەش
دووریو بێ (ئەو)یم بیردەچێتەوە..

* * *

چەند بە ئاوات بووم ئێوارە ساتان
لەگەڵ بێ (ئەو)یو تەنیایی خۆما
شیعرێ هەڵبەستم
وەك (ئەو) جوان بێ
گەڵای زێڕکفتیش دابکا بەسەرما

* * *

ئاخ بۆ ئەو چڵانەی لە کۆشی کوانەوەی
سرەی زستاندا دەبن بە سووتوو..

○ مەسعود پەریشان ○

کوردستان

مەسعود :ـ من چی ئێوەم
جوان :ـ عێل‌و عەشیرەت‌و ژیان
بنار :ـ باوک‌و پەناو پشت‌و ڤیان
بێوار :ـ خۆشەویستی‌و سەرو سامان
مەسعود :ـ ئێوەش بۆ من کەلێ کەلێ گەورەترن لەو شتانە
بەلاّم لە گشتمان گەورەتر خاک‌و خۆلی کوردستانە

○

بنار

درەختێکی بە ساڵاچوو
لە نێو لقە پیرەکانیا
چرۆیەکی دەرکردبوو
داوای موتوربەیان لێ ی کرد
-گوتی با چرۆ بەهاری تەواو بکات
ڕەگی دەخەمە ئامێزی
خەنەو خەرمانیان داوا کرد
- گوتی با بەهار تەواو بێ
چرۆتان دەخەمە ڕێزی

○

تارمایی

تەمێکی ئەستوور سپێدەی داپۆشیوە
-دەبێ سەر هەڵدانەوە بێ
یا سەرەتای براتەوە
-نە ئەمیانە .. نە ئەویانە
خۆڵەمێشی لاشەی زیندووی
بیرۆکەی باپیرەمانە

وینە

فڕندەی هەر هەموو دنیا
ڕەگەز ڕەگەز لە زمانی یەکتر دەگەن
بە یەك جۆر دەفڕن بە جۆرێ چیتە دەکەن
کەچی مرۆی تاقە گوندێ
نە بەزمانو نە شێوە
نە بەهەڵسو کەوتو ژیان
بە هیچ جۆرێ لە یەك ناکەن

○

بادە

- دوێنێو بەستر بەستر پێرێ
هەمان هەواڵ هەمان وێنە
هەمان ئازارت پێشان دام
- ڕاستە بەڵام
دوێنێ لەبەر گێکاو ئەمڕۆش بەرگێکی‌تر

○

درەخت

- زیاد لە پێویست بەرز هەڵچووی
منت لە ژێر ئەژنۆی خۆتا شاردۆتەوە
- ئاگادارم
بەڵام دەزانم درەختی کورتە باڵا
بیرۆکەی زیندووی لە ڕەگی شاردۆتەوە
منیش تا بتوانم زیاتر بە ئاسمانا هەڵدەکەڕێم
هەتا ڕەگی زیندووی ئێوە
لەسەر سەری خۆم هەڵگرم

○

دگەل هەڤالا ل مەیخانەکی

هەڤالێت من
هوگرێت من
برایێت من
پێخوش حالم
لحەفیتێ ئێک جار
دگەل وە رینم
کول و کوڤانێت دلێ خو
ئێش‌و ژانێت جەگەراخو
بو وە دیار کەم بخوینم
ب کەمە هوزان
ب کەمە پەیڤێت نازك‌و جوان
بو وە لێکدەم وبڤەهینم
بکەمە دیاری و ئەز بینم
بکەمە دیاری وئەز بینم
xx xx xx
چاڤە رێمە بو وێ روژێ
روژا ئەم ئێك‌و دوو دبینین
لگەل ئێك درینین
خوشترین مەیخانەکێ بخو دبینین
مێزێ ژمەی رەنگ رەنگ دکەین‌و دخەملینین
پێکڤە را دکەین
خر پێکێت خوو دبێژین چرپا
توڤێ خوشیا لمە بریا
نێ مە جەگەر ژ بنی دریا
پشتی پێکی دکەڤین گریا

شریف ئامێدی

دكەڤین گریا

xx xx xx

دگەل پێكی ئەم خو ژ بیر دكەین

كوڤان و ژانا دیر دكەین

ئومێدێت خو

بو ڕوژا زاڤانییا خو

نێزیك دكەین

سەرێ وەستیای ژهزرو بیرا

دلێ كەفتییە بەر تیرا

ژخەم و ژانا

تەنا دكەین .. تەنا دكەین

xx xx xx

لێ ئەو گافە

گافا كو ئەم پێ دادكەین مەی

دكەینە هەوار

دكە ینە گازی

بدە نگێ بلند

دایكا مەزن كانولكیڤەی

وەرە تانامە ئەڤروكە

لهیڤیا تەینە ومەتو یاهەی

تو باش دزانی ئەڤرو مەیە چەكێ مەهەی

ڤێجا وەرە مەخلا سكە

زدەردو ژانا

ژمە یخانا

بومە دیار كە دەرمانا

هیڤیدارین یامەكری تووێ نەكەی

مەژبیر نەكە ،

تودا یكامەی ، هەر ودایكا مەی

O

Pier Paolo Pasolini

چەند نمونەیەکی شیعرەکانی...

پازۆلینی

وەرگێڕ / یاسین فەقی سەعید

شیعری یەکەم

« ڕۆمانسیێرۆ »

کورِم ئەمڕۆ یەك شەممەیە
زەنگی کڵێسە بێ ئۆقرە، پڕ زرمەیە
بەڵام، دڵم، ئەڵێی چڵی درەختێکە
گەڵاکانی هەڵئەوەرین، یەکە.. یەکە
بۆ ساباتە زەرد هەڵگەڕاوە دوورەکان
گوێم لە چۆلەکەکانە، دەخوێنن
تا ئەو کاتەی لە باوەشی ساڵەکانا
هەر زیندوو بوون
ئای... بەبەکە وا هەست دەکەم
من و دڵم هەر دوو جووتە
لە باوەشی گەڕەکێکی
کاڵا سپی « فورلانی »[٢] داین..

* * *

هەموو ژیانم تێپەڕی
من کیژۆڵەیەك بووم ناسك
تۆ مردبووی
ئای.. ئەی ئێستا بۆ هاتیەوە
ناو ئەو خەونەی
ساڵەهایە لەبیر خۆتت بردۆتەوە ؟.

○

شیعری دووەم

نهێنی یەکان..[٧]

چاوەکانم، بەسەر چڵەپۆپی ووشکی
درەختەکانا، هەڵئەزنێن،
خوا نابینم،
بەڵام چاوم لە چرای پڕ لە تیشکی یەتی
لە گشت ئەوەی کە دەیزانم
تەنها یەکێ لە دڵەوە هەست پێ ئەکەم:

- لاوم. ئەژیم،
لەتەك لەشما کە سەرف ئەبی. جیٚ هێلراوە
چرکەیەك، لە سەر چیمەنی کەنار دەریا
لە نێوانی درەختە ڕووتەلەکاندا
ئیستیٚ دەکەم
ئیدی ئەروەم. ـەچمە ژێر هەورەکانەوە
لەگەڵ لاویـیما دەژیم

○

شیعری سیٚ هەم

دێوەزمە یان پەپولە ..؟

(١
ئەوەی لە ئاسمانی سنگما هەڵئەفڕیٚ
پەپولەیەکی بیٚ دەنگە. ڕەنگ ساماڵی
لە تاریکی دەمارەکانی گیانما
بیٚ سێبەرە، بیٚ تارمایی..
نەء... ئەوە دێوەزمەیە، وابیٚ دەنگە
ڕەنگە ساماڵیەکەی ژەهرە
بە چاوە ڕووتەکانی ئەو
تەماشا گەرمەکانی من، دەبنە شەختە

* * *

(٢
نەء، پەپولەیەکی سپی، وەك چۆڕیٚ شیر
ڕەنگی سپی هاوینی ناو هاوینمە
هەڵنیشیٚ یان بفڕیٚو بڕوا
من شادمان، هەڵدەم چاوێکم لە ئەوە
نەء... ئەوە دێوەزمەیە
وەك تەم لە دڵی ناموما، گەورە، ئەبیٚ

بۆ چرکەیەك دەیبینمو
ئیتر لەگەڵ ڕاچەنینما، بزر ئەبێ

* * *

٣)
نەء.. ئەوە پەپولەیەکە
بەڕەنگی وەنەوشەی لاویم
وەکو قەیفە ڕەنگ کراوە
لە ئامێزی کاتژمێرە هلوتاکان‌دا
لە ناو وەنەوشەیی منا
خۆی دائەنێ..
نەخێر ئەوە دێوەزمەی شەکەتی‌یە
لە بلوەشی کاتژمێری چۆك دادان دا
ئەقیژێنێ..
دژ بە هەموو
دوور لە هەموو ڕائەوەستێ
کوڵی منالکاری منیش
ئەژاکێنێ..

* * *

٤)
نەخێر ئەوە پەپولەیەکی جوانی‌یە
لەسنگەوە بۆ ئامێزم هەڵئەفڕێ
لە تەك ئەودا بە یەکسانی
هەتا سەر دەتوانم بژیم
گەرچی هەرگیز
ئەچێتە ئەودیوو منەوە
نەخێرئەوە دێوەزمەی هیوایەکە
لە بۆشایی نائومێدی (کازارسا)[٤]دا

وام لێ ئەکا، هەرگیز مرۆڤێ نەبوو بم
بە گومانێکی ڕووتەوە
کە هەرگیز نەژیابێتم..

O

شیعری چوارەم

ئەو ڕۆژەی دەمرم..

لە شارێکا
(ترییێستی)[*] بێ یان (ئودینێ)[6]
پڕ باڵای شەقامێکی درەخت ئامێز..
لە ژێر هەتاوێکا دەمرم،
گەرمو ڕەنگ زەردو باڵا بەرز..
برژانگەکانم دا ئەخەم
ئاسمانیش لە جوانی خۆیا، بەجێ دێلم
لە ژێر سایەی درەختێکی باڵا سەوزا
ئەکەومە ناو ڕەشایی مەرگی خۆمەوە
درەختو خۆر بزر ئەکەم
منالە جوانکیلەکانیش
بەرەو ئەو تیشکە ڕائەکەن
کە وونم کرد
لە قوتابخانەوە دەفڕن
قژیان لەسەر ناوچەوانیان
لول ئەکەن
من هێشتا هەرزەکار ئەبم
بە کراسێکی کاڵەوە
بە قژی جوانو خاوەوە
کە وەك باران
بەسەر تۆزی تاڵیما دێنە خوارەوە
من هێشتا هەر گەرم ئەبم

لاوێ بەسەر قیری گەرمی
شەقامەکەدا ڕائەکا
لە سەر باوەشە شووشەییەکەی[٧] من
دەستێ دا دەنێ..

○

شیعری پێنجەم

وەک کزە با..

تۆ لە نێوان گوڵەکان‌دا
کە دوگمەی کراس دا دەخەی
وەك فریشتە دەڕۆیتەوە
دڵی منیش
ملی ڕێگای چارەنووسێ دەگرێتە بەر
کە هۆگری کاڵی چاوەکانی تۆیە
تۆش بە پێوە ڕاوەستاوی
لە مردنی ئێوارەیەکی بێ مندا
خۆت وون کردووە
بەڵێ: وەك جوتیارێکی بێ تاوان
لە ئێوارەیەکا دەژیت
خۆشەویستیم وەك کزەبا
نەرم دێت و ماچت ئەکا

○

شیعری شەشەم

ڕۆژە دزراوەکان..

ئێمەی هەژار
کاتی لاوێتی‌و جوانیمان،
ئێجگار کەمە..
ئەی جیهانی تۆ
دەتوانی بێ ئێمەش بژیت.

ئێمە کۆیلەی لە دایک بوونی خۆمانین
پەپولەین هەرگیز جوانیمان،
نەبینیووە..
مردووی لە ناو
قۆزاخەی « زەمەن » دا ئێمەین..
دەولەمەندان
نرخی « کات »[8] بە ئێمە نادەن
نرخی ئەو ڕۆژانەی دزران
لە جوانێتی ئێمەو باوکان
ـ ئاخۆ تاکەی
بەڕۆژووبوونی « کاتەکان »

O

سەرچاوەکان :ـ

* بۆ ئامادەکردنی « کورتەی ژیانو کرۆنـۆلۆجیای بـەرهەمـەکانی » پـازۆلینی، کەڵکم لەم سـەرچاوانـەی لای خوارەوە وەرگرتووە.

١ ـ ئینسیکلۆپیدیای گەورە ـ دەزگای جوغرافی دیئەگۆستینی ـ بەرگی ١٤ لاپەرە ٤٩٠ ـ ٤٩١.
Grande Encilopedia — Istituto Geografice de Agostini — Novara — 1983.
Volume XIV — Pag. 490 — 491.

٢ ـ فلیمێکی بەڵگەنامەیی ـ Documentario ـ بە چوار زنجیرە . تایبەت بە ژیانو بەرهەمەکانی پازۆلینی ـ لەسەر (رای ـ RAI) ڕادیۆو تەلەفزیونی ئیتالی ـ قەناتی (٣) سەرەتای ساڵی ١٩٨٧.
٣ ـ (Pasalini ـ پازۆلینی) ووتارێکە لە کتێبی مێژووی ئەدەبی هاوچەرخی ئیتالیدا.. سەرچاوەی شیعرەکانیش «لاوێتی نوێ ـ La Nuova Giorent'u » کەناملیکەیەکی شیعرییە ساڵی ١٩٧٥ لە زنجیرەی «Supercoralli» دا چاپکرا... چاپی چوارەم ساڵی ١٩٧٧ . پاشان دەزگای چاپو بڵاوکردنەوەی « Einandi ـ ئیناودی » لە شاری (Torino ـ تۆرینۆ) هەمان نامیلکەی لە زنجیرەکانی « Strutti »دا بڵاوکردەوە لە ساڵی ١٩٨١ دا بڕوانە:
La Nuova Giorent'u — Pier Paolo Pasolini —
E inaudi — Gli strussi — N; 243 — Torino — 1981.

پەراوێزەکان:

(Romancero — 1 - ڕۆمانچێرۆ - یان - ڕۆمانسێرو) بەو کەسە دەڵێن کە گۆرانی « ڕۆمانسێس.
Romances — بلێ، یان بە کۆکراوەی کۆمەڵێ ڕۆمانسێس دەوترێ، ڕەسەنی ئەم زاراوەیە ئیسپانی یە، بە ئیتالی پێ دەڵێن (Romanza - ڕۆمانسە) ئەمەش ئەو شێوە شیعرە دەگرێتەوە کە تایبەتە بە گێڕانەوەی داستانی ئازایەتی وجەنگ شێوەیەکی عاتیفی، (ڕۆمانێس) یەکێکە لە شێوە ئەدەبی یە کۆنەکانی ئەدەبی ئیسپانی کە سەرتا دەماودەم پارێزراوەو ئەمڕۆ گەورەترین ئەنتۆلۆجیای بۆ ئامادە کراوە.. ناونیشانی ئەم شیعرە بە ئیتالی «Roman-cerillo » یە، کە مەبەست لە « ڕۆمانسێرۆ » یەکی گچکەیە.. بۆ ئاسانی خوێندنەوە من تەنها ئەو وشـەیەم نووسیوەتەوە.. دیارە ئەم زاراوە تازەیە گەلێ دوورە لە « ڕۆمان » و « ڕۆمانی » و « ڕۆمانیسەت »ەوە.
٢ - (فورلانی - Furlano) یان (فریولانی Friulano) مەبەست لە دانیشتوان و ناوچەی (Friuli - فریولی) یە کە دەکەوێتە سەرووی ئیتالیاوە، دایکی پازۆلینی خەڵکی ئەم ناوچەیە بووە.. فریولانی یەکان خۆیان بە ئیتالی نازانن و داوای ئۆتۆنۆمی دەکەن. پازۆلینی یەکەمین دیوانە شیعری بەم دیالێتە نووسیووە لەبەر خۆشەویستی دایکی.
٣ - (دێوەزمە) من لە بەرامبەر وشەی (Mostro) ی ئیتالی دا بەکارم هێناوە ئەم ناوە مەبەست لەو گیانلەبەرەیە کە دڕندەیەو تەنها زەرەرەکانی دەبینرێن و خۆی وونە. هەتا ئەدۆزێتەوە پێی دەڵێن «Mostro » منیش بەش بە حاڵی خۆم لە وشەی (دێوەزمە) نزیکترو باشترو زیاتر شك نابەم، هەرچەندە ئەم وشەیە مانایەکی ئەفسانەیی هەیە.
٤ - (کازارسا - Casarsa) ناوی ئەو گوندەیە کە شاعیر بەشێکی زۆر ژیانی تیا بەسەر بردووەو دەکەوێتە ناوچەی (فریولی) یەوە.

٥ - ٦ -(Trieste - ترێیستێ)، (Udine - ئودینێ) دوشاری ئیتالین، دەکەونە سەرووی ڕۆژهەڵاتی ئیتالیاوە.
٧ - (باوەشی شووشە) مەبەست لەو سندوقەیە کە مردووی تێ دەخرێت و ڕووەکەی شووشەیـە بۆ ئـەوەی مردووەکە ببینرێت.

٨ - (کات) یان (زەمەن) بەرامبەر بە وشەی (Tempo) ی ئیتالی بەکارم هێناوە. شاعیر مەبـەستی لەم کاتـە سەردەمی لاوێتی و جوانی کرێکارانە کە لەناو کارگەدا بەسەری دەبەن و خاوەنەکانیش نرخی ئەمە نازانن.
٩ - بۆ ئەم زانیارانەی کە پەراوێزەکانم لەبەر ڕۆشنایی دا نووسیووە، دیسانەوە بڕوانە - ئینسیکلۆپیای گەورە - Grande Enciclopedia — دەزگای جوغرافی « دێ ئەگۆستینی - De Agostini » شاری (نۆڤارا) ساڵی ١٩٨٣..

○

چیرۆك

بوكا مه باران دڤێت

محمد سليم سواری

تێشتەگەهیو... بەلێ تێشتەگ هەكا درەنگ بو، دەمێ رێبەر لسەر تێشتێ رابوی، وخو ئەماندیە نك كلابكێ جلكێت وی پێڤە... بلەز دەست دا قەدەك و ئێشلەكێ خو، كرنە بەرخو... شەپكێ خو ژی كرە بەرخو... بلەز شویتكا خو كرێدا... شەلێ خو ژی كرە پێ خو... پشتی كولاڤ دەرسوكێت خو كرینە سەرێ خو... بەزی كالكو كورە كرنە پێت خو... پشتی دەلنگێت شەلێ خو د بەر ساقێ را پێچاین... گوپال ل دەرگەهی ڤەكرو د دەستێ خو گرت، بەری دوركا دەرگەهی بگرت دا ڤەكەت... بابێ وی گوتێ:-

- كورێ من چ خێرە ؟ تە خو هوسا پێچای... یێ تە ببینت، دێ بێژت هەوارەكا لدویڤ وپەزی وی یێ برپێ، ودێ دویڤ چت.

- باب... خوری بەس پەز برپبینبا... پەزبرپین ژی یا وەسا نینە.

- ئەو چەوا ؟

- باب.. ئەو دەراڤێ... نوكە ئەم تێدا ژ برپبینا پەزی مەسترە.

بابێ پاریێ نانی د دەستێ خو داگرت... بەری بكەتە د دەڤێ خو دا، ما دناڤ چاڤێت كورێ خو

نێری... چو ئاخفتن ژێ نه هاتن.. بەلێ وی بخو زانی، کوکورێ وی راست دبێژت، هێدی بەرێ خو ژ فەرخەسێنیا خارنێ ڤەکر... پشتی پارییێ خو د دەستێ نەڤیێ خورا کری.

لگەل رێبەری... وەسا بابێ خو دیتی، زانی کو وی برینێت بابێ خو ڤەکولان... وگەلەگ بیرهاتن ئینانە بیرێ، گوپالێ خو دابن کەفشێ خو... دەرگەهـ ڤەکر، پشتی پیچەگ خـو چەمـاندی... ژ مـال دەرگەت... بەرێ خو دا کولانێ، بەرێ وی ڤ هندەگ بچویکا کەت... لبن بەربانگێ وان یاری د کرن، مادوان فوکری... هزروبیرا هێلینا خو دسەری دا چێکر... پەزێ وی هاتە بیرێ... چەوا هەکە باران نەهێن... دێ ژ برسادا مرت... دهەکا چلیێ وان بتنێ یا مای... هندە ئەوژی دێ خلاس بیت... چوسالا ئەڤ تشتە نە بیە، هندە هەیڤا ئاداری ژی بنیڤی بو... هێش باران نە هاتینە... گەلەگ سالا وەگ ڤی دەمی، تژی کولانێت گوندی بەفربو... لسەر تلخێت بەفرێ، ئەم دچونە سەربانا... ئەڤە هەیڤا ئاداری ژی یە، هێش باران نە بارینە... دیارە ئەڤە ژی خفسا خودێ یە... ئەوی زانی کو گەلەگ سالا باران کێم دهاتن... بەلێ تا ئاڤا، کانیا وان ژی هندە کێم نە دبو... لدویڤ وان هزروبیرا... رێبەر لگەل خو بئاخفتن هات:ـ

(شڤێدی بت... بتا دەیکا من بو، هەکو کابانیا من ئامان د شویشتن دگوتی (بەرێ تە ل ئاڤێ بت، ئاڤا کانیێ تەمەت ئویلیکا مەسینی یە، دانەکێ روژێ... مروڤ دێ ل گەرێ روابستت.. تا کونکە کێ ئاڤێ دئینت)... راست دبێژت چوسالا کانیا مە هولێ نە هـاتیە... ئـەڤساله سـالەکا کـرێتە... هـەمابێهن قەموتگ... یاژ دونیایێ دچیت ».

رێبەر پێ.. پێ لسەر پەیسکێ خارکەت، کورێ وی یێ بچویك... هێش پارییێ وی د دەستێ داچو، لدویڤ بابێ خورا کرە غارو گازی کر:ـ

ـ باب... ئەژی دێ لگەل تە هێم.

رێبەری گوپال ژ بن کەفشێ خو ئینا دەرێ و بەرسڤا وی دا:ـ

ـ کورێ من... ئەڤە هەڤالێت تەنە... لگەل وان بوخو یاریا بکە.

ئێگ ژ وان بچویکا... هەکو گول وێ ئاخفتنێ بوی گوت:ـ

ـ مام.. چ یاری بکەین ؟

رێبەر ما دوان و کورێ خو نێری... گەلەگ تشت هاتنە بیرێ... هەکو بچویگ... دەمێ باران نە دهاتن... دا هەمی بچویکێت گوندی دویڤ ئێگ کەڤن و هەلامەتەکی ب سەرێ دارەکێ دوگاز دانن، ودا ل کولانێت گوندی زڤرن و ب دەنگەکێ بلند... گازی کەن (بـویکا مـە باران دڤێت)... هـەر مالەکـا گەهشتیانە بەر دەری، دا کابانیا مالێ ترارەکێ ئاڤێ ب سەرێ وان دا کەت... پاشی دا هندەگ مێویژا.. قەسپا.. هژیرا.. هندەگ شەکروکا دەتێ، هەکو ئەو هزر هاتینە بیرێ، گازی بچویکا کر:ـ

ـ وەرن.. دا تشتەکی بو وە بێژم... چ یێ گوهێ خو بدەتە من، وبێژتە هەمی هـەڤالێت خـو، بچویکێت دی یێت گوندی... دێ شەکروکا دەمێ.

ل دویماهیا داخازا وی، هەمی بچویکا ب دەنگەکی بەرسڤا وی دا:ـ

- بەس تو شەکروکا بدەمە... تە چ دڤێت، دێ وەکەین.
ئینا رێبەری هێدی و ب دەنگەکێ نازک گوت:-
- ل پار بیرا وە تێت... من دڤێت وەک پار هەلامەتەکی بهەلگرن و بوبکا بارانێ بێژت.
ئینا ئێک ژوان بچویکا ب دەنگەکێ بلند گوت:-
- مە نەڤێت باران بهێن... دێ بتەهەری و تەقن... پاشی چەوا دێ بوخو یاریا کەین.
- گەلی بچویکا... وە نە بێژن... هەکە باران نە هێن، چو گیاو چاندی شین نابن، ودێ پەزێ مە مرت و کارک نا مینن... ما هوین حەژ کارکا نا کەن.

هەمیا ب دەنگەکی گوت:-
- بەلێ کارک د جوانن... ئەم گەلەک حەژ کارکا دکەین... هەکو مروڤ د چیتە بەر کارکا چەندا خوشە.
- ڤێجا بوبکا بارانێ بێژن... دا شەکروکا بدەمە وە، ما هوین حەژ شەکروکا نا کەن؟ شەکروک د خوشن.

هەمیا ب دەنگکی گوت:-
- بەلێ شەکروک دخوشن... ئەم هەمی گەلەک حەژ شەکروکا دکەین.
- دێ باشە... من چ گوتە وە، گوهێ خو بدەنە من.
ئێکسەر کورێ رێبەری گوتە بابێ خو:-
- باب... پار ب شەڤ مە بوبکا بارانێ د گوت... چەوا ئەڤ سالە ب روژ بێژن.
- کورێ من... پار جارو بارا هندەک باران دهاتن، بەلێ ئەڤ سالە، هێش چو باران نە هاتینە، ڤێجا ئەڤ سالە دڤێت ب روژ بوبکا بارانێ بێژن... دا باران بهێن و پلە، پلە بکەڤت!

هەکو بچویکا گول ئاخڤتنا رێبەری بوی... تێک هاتن و چون و دویڤ ئێک کەتن.
رێبەرژی د کولانا گوندی دا چو خار... یا د دلی دا ئەوبو، لەگەل هندەک گوندیا، بچتە مالا ژن ماما مرو.. دا ب خوشی، یان ب نەخوشی رازی کەن... و وێ کێلیێ بکەتە د مەنجەلا ئاڤێ دا، تا باران بهێن...
ێ ئەو دزانت، هەر سال هەکو د بو هەیڤا ئاداری، و هەکە باران نە هاتبانە... گەلەک ژ خەلکێ گوندی، دا چنە نگ ژن ماما مرو.. دا کێلی کربا د ئاڤێ داو باران بارییانە.

لسەرێ کولانێ... رێبەری دیت... کول بن بەرسفکا خالەتا زەینەب وان... گێلەشوکا مروڤانە.. هندەک گاڤێت بلەزو فرهاڤێتن و خو نێزیکی وێرێ کر، ناڤێ دوییشکی و پێڤەدانێ... هاتەگوها.
جارەکا دی کەتە د هزرا بارانێ و هشکاتیا دونیایێ دا... باش هاتە بیرێ، کو هەرسال وەک ڤی دەمی چو دوپشک نەبون... بەلێ ژ کێم بارانێت ئەڤ سالە، هەما ئاخ وەک کون مشکا یا شەق شەق د

بیت و دوپیشکێت بەردبنەوارا...

ل دویما هیا وان هزرا، لگەل خو گۆت:ـ شڤێدی ژی دوپیشکا ب سێ چار گوندیا ڤەداماو دلێ وان هاتە گرتن و دو ژێ مرن... ئەڤە کوڕێ خالەتا زەینەب ژی هاتە سەر، هەکە ئەم د ڤان کاو دانا دا بن و باران هەر نەهێن.. ئەڤ دوپیشکەنە چو حالا بو مە نا هێلن».

سەرێ خو بلند کرو د عەسمانی فوکری، بەلکی پنیەکا عەڤری بهێتە پێش چاڤا، بەلێ ژ خۆبو، دویف دەنگێ خالەتا زەینەب، سەرێ خو بلندکرە ڤە... هاتە کوها کو یا دبێژت:ـ

ـ دێ وەرە رێبەر... دوپیشکی ب کوڕێ من ژی ڤە دا... بلا بێهنا وە هەمیا بهێت. رێبەری ب ئا خڤتنەکا ز ڤڕ گۆتێ:ـ

ـ بو چ بێهنا مە بهێت ؟ ما مە گۆتیە دوپیشگ ب کوڕێ تەو خەلکێ گوندی ڤەدەن.

ـ راستە وە... وە نەگۆتیە... بەلێ هەکە هوین زەلامبانە... دا چنە سەر خانییێ وێ پیرا سێرا... دا ئەو کێلی کربا د ئاڤێ دا.

پاشی خالەتا زەینەب ب دەنگەکێ نزمتر، هەر وەگ بۆ خو دبێژت گۆت: دێ دایێ ما من شولە پێیە.. من خویکا خودا... دوپیشکی ب کوڕێ من ڤەدا... ما بو ئەز هندە د ئاخڤم، و یاپشتی گرانم ؟

هەکو بەرێ رێبەری ڤێکەتی... ب دەنگەکێ بلند گۆتێ:ـ

ـ وە نە بێژە.. هەکە باران نە بارن..ئەڤ دوپیشکەنە، دێ هاربن و دێ ب کوڕێ تە یێ دی ژی و گەلەگ خەلکێ گوندی ڤەدەت... دڤێت باران بهێن، دا ئەو دوپیشگ دوان شەق و کونجادا بخەندقن و ب کەسێ دی ڤە نە دەن.

چەوا رێبەری ئەو ئاخڤتن کرن... خو هاڤێت و چۆ... هەر وەگ تشتەك د سەری دا... هەکو ژوێ گێلە شوکێ دویر کەتی، سێ چار زەلام ب دویف کەتن، ل بەراهیا وان، وی ژی گەمیا گوپالێ خو گرت...ژ بێ دەنگیا وان... رێبەری زانی، ئەو ژی، وەگ وی... د عاجزو دل تەنگن، وبێهنا وان یا هاتیە سەرێ دفنێ... وئەو تشتێ د سەرێ وی دا، یێ د سەرێ وان ژیدا... لسەرملێ خو زڤری و ب دەنگەکێ نەرم گۆت وان:ـ

ـ هوین دزانن... نوکە ئەم دێ کیڤە چن و چ کەین ؟ ئێگ ژ وان بەرسڤا وی دا:ـ

ـ ژ ئەو ئاخڤتنێت، خالەتا زەینەب لگەل تە کرین... ئەم دزانن... کا دێ کیڤە چن و چ کەین ؟

رێبەر ما د وان فوکری... ئاخڤتنێت خالەتا زەینەب هاتنە بیرێ و گازندێت وێ... کو کوڕێ وێ دوپیشکی یێ پێڤە دای، وهەکە ئەو زەلامبانە، داچنە سەر خانیبێ پیرێ... دڤیا ژ مێژ وەربو... وان ئەو کار کربا... دوان بیرادا... رێبەر د هزرا وەربو « ئەڤە دەهـ رۆژە، کاروانێیت گوندی... کـارێ خو

کری... دا بچنه کاروانی... به لێ ژ بەر ئەو کاودانێت، گوند تێ‌دا، ژ کێم چلی و ئالفێ دەوار و تەرشی و زێدەبینیا دویپشکا... رۆژ بۆ رۆژێ دەست و دلێت وان نا گرن، بچنه کاروانی و گوندی بهێلنه د ڤی سەروبەری‌دا... ئەوژی دحەڤن... نە چنه کاروانێ دەشتێ ؟ ؟! کی نا بێژت... هەر ئێگ ژ وان تا دچتە کاروانی و د زڤرت، دێ چ قەومت ؟ دێ ل مال چ بینت ؟ پەزێ مری... گارەش و دەوار دنەساخن... دویپشکی ب کورێ وی بێ ڤەدای... ئەو هەمی سەخمەراتی وان، دێ چنـه کاروانی، دا بـارەکێ گەنمی... بارەکێ کایێ بینن، ما ئەو بارێ گەنمی بۆ چ یە ؟ هەکە ڤ عەیالێ وان‌را نە گەهت... ما ئەو بارێ کایێ بۆ چ یە ؟ هەکە ڤ دەوارارا نە گەهت... گەلەگ نە یا دجهێ خو دایە، د ڤان کاودانادا مرۆڤ گوندی بهێلت... ئەوژی رەڤینەکە، نێ کاروانێ هەژی هەر ئەڤەیە... کێلیێ بکەنە دئاڤێ‌دا.

هنگی رێبەری سەرێ خو بلند کرو گۆتە وان گوندیا:-

- گوندینۆ... وە دڤیا بێژمە وە... کا دێ کی ڤەچن ؟ هوین چێتر ژ من دزانن... ئەم دێ چنە مالا ژن‌ماما مرۆ.. ب خوشی بت ؟ یان ب نەخوشی‌بت ؟ دڤێت وێ کێلیێ بکەنە د ئاڤێ‌دا.

ئێکێ دی ژ وان زەلاما، لگەل رێبەری ب‌ئاخفتن هات و بێت دی گوهێ خو دایێ:-

- برا رێبەر... مرۆێ هایش بارانێ و کێلێ نینە... مرۆ ب خوڤە یا مژویلە... یا لسەر کەراتێ.

- کەکو... بلا وێ ئەو کێلی کربا د ئاڤێ دا... بەلێ هێش لسەر خوو نە کەتیە د نڤینادا، و هولێ نە هاتیە هە.

- هێ.. هێ.. نێ وێ هندە گیروکر، وێ نە دڤیا باران بهێن... دا رێبار نەخوش نەبن و نە بنە تەڤن... یا ل هێڤیا کچا خو، دا سەرا وێ بدەت.

- وێ خوو کچا خو یا ل بەر...دێ گەلەگ باشە، بلا کچا وێ بهێت... نوکە مرۆ یا بێ چارەیە، نەشێت وێ کێلیێ بکەتە د ئاڤێ‌دا..بلا کچاوێ بکەتە دئاڤێ‌دا..مانێ تەسلیما وێ... بۆ کچا وێ دچت.

- نە برا نە... کچا وێ حەق نینە، وێ کێلیێ بکەتە د ئاڤێ‌دا.. تەسلیم بۆ وێ نا کەڤت... چونکی ئەو ب کەسێ گوندێ خو رازی نەبو.. یا شوی ب بیانیا کری... نێ یا شوی ب بیانیا بکەت تەسلیما کێلیا گوندێ مە بۆ ناچت.

- ئەو چەوا ؟ !

- برا... تەسلیما کێلیێ هەر بۆ خەلکێ گوندی د کەڤیت... نە بۆ کچا وێ.. هەر ئەم گوندی دبنە وارسێت تەسلیما کێلیێ... کا هوین وەرن.. دا بچنە د ژۆرڤە... خو گیرو نە کەن !

لگەل هندێ رێبەری و برادەرێت خو، خو هاڤێتن و چونە دا مالا پیرە ژنێ ڤە... ئەوی دیت... کوسی پیرە ژن... بێت ل رەخێت وێ کومبین، و هێیی بێت روندکێت خو ڤەدمالن... و مێزەرگ ب سەر تەرمێ پیرێ‌را یا راکێشای...

پێ.. پێ... وبێ دەنگ ژێبەریو هەڤالێت خو... قەستا ستێرکێ کرن وب رەخ ڤە... رێبەری کێلی هەلگرت... ول دەرازینکا مالا پیرێ بەرێ ڤەبوو دەرکەتن... ل کولانێ دەنگێ بچویکێت گوندی هاتە گوهێت وان (بویکا مە باران دڤێت).

رێبەر ماوبەرێ خودا قاما دەنگێ بچویکا لێ د هات... گرنژیوسەرێ خو بلندکرود عەسمانی... نێری... دیت کوپنییێت عەڤری، ل عەسمانی بێت تێک چوین... دەمێ بەرێ خو ژ عەسمانی ڤەکری... دیت چار پیرە مێرا، مەرو قەزمێت وان، بێت لسەر ملاو بێت قەستا مناسبێ گوندی د کەن ! پاسی بەرێ خودا هەڤالێت خوو گوتێ:-

- دێ... نوکە ڤێجا وەرن.. داڤێ کێلیێ بکەنە د کانیا گوندی دا.

ئینا هەڤالەکی بەرسڤا وی داو لگەل کەتە ئاخفتنێ:-

- پانێ پیرێ نە دکرە د کانییێ دا:

- نوکە دا بو وەبێژم کا ژبەر چ پیرێ ئەو کێلی هەر نە دکرە د کانیا گوندی دا... هەکە وە کربا، پاچەوا هەر گاف، خەلکێ گوندی دا دەستێ وێ ماچیکەن... دا ئەو کێلی کربا د مەنجەلا ئاڤێ داوداتاڤەکا بارانێ هاتبا... وەرن گوهێ خو بدەنە من... جهێ ڤێ کێلییێ کانیا گوندییە ئەوا چو جارا هشک ژی نابت.. و نە بەس دا تاڤەگ بارانێ بهێت... بەلێ دا پلە بکەڤت.... دەرمانێ مەو ڤی هشکاتییێ هەر پلەیە !

- دێ هەما... هەر تو هەرە... کێلیێ بکە دکانیا گوندی دا... بو ڤی کاری کەس ژ تە فەرتر نینە.

- نێ ئەز وێ ئێکێ نا کەم... یا پیرێکری... وەرن ئەم هەمی پێکڤە... دێ کێلیێ کەنە دکانییێدا... نێ پشتی پیرێ تەسلیما کێلیێ.. یا مە هەمی گوندیانە.. دانوکە وێڤە کەس بتنێ خو نە هەلاڤێت.

بەغدا ٢٥ / ٢ / ١٩٨٥

محمد سلیم سواری

O

تەم

*** غفور صالح عبدالله ***

لە بەشێکی دەفتەری یاداشتنامەکەی قارەماندا ئەمە نووسراوە. بەڵام لە ڕووی زمانەوە هەندێ دەستی پێداهێنراوەو، دیارە بەپەلە نووسیوویەتیوە بۆیە خاڵو فاریزەی لە بیرچووە، یان بڕگەکان لەیەك جیابکاتەوە، لەمەودواش سەرلەبەری یاداشتەکانی هەندێ دەستیان پێداهێنراوە، بۆئەوەی زێتر لە ڕووی زمانەوە پوختەبن.. دەشێ ئەم بەشەش پرۆژەی ڕۆمانێك بووبێ و تەواو نەکراوە..

* *

چاو لە هەڵۆکە ناگوێزمەوەو نایترووکێنم، بەئاستەم بلەرێتەوە هەستی پێ‌دەکەم. وەکو هەست بەخوێنی خۆم بکەم کە لەشادەمارەکانمدا پەل‌دەداو، دەڕژێتە نێو چوار بەشی دڵەوە. هەستێکەو دەمێکە لەگەڵیدا گۆش‌بووم، کە بچمە سەر ترۆپکی گردۆڵکەیەك، یان چیایەك، ئەڵبەتە هەستێکی سۆفیانەش و هەر لە منداڵیەوە ئەم سروشتە فووی کردۆتە ڕۆحمەوە. بەدووربینی دیەکانم تەنها چاوم بڕیە هەڵۆکە. لەدوورەوە دەڵێی قۆزاخەیەکی لۆکەیەو لە دەوەنێك گیربووە. بەڵام لەچاوی منداقەبارەی هەڵۆکەو خۆیانن.. سەرلەبەری هەر پێنج هەستم‌و، بگرە هەستی شەشەمیشم و ئەودیوی ئەم هەستانەش، بوونەتە باڵاگەردان‌و ئاوێزانی هەڵۆکە.. هەڵۆیەکی بەهارەو بەچەندان لێزمەی باران‌و شەونم خۆی شوشتووە. بۆیە دەڵێی گونتکێ لۆکەیە ئەوەندە سپی دەچێتەوە، بەدەم کرنکی خورەکەشەوە بریقە بریقیتی.. پەڕی هەڵو نەرم‌و شلە، لەوانەیە دەستی پێدا بێنی وەکو دەست بەقژی کیژێکی بەنازەوە بێنی وابێ.. هەڵۆکەم بەوکیژە دانا کە بۆم نەبوو. ئەوکیژەی کە پێکەوە حەزمان لە دیتنی هەڵۆبوو، هەچ ڕۆژێك هەرکامێکمان هەڵۆیەکی دیتبا، بەهەڵەداوان غارمان دەدوا، بەڕی‌دیمان دەوت، کە ئەمڕۆ هەڵۆیەکم دیوە (ئای کە هەڵۆیەکی جوان بوو، چەند بە نازەوە لە ئاسماندا باڵەکانی فش کردبوونەوەو، لارە

لارەی دەکردو بەنەرمیەکەوە دەیقیراند.. ئەم دەمەونیوەڕۆیە، دیتم لەسەر ترۆپکی کێوەشینە بای باڵەکانی خۆی دەداو بەتەنیا لە نێچیر دەگەڕا)... شەوانێکی زۆریش خەومان بەهەڵۆوە دەدی‌و، بۆ سبەینێ هەر بەیانی زوو سەربردەی هەڵۆی خەونەکەمان، بۆ یەکدی دەگێڕایەوە.. ئەو دەمەی منداڵ بووم باوکم لە دوڵەکەی ئەودیوی دارەبەنەکەی بەرانبەرمدا، هەڵۆیەکی کوشت و لولاقەکانی کردە فیقنەو دووزەلە. من و ئەو کیژەش هەرکە هەواڵی کوشتنی هەڵۆکەمان بیست، شەو تا بەیان بەدزیوە لەداخی چارەنووسی هەڵۆکە شیوەن‌و گریانمان بوو.. دووزەلەکەش تا ئەم چەنانە وەکو دیاریەکی بەنرخی باوکم و بۆ یادی هەڵۆکە هەڵگرتبوو. ڕۆژێکیان لەگەڵ دەردی‌سەریەکەی ئەو ساڵەی خەڵکەکەدا، کەوتیتەسەر ساجی عەلی‌و دووزەلەکەشیان لەگەڵ خۆیاندا برد.. هەرکە دەنگو باسی هەڵۆش لەم دەوروبەری بڕایەوە، کیژەکەش بەجێی هێشتم‌و، کەوتە تەك ملقەویەکی خواپێداو.. ئەمێستاش هەموو کوێرەوەریەکم لە منداڵانی ئەو حەزەوە چەکەرەی کردوە، بۆیە گەلێ جار قینم لە هەموو کیژی ئەم دنیایە هەڵدەسێ.، ئای کە دەبێ پەڕەکانی هەڵۆ نەرم بن. چونە ئێستا بیکەمە ناوەخنی سەرینێك‌و، پێکەوە لەگەڵ ئەو کیژەدا بخەوم کە بۆم نەبوو؟. نا..نا.. چۆن دڵم دێت. !. هەڵۆ پیرۆزەکەیەو هەربەو یادەشەوە هەڵۆ لام بوتە زینەوەرێکی پیرۆز. ئێ با بەخەیاڵیش بێ هەر خۆشە.. خۆشترین ساتەوەختەکانی مرۆڤیش ئەو ساتانەیە، کە بەخەیاڵ بەسەریان دەبات.. ڕەنگبێ هەڵۆکەش وەکو من لە نێو لق‌و پۆپەکانی دارەبەنەکەدا، جێگای خۆی خۆش دەکا. بۆیە جار بە جار باڵەکانی ڕاست دەکاتەوەو جووتیان دەکا، هەندێ جاریش بەیەکیانەوە دەدات، یان تاق‌و فیق دەبنەوە. لارە لاریەتی، دڕ بە لق‌و پۆپەکان دێتە گوێم. چاوم لە هەڵۆکە کردو، فیش بەردێکی قوقزم دۆزیەوەو ئانیشکم دادایە سەری، دارەبەنەکەش لەوبەری قەلاکەوە، لەسەر یالێك وەکو پاسەوانێکی مێژوویی‌و دەستی لە ئاسمان پان کردبێتەوە وایە. بێ باکانە لەگەڵ بووندا لە بەربەرەکانی دایە. لەولای دارەبەنەکەشەوە چیایەکی دیە، چیایەکی لەدوورا، لەنووکەوە چەند ترۆپکێکەو بەیەکەوە لکاون، لەم سەر بۆئەوسەر، ڕەوڵێی زەلامێکەو ڕاکشاوەو ڕووی دەمی لە ئاسمانە، بەواتایەکی دی لەسەر گازێی پشت وەرکەوتتوە، لەم سەرەوە ترۆپکەکەی دەوڵێی کەلەسەری زەلامە ڕاکشاوەکەیە، لە ناوەڕاستیشەوە وەکو ناوقەدی بەپشتوێن جەڕابێ وایە. ترۆپکەکەی پایینیش پێیەکانی زەلامە هەلاژاوەکەیە. لەدوورەوە لەپەیکەرێکی سوریالی دەچێ. لە ناوقەدی چیاکەشەوە، نیوە ترۆپکێکی دی خۆی پێوە مت کردوە، ئەویش لەدوورەوە وەکو کەلەسەری مرۆڤێك وایەو چاوەکانی قووچاندوە، بەرانبەر قەلاکە دەمی ڕەشی دەبچڕاندوە. کونا ئەشکەوتێکە لەوەتەی ئەم بوونە هەیە، ئاوها زاری کردوتەوە.

پڕ بە ناخ سۆزێکی ڕادەبەدەر دایگرتم، چاوم پڕ بوو لە فرمێسك، خۆزیام دەکرد بوونی منیش ڕەگەڵ بوونی ئەو ئەشکەوتە بووایە، چونکی ئەشکەوت تەنها لەچەند گاشەبەردو تەق تەقە تاوێری یەك لەسەر یەك، سروشت هەڵیچنیوە. گاشەبەردو تەق تەقە تاوێریش زمانی تایبەتی خۆی هەیە..

ڕۆژێکی بەهارە، یان ئەوەتا ڕۆژی هەر بەهارێکی‌دیش وابوو، دەشێ نزیکەی دوو سەد ساڵ، ئەو سەردەمەی کە پاشای بەبە نامەی ڕەوانە کردو، هەواڵی بارودۆخی میری ڕەواندزی دەپرسی. بڕۆ بۆ دەپشتی خۆت، بەر لە ئێستاش ئەم بەهارە هەروا بووە. ئەم ناوە تا ئەژنۆ زەلامێك قەرسیل‌و سەوزەگیایە. ئەوە جگە لە گوڵەمێروی باڵەبەرزی ڕەنگاو ڕەنگ، جگە لە چاوبازەی بەبزوگەلای پان‌پانەوە، بەبەلالووکی کەلا مووروویی ئەمانو درەختی بەساڵاچووی بەڕووەوە، بەکەزیی تازە چاوتروکاو و دەم پشکووتوەوە. جگە لەو ڕایەخە سەوزەی ئەو ناوەش، کە بەگوڵە بەیبوونی ئاڵ و وەنەوشەیی‌و مۆرو هەڵاڵەو گوڵاڵە سوورەوە، پەڵە پەڵە لێرەو لەوێ سروشت

بەدەستی ڕەنگینی خۆی ڕەنگی ڕشتووە. تابلۆکەیە لەو تابلۆیانەی کە لە ناخی مرۆدا ئومێدی ژیان دەڕوێنێو، هەست دەکا بۆ ئەو ساتەوەختانە خولقاوە، ئیدیش گوێ بەمردن نادات و لە دڵەڕاوکێی ڕەها دەکەن ـ دۆڵێکەو مەگەر لە ئەفسانەکاندا هاتبێ! هەر لە ناوەڕاستی زستانەوە تا دەگاتە بارانبران. هەموو ڕۆژێکیش هەرکە گۆ سوورەوەبووەکەی پانتایی گەردوون، لەسەر ترۆپکی قەڵاکەو دەم کەلی چیاکانەوە دەکەوێتە سەرەتاتکێ. لەباکوورەوە تەمێکی چڕ وەکو هەرەسی ڕووبارێکی بەفری شاو، یان وەکو چوراوگەی قەد گاشەبەردێك، یان وەکو گەواڵەیەکی درێژی دەم ڕەشەبا بەرەوخوار دادەکشێ، وەك بڵێی سەراپا مێژووی ئەم ناوچەیە بەم دۆڵەدا تێدەپەڕێ... ئەو سەردەمەی لەشکری سوارەی حەمیدییش بەرەو قەڵاکە هێرشیان برد، هەر ئەم تەمە بوو سەری لە لەشکرکە تێکداو، بەرەو دووا بۆوە.

ڕێگایان لێ تێك دەچوو، ئەسپەکانیان بەدەم کوڕژنەوە لە تەمەکە دەسەڵمینەوە. چاو چاوی نەدەدی، بگرە سەدان سواریش لەو هەڵەتانە دەگلان، بەرە بەرە لەشکری ئالی عوسمانیش دەیدا لە کەمیو، قەڵاکەش وەکو بنیادەمێکی جوامێر لەسەر ترۆپکی یاڵەکە، دەستی دەنایە کورتە کەلەی خۆی و پێیان پێدەکەنیو ئاسوودە دەبوو. هەواڵەکە دەگەیشتە بابولعالیو، لەوێشەوە نەڕەیەك لە ئیستانەوە هەڵدەستا. فەرمان دەدرا، دەبێ بەئاگریش بێ ئەو تەمە نەحلەتیە برەوێتەوە، کەچی بەهەزاران سوار بە مازووت و شاپلیتە ئاگریان دەکردەوە، تەمەکەیش ئەوەندەی‌تر خۆی لێڵ دەکرد.. هەمدیس هەواڵ دەگەیشتەوە بابولعالی کە تەمەکە هەر نارەوێتەوەو ئەرتەشی ئالی عوسمان قڕی تێدەکەوت. پەیتا پەیتا ئۆردوویان دەنارد. هەرکە دەگەیشتە دەمەو بەهاریش کوڕگەلی قەڵاکەو، لە دەوروبەری شارەزووریشەوە ئابلووقەیان دەدان. ئەوەی کە تەمەکە تەواوی نەکردبوو، ئەوان ئەنجامیان دەدا.. دۆڵێکە و مێژووی ئەم دەوروبەرەی پێدا تێدەپەڕێ. هەرکە تەمەکە دادەکشی و زگ لەزەوی دەنێ، لەپڕێکا بەدۆڵ و شیوەکانی ئەو بەرو ئەوەبەر پەل پەل دەبێتەوە. هەر ئەوەندەی یەك دوو جار چاو بترووکێنی، وەختێکت زانی دۆڵەکە بۆتە درەختێکی سەرومڕ کەسکی وەرکەوتوو.

تەمەکەش ڕەوییوەتەوە. یان دەشبێ تا دەگاتە دەشتی هەریرو بەری ڕەواندزیش‌و، لەوێشەوا بەرەو هەڵگورد هەڵکشێو، ببێتە هەورێکی ڕەش‌و بیکاتە لێزمەی بارانێك. ئەو خەڵکەش کە لەمدیوو ئەودیوی دۆڵەکە بن، تەمەکەیان بەرچاو ناکەوێ.. هەر ئەوەندەی یەك دوو جاریش چاو بترووکێنی هەمدیس تەمەکە دۆڵەکەی تەنیوە... ئەو دەمەی کە چاوم هەڵبڕی‌و سەفین بە ئاستەم، ترۆپکەکەی لەگەڵ جۆری جوولانەوەکەمدا کەوتبوە سەرەتاتکێ.. بەفری سەر ترۆپکەکەیشی بە تەمە داچۆڕاوەکەی دۆڵەکە دەچوو، سپی‌و تەنك و پەڵە پەڵە لە چەند لایەکەوە ڕەش داگەڕابوو، هەرکە لەپڕێکا چاوم هەڵبڕی، نەمزانی ئەو هەڵۆیە لەچ ئاقارێکەوە پەیدا ببوو، لەسەر خاف‌و پۆپەکانی داربەنەکە نیشتەوەو، نەشمزانی نێرەیە یان مێیە. لەوانەیە ڕاوچییەکی سەردەرکەر هەر لە دوورەوە ڕەگەزەکەی ئاشکرا بکا. ئەوەندەش شارەزا نیم... گاشەبەردو تەقتەقە تاوێریش زمانی نییەو کەڕو لاڵە، تا وەکو بنیادەمێك مێژووی سەرلەبەری بوونی ئەم دەوروبەرەم بۆ بگێڕێتەوە.

هەستم‌کرد ئەمێستاش کۆمەڵە بنیادەمێکی ڕووت‌و ڕەجاڵ، هەر لە سەردەمی چاخە بەردینەکانەوە، ژیانێکی ئاسایی لەوێ دەگوزەرێن، دەخۆن‌و دەست‌ڕەنگینی خۆیان دەنوێنن‌و، لەگەڵ مێینەکاندا جووت‌دەبن.

هەرکە شەویشیان لێ‌هات لە ئەشکەوت دێنەدەرێ‌و بۆ دابین‌کردنی خۆراك‌و پۆشاکی ڕۆژی دووایی خێزانەکانیان، دەکەونە ڕاوە سووچەرو بەرازەکێوی‌و ژیژەك.. ئەگەر لە دوورەوە چاو هەڵبڕی تارمایی سەیر

سەیر لە کونا ئەشکەوتەکەوە سەرەتاتکێیانە، ملەقووڕتێ دەکەن. لەوانەشە چاوت ڕیشکەو پێشکە بکاو دیمەنەکە درۆ بێ !.. ترسم لێنیشت، وەلێ کە بیرم چوو بەلای بنیادەمە ڕووتو ڕەجاڵەکانی چاخە بەردینەکانی نێو ئەوشکەوتەکە، ترسەکەم ڕەویەوە. ئەم دەوروبەرەش ئەوەندە کپە بۆیە هێدی هێدی گوێم لە قیرە قیری هەڵۆکەیە قیرەیەك مەگەر مرۆیەکی پێکراو ئاوها قیرەی لێهەڵسێ.

قیرەیەك بۆنی تەنیایەکی خەستی لێدێت. بۆیە ئەمجارە ڕووم کردە دارەبەنەکەو، شانی چەپم دادایە سەر بەردە قۆمەکە. لەو دوورەوە چاوم بڕیە جووڵەو بزووتنی هەڵۆکە. هەستمکرد وەکو بەردێك تووڕدەیتە گۆمێکی مەنگەوە، ئاوها ئارامیەك بە نێو هەناوم بەربووە. ئەو ئارامیە بوو کە ترسی تەنیایەکەی ڕەواندمەوە.. وابێ لە دەمە دەمی ساڵانی بڕانەوەی سەدەی بیستەمدا، هێشتاکە وەك شوانێکی دەرکراو، لانەوازو بێ ئەنوا هەڵتروشکاووم، دەڕوانمە هەڵۆکەم. منیش حەزم لێبوو وەکو باوکم هەڵۆکە ڕاوەکەم، لوولاقەکانی بکەمە دووزەلە.

وەلێ دەنگی قیرەکەی پەژیوانی کردمەوەو، ویستم تفێکیش لە خۆم بکەم.. بۆیە تەنها بە زەردەخەنەیەکەوە چاوم تێی بڕی. ڕۆژانێکیش بوو ئەم دۆڵە بە بەر ڕێبوارو کاروانچی تا درەنگە شەوێکیش، بەتایبەتی ئەو شەوانەی کە مانگەشەو بووایە، ناڵەی دەهات. دۆڵەکە بە سەڵتە زەلامی سەعاتە ڕێیکە، بەلام ڕۆژانی بەهار دەبڕیە سەعاتو نیوێك ڕێگا، چونکە ڕێبوارو کاروانچیەکان تەڕپۆشیی بەهارەکە دەچووە ژێر کلێشەیانەوەو فریوی دەدان.. لەکوێ بووایە لایان دەداو بارگەیان لێ دەخستو، سووکە سەیرانێکیان سازدەدا. کەتیرە ڕەشو زووخاڵاویەکیان دەردێنا. بەچیلکەو پەلۆشەو خەڕنووکی ووشکەوە بوو، ئاگریان دەکردەوەو چایان دەمدەدا.. ئیدی هەرکەسەو توێشەبەرەی خۆی دەردێناو ڕایدەخست.

سەلکە پیوازێ یان چەند قلە گوێزێکیان دەردەهێناو، بەدەم قسەی ئەستەقو باسی کاروبار ڕاپەڕاندنەوە سووکە نیوەڕۆژەیەکیان دەکرد.

لەپاشانیش ئەوی جگەرەکێش بووایە، جاخە تووتنەکەی و بەرماغێکی دەرێناو جگەرەیەکی دەپێچایەوە. لەپاشان یەك دوو چایان بەسەردا دەکرد، مەکە ئیدی پاتشا خۆیان بوون (دەی کوڕینە باناوی خوای لێ بێنین). پێلوەکانم بوونەتە چوارچێوەی تابلۆکەی ئەم دەوروبەرە. هەڵۆکەش ئەلبەتە گزنگەکانی خۆرەکە چاوی سەغلەت دەکەن، بەرەو لای من ڕووی خۆی وەرگێڕا. هەمدیس دەستی کردەوە بەقیرە قیرە پڕ تەنیایەکەی خۆی. هەرکە ڕێڕەوی بایەکە بەرەولای من بووایە، تەنانەت گوێم لە تەقە تەقی دەنووکیشی دەبوو، جووڵەم لە خۆم بڕیوە، نەبا هەرکە جووڵامەوەو چاوی لێم بێ و بەڕاوچیم تێ بگاو، لەم دەوروبەرەدا بەتەنیا بەجێم بێڵێ. چوار دەوری خۆم و هەڵۆکەشم تا چاو هەتەر دەکا، قەرەی قەرە ئاسایی لێنییە، بڕۆ بۆ چەند سەعاتە ڕێیك ئەولاتریش. نیگام ئاراستەی دارەبەنەکە کردەوە، گۆسووڕەوە بووەکەی ئاسمانی گەردوونیش، لە ئاقاری تێ ڕووانینمەوە بە هێڵێکی ڕاستەو ڕاست، باڵا زەلامێك دەبێو نابێ بەرزبۆتەوە، کەڕنە ڤاڵێکی ڕەنگاو ڕەنگی بەهار بەدەم هێڵی گزانگەکانەوە، سەمایەکی ئەفسانەییان بۆ مێژوویەکی بێخاوەن سازداوە. سرتە سرتەی ئاسایی نایەت، جگە هەندەك جارکزە بایەك هەڵدەکاو، خشپەیەکی پڕ ئاوازی قەرسیلو کەسکە گیایەکەی ئەوناوە دەگاتە گوێم. یان لە دوورەوە بەدەم بایەکەوە کەرووێشکە دەکەن. دەڵێی بڕ بڕ کەرووێشك بە چەند ڕیزێکی ڕێكو پێك و بەرەو دووای یەکەی گومەتە دەکەن... هەمدیس ناخم پڕ بوو لە قوڵپی گریانو، چاویشم پڕ بوو لە فرمێسك..

٣٩ ساڵە لەگەڵ ئەم دیمەنانەدا گۆشکرام، کەچی ئەمێستا بۆکەنیو دووکەڵی شاران سییەکانم دەخۆن.. پەیتا پەیتا هەڵۆکە بۆتەنیایەکەی خۆی دەقیرینێ. لە کۆمەڵە چیاکەی بەرانبەردا دەنگ دەداتەوە، قەلاچوڵەکەش قیرەکەی دەسەنێتەوە، بەرەو ئاستێکی دی کێشی دەکاتەوە، هەستمکرد دەنگەکە سەرپاکی ئەم دەوروبەرە دەتەنێ.. دووای ئەوەی کونوکەلێنی یەکە بە یەکەی قەلاکە دەتاکێنێتەوە، خۆی بەژوورەکەی میردا دەکا، ژوورە گەورەکەی میر هێشتا شوێنەواری سەکۆی میرنشینیەکەی ماوە، سەرلەبەر کوناو وردو درشت دایبێژاوە، مۆرانەو مارمێلکەو بزن مژۆکی هەمەچێژە، لەم لاولەولاوە سەرەتاتکێیانە، گوێ قولاغی دەنگەکە دەبن، کۆڵەکەی ناوەڕاست ژوورەکەش هەروەکو دووسەد ساڵ لەمەوبەر، وەکو خۆی ماوەتەوە، جگە ئەوە نەبێ بەچواردەورەدا مۆرانەو مرەو هۆیدیش هەڵیانکۆڵیوە. دە پشت بەر لەئێستا برۆ پتریش، ئێوارەیەکیان قاسیدێک بەهەناسکە هەناسک، دووای ئەوەی پیاوانی میر دەزانن کێیەو لەکوێوە هاتووە، ڕێگای دەدەن. خۆی دەکاتە ژوورەوەو لەبەردەم میردا دەست دەخاتە سەرسنگو دادێتەوە: ـ

ـ میرم، ئێوارەتان باش..

میریش وەکو هەڵۆیەک لەسەر سەکۆی میرنشینەکەی قیت ڕۆنیشتووە، بەدەستی ڕاستی پشتوێنە کریمسەتانەکەی لە ناوقەدەوە گوشیوە، لەسەرو چاویدا دیارە هەندێ نارەحەتیو سەغڵەتی لە دەروونیدا وەنەوز دەکا، وەک بڵێی پێشبینی کارەساتێکی کردبێ، یان هەواڵی ئەرتەشی ئالی عوسمان و ڕووژاندبیو دەهری کردبێ.. وەلێ لەسەرەخۆ چاو دەبڕێتە چاوی قاسیدەکەو، بەدەمو دوویەکی هێمنەوە پێی دەڵێ:

ـ ها، کوردە، چ خێرە وەها پەشۆکاوی ؟ گوێی مەدەیێ، ئەگەر هەرچەندەش هەواڵەکەت ناخۆش بێو مووژدە نەبێ، ئێمە هەرگیز نییە خۆمان وەها بپەشۆکێنین... دەی قەیناکە پێم بڵێ شیوت کردوە ؟.

قاسیدەکە بەشەرمو شەڵەژاویەوە وەرامی میر دەداتەوە:

ـ میرم، سەری ئێوە خۆشبێ چ بەدکاری ڕوونادات، تەنها میری ئێمەش بەهەواڵی وەزعی ئێوە سەغڵەتە، بۆیە نامەیەکی دۆستانەی ئەوم بۆ هێناوی.. خەمیشت نەبێ کوڕگەلی قەلا بەچاکی بەپیرمەوە هاتن وگەلێک ڕێزیان لێنام.

میریش بزەیەکی هاتێو گوتی:

ـ کوردە، خۆ تۆ غەریب نییت، ئێوەش برای دالێ و بابی کوڕگەلی قەلاکەن..

میر بەفیزێکی دەسەلاتدارانەوە هەڵستایە سەرپێو دەستێکی باخەنجەرە دەبانەکەیەوە هێنا، بەبزەیەکی دۆستانە ئاغرەوە، چاوی بڕیە قاسیدەکەو نامەکەی لێوەرگرت. نامەکەش لەسەر پێستی کەلەکێوی نووسرابوو، لوول دراوەو کەوانەیەکشی لە داربەڕوو بۆ دروست کرابوو، نامەیەکەی تێدا ئاخێزرا بوو، میر نامەکەی لە کەوانەکە دەرێناو. پێستەکە بڵاودەکاتەوە دەیداتە بەر ڕوشنایی بەکێت لە شاپلیتەکانی ژوورەکەی، دەیخوێنێتەوە. لەپشان ئۆخژنێیەک هەڵدەکێشێ و پێستەکە کەلە کێوییەکە لوول دەداو دەیداتە دەست باشی یاوەرەکەی، داواش لە قاسید دەکا نینە بەرەوەر ئەوجار لە میر نزیک دەبێتەوە، بە بەرزەفەرییەوە دەستی بەسەرشانیدا دەداو، بەبزەیەکی جوامێرانەوە پێی دەڵێ:

- بەمیری « بەبە » راگەیەنە، کە ئالی عوسمان وەکو چەقەڵ کلکی دووڕی گەلی خۆی ناوەو! قەلاش سپ و ساغە.. بلێ بەبەڕێزیان ئەگەر دەم ڕووتەکلنی شای سەفەوی بەقەرەی دا هـاتن خەڵکی قـەلاو پەواندزیش لە ئۆغریانە.. کوردە نەکەی زوویش بڕۆی تا بەچاکی وەرامی نامە دەدەمەوە لەگەڵ خۆتی‌دا ببە -

قاسیدەکە هەمدیس دەست دەخاتە سەرسنگی و دادێتەوە:

- بەلێ میرم، خودا بۆ ئێمەتان بێڵێ‌و فەرمانتان بەجێیە..

دەنگی قیڕەی هەلۆکە سەرلەبـەری ژوورەکە دەتـاکێنێتەوە، بـەرەو یەکـە بە یـەکەی ژوورەکـانی‌دی دەردەخرتی.. ژووری سەرکردەکان، ژووری پاسەوان‌و قاسیدەکان، ژووری جبەخانەکـە، گەوڕی ئـەسپ‌و ولاخەکان... تەرسی ئەسپەکانیش لەگەڵ زەوی گەوڕەکەدا ڕەقبووە، هێشتـا هەنـدێ لەو بۆنـە مێژوویـەی تەرسەکە ماوەو، لەگەڵ گەرمای هاوین‌دا هەڵم دەکا..

دەنگەکە لەوێشەوە بۆ ژوورە تەریکەکەی - وەستا ڕەجەب -، ئەویش هەندێ لەو مێخ‌و بزمارانەی کـە ئامێرەکانی دروستکردنی چەکی پێوە هەڵدەواسین هێشتاکە دیارن. شوێنـەواریان بـەسەر دیـوارەکانـەوە چاپ‌بوون.. هەندێکیش لە پارچەو مارچە ئاسن‌و تەنەکەو قـەوانە کـۆن، لەزەوی ژوورەکەدا لەم‌لاو لەو لاوە سەریان دەردێناوە.. (وەستا ڕەجەب) کابرایەکی تەمەن لە پەنجا بەرەوژوورتر. ردێنێکی تۆپ‌و ماش‌و برنج، لەناوشانەوە هەندێ کۆماوەتەوە، خێرا خێرا برِبەنێك لە نێودەستە زبرەکەی‌دا دێ‌و دەڕواو، پارچە ئاسن دەڕنێ‌و لووسی دەکا.

کۆمەلێ شاگردوپیشەزان، شپرزەن و بەکارکردنەوە ملۆشن‌و هەرایەکە نەبێتەوە.. تەق‌و تۆقی ئاسن کوتین‌و لە بڕبەن‌دان. ژوورەکەی قانگ‌داوە، لەوێشەوە دەردەفرتێ‌و سەرپاکی ڕەواندزیش گوێی لەو تەق‌وتۆقە دەبێ‌و، بەدەم زەردەخەنەی دلنیایەوە چاو دەبڕنە ئاستی قەلاکە (بترەژم وەستا ڕەجەب، دەس‌و بردکە، ئالی عوسمان خۆیان لە بۆسە ناوەو ڕووزەردمان نەکەی)، سەربازو سەرکردەکانیش ئاگایان لە هیچ دەنگێك نییە، تەنها تەق‌و تۆقی ژوورەکەی وەستا ڕەجەب نەبێ. ئەوانیش زەردەخەنەیەکی دلنیایی دەیانگرێ وچاو دەبڕنە ژوورەکەی وەستا.. وەستایش سەرهەلنابڕێ‌و جار ناجارێ دەست بۆیەکێ لە شاگردەکان درێژ دەکاو، بەپەلە داوای ئامێرێك دەکا. ئەوانیش دەست‌وبرد فریای دەکەون. تا دەگاتە دەمەونیوەڕۆیەك چـارەگێك جبـەخانـەکەی پـڕکردوە. دەسبەجێ دابەش دەکرێن، یەك دوو مەترەلۆز لەسەریەك دوو لووتکەی نزیك قەلاکە دادەبەستن، (وەستـا ڕەجەب) خۆی سەرپەرشتی دامەزراندیان دەکا.. میریش چاوەڕێی دەست‌ڕەنگینی وەستایە. ئەرتەشی ئالی عوسمان چاوەنوڕی ڕەوینەوەی تەمەکەیە. سەرپـاکی خەڵکی ڕەوانـدزو دەوروبەریشی، دەنـگ‌وباسی وەستـا ڕەجەب لە دەمی یەکدی دەقۆزنەوە. ئەوەندە شپرزەو دلەڕاوکێیانە، هەرکە ئیش‌و کارێکی خۆیان رادەپەڕێنن، ئەنجا دەکەونە سۆسەی دەنگ‌وباسی قەلاو (وەستا ڕەجەب).. لەپاشان هەرکە دەنگی قیڕەی هەلۆکە خۆی بەو ژوورەدا دەکا کە بۆ (مەلای خەتی) بۆ بەرنوێژکردنی سەرکردەو قاسیدەکان‌و، پیاوانی میرتایبەت بوو. لەسەر دیوارەکانی ئەم ژوورەش هێشتا شوێنەواری هەلکۆلینی هەندێ ئایەتی قورئانیان پێوە دیارن. ئەوگومەزەش کە کرابووە قیبلە، هێشتا هەندێ لە خشت‌و بەردەکەی پەرت‌و بلاوی ژوورەکە بوون‌و، بن‌تەمەلەکەی لەزەویەوە

بنگستێ بەرز بۆتەوە.. رۆژێکیان لەکاتی ئابلووقەدانی قەڵاکە لەلایەن ئەرتەشی ئالی عوسمانەوە، مەلای خەتی) چووە کن میر، میر ئەو رۆژە کەیفساز بوو کە زانی (وەستا رەجەب) مایەی خۆراگرتنی قەڵاو میرنشینەکەیەتی.. میر بەدەمو دوویەکی بەرزەفەڕەوە لە مەلای خەتی پرسی:

- ها.. مامۆستا... ئەتۆ دەربارەی ئەم وەزعە تازەیەی کە تێیداین وورەت چلۆنە؟..

مەلا بەرێزو هەندێ خەمباریشەوە بۆ میر دەستی خستە سەرسنگو گوتی:

- قوربان، ئالی عوسمان خەیاڵیان خاوە، ئەگەر بەو ڕێگا چەپەڵە فریومان بدەن..

میر لە قسەکەی مەلا هەندێ سەرسووڕماو بوو، و پرسی:

- مامۆستا چلۆن..؟

(مەلای خەتی) دووای ئەوەی رووخسەتی دانشتنی لە میر خواستو لەسەر سەکۆکەی بەرانبەر میر رۆنیشتو گوتی:

- میرم، نامەیان بۆ ڕەوانە کردیمە، گوایە خەڵکی بەوە فریوبدەم، کە گوایە ئەم بەرهەڵستیکردنەی میرنشینەکەمان دژی ئایینە.. بەڵام یاغنیشنو نازانن ئێمە هەڵوێستی ئاوها کاری تێنەکردوین.. بۆ نموونەش خۆراگرتنی خەڵکی قەڵای ئەمە بەرانبەر بەم جۆرە پڕوپاگەندانە.. ئەوانە وادەزانن بەخۆیان سەروەسیەتی پەیامبەری خودان.. ئێمە خودا دەپەرستین نەك سوڵتانەکانی (ئیستانە)، بڕواشمان بەوە هەیە مافی خۆمانە بەربەرەکانی زوڵمو ستەم بکەینو بەرگری لە خاکی باو باپیرانمان بکەین...

میر لە خۆشیاندا قسەکەی پێ‌یبڕی:

- دەم خۆش مامۆستا. پیاوی ئایین دەبێ وابێ، نەك مفتەخۆر بێ.. چەندان پیاوی ئایینیش لەپێناوی بەرگری لە خاکی باو باپیرانیان تیاچوونو، خوێنی خۆیان بەختکرد... بۆیە بڕیاردەدەم لە ئەمڕۆ بەدواوە ئەتۆ موفتی گشتی سەرلەبەری ئەم میرنشینەی...

هەرکە دەنگی هەڵۆکە لەو زووڕەش بەپێی ئاڵوگۆڕی سروشت، خۆی پێ‌ناگیرێ. لەناوەڕاستی حەوشە گەورەکەی قەڵاکەوە بەرەو کەشکەلانی ئاسمان دەردەفڕێ. لەوێوە بەدەم بایەکەوە، بەرەو هەیبە سوڵتان، لەپاشان باڵ بە باڵی لووتکە بە لووتکە بەرەو دەربەن بازیان، سەگرمەش خۆت بگرە واهات. وەکو تۆپێکی موگناتیزی دەنگەکە لەم کەلی بۆ ئەو کەلی هەڵبەزو دابەز دەکا. لە پڕێکا لەدەمکەلی گردوڵکەکانی حەمرین بەراش پەراش دەبێ. وەکو مشتێ گەردی خۆڵ پەرتوبڵاو دەبێتەوە.. دیسان هەڵۆکە دەکەوێتەوە قیژە قیژە تەنیایە هەمیشەیەکەی خۆی.. هەموو جارێکیش دەنگەکە ئەم لووتکە دەیداتە دەم ئەو لوتکەیدی.. ئەوەتا هەڵۆکەش ئارامی لێبڕاوە.. هەتاوەکە ڕووی زەردی کردوە، ڕەوە پاسارییەك دەورووگری دەدەنو شەڕی پێ‌دەفرۆش، خۆی لێیان تێناگەیەنێ. ئەوەندەم زانی هەڵۆکە هەڵفڕیو ڕەوە پاسارییەکەش کەوتنە شوێنی. زەردەیەکم داتێو منیش بەرەو لووتکەیەکیدی ملی ڕێگام گرت.

* * *

۱۹۸۹ کەرکووك

براتیا روڤی و مار

سەگڤان یوسڤی ژ تیپێن لایتینی وەرگێرایە

هەبوو تونەبوو جارەك ژ جاران، رەهمە ل دێ و باڤێن گـوهداران، خەین ژ جەندرمە و تەهسیلداران.

روڤییەكی پرر فەنەك هەبوو. ب فـەن و فووتـان، ب دەك و دوڵابان كەس پێ‌را نە دچوو سەری.

روژەك ژ روژان، روڤی پرر برچی بوو بوو. ژ برچییان « قورە ـ قور » ژ زكێ وی دهات. رابوو ب چوڵێ كەت و لخورانێ گەرییا. د خوەست كو هەیوانەكی ژ خوە بچووكتر و قەلستر نێچیر بكە و بخوە. لێ قسمەتێ وی دەرنەكەت. لڤی ئالی گەرییا، لوی ئالی چەرخی. تەوش بوو. تشتەكی كو بێ زكێ خوە تێر بكە پەیدا نەكر. هنگی برچی بوو بوو. و بەتلیبوو، ژ هێژ كەتبوو. ب زوڕ دمەشییا.

پاشێ لقەراخێ رێلەکی « خشتێن » ەکێ بهیست، کێفا وی هات. گوت
قەی کەو ـ مەوەکە خوە دبنێ دەڤییێ‌دا ڤەشارتییە. بڤێ هێڤیێ هێدی
دزیکا. بەر ب دەڤییێ مەشییا. لێ هێژ نەگیهابوو بەر دەڤییێ، هەو دیت کو
مارەکی رەش مینا قیر ژ ناڤا دەڤییێ دەرکەت. کو چاڤی روڤی ب مار کەت
سەکنی. قاسەك لمار نهێری. پاشێ سلاڤ لێ دا:

« روژ باش براکێ مار.. تو بکودا دچی وەها ؟ » مار سەرێ خو
بلندکر، دەرزییا خوە لڤی ئالی و لوی ئالی هەژاند، پاشێ بەرسیڤ دا:

« روژ باش، براکێ روڤی.. ئەز برچی بووم و لخوارنێ دگەرم. »
« وەللە ئـەز ژی لخوارنێ دگـەرم. لێ من هەتـا نوهـا تشتەکی د
دەستێ خوە نەخستییە »

براکێ روڤی، کا ئەو و تو ببن دەستــەبراك و ب هــەڤرا لخوار
بگەرن. ب ڤی ئاوایی ئەم دێ ژ هەڤرا ببن ئالیکاری و بکارت هێسانتر نێچ
بکن. »

روڤی فکری، دیت کو پەیڤا مار راستە. یەکی تەنێ نکارە پرر تشتا
بکە. لێ کو چەند کەس دەستێ خوە بدن هەڤدوو، دکارن گەلەك تشتان بکر
پەیڤا پێشنییانە:
« پرر مێرانیێ بەتال دکە. »
روڤی ب ڤێ فکرێ پێشنییازا مار قەبـوول کر. ب ڤی ئـاوایی هەر
بوون دەستەبراك ب رێ کەتن، ب هەڤرا ل خوارنێ گەرییان.
ژ ئالیکی‌ڤە دمەشییان، ژ ئالیکی‌ڤە ژی ڤالا خوارنێ و نێچیرێ دکر
پرر چوون هندك چوون، هــەو دیتن کو ریــا وان راستێ چەمــەکی ها
راوەستان و ل هەڤ نهێرین. پاشێ مار پرسی:
« ئەمێ نوها چ بکن براکێ روڤی ؟ »

رۆڤی وەها بەرسیڤ دا:

« دڤێ ئەم ئاڤژەنی بکن، دەرباسێ وی ئالی ببن و لوی جەبەرێ چێم لخوارنێ بکەرن. »

لێ مار نەدکاری ئاڤژەنی بکە. ستوویێ خوە خوارکر و چاڤێن لاڤاکار لرۆڤی نهێری:

« باشە، براکی رۆڤی.. لێ تو دزانی کو ئەز نکارم ئاڤژەنی بکم. »

پاشێ پەیڤا خوە وەها ئاژۆت:

« براکێ رۆڤی، گەلۆ تو دەستوور نادی کو ئەز بێم پشتا تە و تو من دەرباسێ چێم بکی؟ »

رۆڤی داخوازا مار بێ شوار قەبوول کر:

« بەلێ چما نا.. ما ئەم نە دەستەبراکێن هەڤی.. فەرمو، وەرە پشتا من !... »

رۆڤی مەخەل کەت، مار چوو لسەر پشتا وی خوە کلۆر کر. پاشێ رۆڤی رابوو، دا ئاڤێ و دەست بئاڤژەنیێکر، بەر بوی جەبەری پێشڤە چوو.. تام هات چێم، هەو دیت کو مار دەست پێکر، خوە لگەوریا وی پێچا. رۆڤی ترسا و پرسی:

« تو چ دکی، براکێ مار؟ »

مار وەها بەرسیڤ دا:

« ئەز دکم تە گەز بکم، براکێ رۆڤی. »

رۆڤی ژ ڤێ پەیڤا مار شاش‌بوو، ترسا وی ژی زێدەتربوو:

« چاوا تو ڤێ بێبەختییێ بمنرا دکی!.. نە ئەم بوون دەستەبراک.. ما تە ژ بیرکر !... »

« نە من ژ بیر نەکرییە... لێ تو ژ بیر دکی کو ئەز مارم. ئەرێ، ئەزبووم دەستەبراکێ تە. لێ بەلێ دیسا ژی ئەز مارەك ژ مارانم و خوییێ من ئەوە کو ئەز کەسێن دن گەز بکم. »

رۆڤی دەست ب لاڤان کر:

« ئەمان یەمان، براکێ مار وسـامە ! .. تـو زاراەکا من گیهـایە تـە
بسەردا ژی من تو کری پشتا خوەکو ئەز تە ژ ئاڤێ دەرباس بکەم ما هەڤێ
ڤێ قەنجییا من ئەڤە.. »
لێ دلێ مار بڤان لاڤان نەرم نەبوو. خوییێ وی یێ ماریتییێ جارەك
ئەو گرتبوو. نەدکاری دەڤ ژ وی خوییێ خوە بەردە. روڤی ئیجار دەست
بشیرەتان کر:
« بنێرە، براکێ مار.. کو تو من گەزبکی، ئەرێ، ئەزێ بمرم.. لێ تو دێ
دئاڤێدا بفەتسی.. ما تو دکی ببی سەبەبێ مرنا خوە ژی !... »
لێ شیرەتان ژی تو کارەکی لمار نەکر. وی جارەك بریارا خوە دابوو
کو روڤی گەزبکە، و کەیسا وی ژی نوها لێ هاتبوو. ئێدی ژ وێ بریارێ
نەدژڤری. وەها گۆت:
« چ دبە بلا ببە، ئەز مارم و دڤێ ئەز وەك مارەکی تەڤکەرم.
کارێ ماران ژی گەزکرنە. »
روڤی ئێدی هێڤییا خوە برری. زانی کو دەستەبراکییا مار پووچە
وی ژی دەست بروڤیتییا خوە کر. وەها گۆتە مار:
« دەباشە براکێ مار.. مادەم تە بریارا خوە دایە، تو دێ من گەزبکی
لێ ئەز دیسا ژی ل سەر دەستەبراکییا خوەمە. ئەزێ هەتا مرنێ ژی لسەر
سۆزێ خوە بمینم. لێ داخوازەکا من ژتە هەیە. هنگی ئەز تە دئەڤینم، من
دڤێ ئەز بەری مرنا خوە خاتر ژ تە بخوازم. »
مار پرسی:
« چاوا ؟ »

روڤی ب روڤیتییا خوە وەها بەرسیڤ دایێ:
« کێڤا من پرر ژ گەورییاتە یا خوەشك را تێ. من دڤێ ئەز گەورییاتە
ماچ کم، بڤیئاوایی خاتر ژ تە بخوازم. پاشێ ژ خوە تو دێ من گەزبکی
ئەزێ بمرم. »
مار داخوازا روڤی قەبوول کر و گەورییا خوە بەر بدەڤێ وی درێ

کر. روڤی هەما ژ نشکاڤە ب بنێ چەنا مار گرت، گەز کر و دهەتا هێزا وی هەبوو شداند. مار خوە ڤردا ئاڤیت، وردا ل با خست، تەوش بوو. نەدکاری خوە ژ دەڤێ روڤی رزگار بکە. هێدی هێدی تەڤگرێن وی ژی سست بوون.

پاشێ روڤی گیها وی جەبەرێ چێم. ژ ئاڤێ دەرکەت.

مار ژ ستوویێ خوە ئاڤێت سەر سیلکێ. مار مربوو ژی. روڤی قاسەك لێ نهێری. باشێ وەها گوت:

« براتی خوەشە راستا ـ راست، نە وەها ب فەتل و فتوول. »

« پەیڤێن گران »

فەن: فێل

فوتان: سەردابرن

دوڵاب: چێکرنا رێکان ژبو سەرکەتنێ و پێشقەبرنێ « خطة »

برچی: برسی

قەلس: لاواز

چەرخی: زڤری، سورا

مەشین: چون، رویشتن

بهیست: گوهـ لێبو، گێ لێبو

ب کودا: کیڤە، کێوە

هیسانتر: ساناهیتر، ئاسانتر

چەم: بەر لێڤێن روباران کو خیز و لم لێبت

ئاڤژەنی: مەلەڤانی

کلوڕ: بادای

کەیس: دەلیڤە

چەن: ئەرزینك، چەنە

○

هەڵوێست

١٩٨٦

فەوزییە عیزەدین ڕەشید

ـــــ کە چاوت پێکەوت باوەڕت نەدەهات مرۆڤ بە چوار ساڵ ئەوەندە بگۆڕێ. بۆ پیربوونیش بوایە هەر نەئێستە بەڵام پاش چوار ساڵ، دە ساڵ گەنج بێتەوە ئەوەت زۆر لە لاسەیربوو ونەئەچووە ئەقڵەوە.

هەقت بوو. ئێوە چوار ساڵ لە کۆلیجی ئەنداز بیاریدا پێکەوە بوون، تۆ ئەوت هەر بەو دەستە جلە چرچ ولۆچەوە دەبینی کە دەتوت پێوەی لە دایك بووە و ڕۆژ بە ڕۆژ لە گەڵیا گەورە بووە وا دەقی پێوە گرتبوو. هەموو جارێ لە دڵی خۆتدا دەتوت « ڕەنگە پێیانەوە بنوێ دەنا هەر دایکە ندبا لە بەری کردبایەتەو شتێکی لێ دەگۆڕا ». هاوڕێکانی دیکەتان بۆ بەزم دەیان وت (وەلی دێوانەی هاوچەرخەو... دەیەوێ بەو بەرگەوە حەشر بکرێ) تۆش زۆرت پێ ناخۆش دەبوو.

[illegible]یشەش چڕ وچاو تێکچوو. سەر دانە هێنراو. کۆزەر ڕیش. شەپرزە. مەگەر خواش [illegible]ر کا دەنا پەك، دو [illegible] بەرباخەڵیشی لە گیرفاندا بوو. ئاگای لە وردو درشتی نێوان هەر دو [illegible]ەتە گەورە کە [illegible] قسەی نەدەکرد تا باس دەهاتە سەر باسی خوارووی ڕۆژهەڵاتی ئاسیاو برسی یەکانی ئەفریکا و ئەمەریکای لاتین ئەوسا ئیتر نۆرەی بە کەس نەدەدا. کە

باسەکەش بگۆڕایە هەڵدەستاو دەڕۆیشت بۆیە تۆش هەرگیز قسەت پێ نەدەبڕی.
سەرسوڕمانەکەت هەر چاو تروکانێکی برد و نەبرد. بە حوکمی ئەوەی کە ئافرەتی گورج لە مەسەلەی گرنگی جلو بەرگ و دەس بە خۆداهێنان گەیشتی. کەچی هەر دوو دڵ بووی. خۆیەتی خۆی نی‌یە ؟ !. تا دوور بوو باشتر دەتوانی تەماشای بکەی، بەڵام دوور بوو، کە نزیک تریش بووەوە دەبوو ئەوجا بە دزە نیگا تەماشای بکەی، دزە نیگاش دوو دڵی ساغ ناکاتەوە، حەزت دەکرد چاو ببڕیتە چاوی وبەکاوەخو سەرنجی بدەیت، بەڵام کوا ئەمە بۆ ئافرەتێکی لای خۆمان بەبێ گێچەڵ بە سەر دەچێ ؟ !.

ویستت خۆت بە دایکتەوە بخلافێنی و تەماشای نەکەیت، بۆت نەکرا، دەنگی پێی لە مێشکتدا وەك دەهۆڵ دەنگی دەدایەوە، هەتا دەهـاتیش نزیکتـر دەبووەوە، سـەر ئەنجـام قیروسیات لێ کردو لە دڵی خۆتا وتت « گەورە کچ بەمەش هیچی لێ نایەت » و وردە وردە چاوت هەڵبڕی. سەرەتا هەر پێڵاوەکانیت لێوە دیار بوو ئەمجا سەر ووتر و سەرووتر، تا چاوت بڕی‌یە نێو چاوی، سەیرت کرد بزە گرتویەتی. بەمەش دڵت ئاوی نەخواردەوە، ناهەقت نەبوو، ئا ئاوا تەماشای هەر پیاوێکت کردبێ ـ ناسیاو ونەناس ـ هەر هیچی دیکەی لە دەست نەهاتبێ ئەوجا بزەیەکی ئاوای داوە بە ڕووتا. پیاوان هەمیشە و بۆهەمـوو ئافـرەتێك بـزەیەکی ئـاوا حازر بەدەستیان پێ‌یە و پێویست بکا و نەکا، هەلیان بۆ هەڵکەوێت دەیدەن بە ڕوویان دا.
تا تۆ ئەم کێشانە و پێوانەیەت کرد ئەو بە تەواوی لە ڕێگەکەی خۆی لای دابوو و دەستی بۆ چاك وچۆنی یەکی گەرم و گوڕ لە کاردا بوو.
بۆ تۆ ئەوە هەر هیچ قسەی ناوێ، ئەو بۆ هەموو دۆست و برادەرێکی دیکە، دیبێتی و ناسیبێتی هەر وا بوو، ئاوا بەگەرمەوە پێشوازی لێ دەکردن وخوا خوای بوو یەکێکیان ئیشێکی پێ بکەوێ یا کارێکی پێ بسپێرێ و بۆی ئەنجـام بدات بـە تایبـەتیش هاوڕێ و هـەڤاڵانی قوتابخانە، ئەوانیش بە ڕێزەوە تەماشای ئەو سیفەتەیان دەکرد و بە لە خـۆ بوردویی و بێ فیزییان بۆ دەژمارد. ئێستا نەخوازەڵڵا بۆ تۆ،ئەو بپە ڕژایە تا ئێستا سەدان جار خـۆی پێ نیشان دابویەوە. ئێستاش خۆت بەپێی خۆت هاتبێتیتە بەر لووتی ئەوە ئیتر بۆ ئەو هەلێك بوو، هەر مەپرسە.

سەرەتا کە گوتت (گواسترا ومەتەوە ئێرە) ئەوەندەی نەما شاگەشکە بێت. لە دەمێك دا سەد بەخێرهاتنی کردیت. قسەکەی وەك هەڵۆ لە دەم قۆستیتەوە. دواییش کە هەلی قسە کردنت چنگ کەوتەوەو وتت (هاتوین بەڵکو هەلی بوە شێنینەوە)، ئەو تەواو خاو بووەوە و ەك

یەکێك بدرێ بەبنا گوێی دا گێژو وێژ بوو و هەر ئەوەندە هاتە زمان وتی (ئینجا لێرەش بیت چی تێدایە وای دانێ ماڵی خۆت لێرەیە. ئێمە لە ئاستی تۆدا خاوەن ماڵ نین).

ئەم قسەیە بۆتە کلێشە. خەڵکی بێ کێشانەو پێوانە بەیەکی دەڵێن و لەیەکی دەبیستن. بەلام زۆر سەرنجی تۆی ڕاکێشا. بە خۆتت وت « تۆ بڵێی ژن وماڵی هەبێ یاهەر وەکو جاران خۆی و دایکە بێوەژنەکەیەتی ؟ ! ».

کبرییای کچێك هەرگیز ڕێگەی نادات لە کات وشوێنێوا دا لە کوڕێك بپرسێ (ئەرێ ژنت هێناوە یا نـە ؟) بۆیە لە جیـاتی ئەوە سـەرنجێکی دەست وپەنجـەت دا. بەلام هـەر دلت دانەکەوت. ئێستا بۆتە باو هەندێ پیاو کە لە ماڵ هاتنە دەرێ ئەنگوستیلە کەیـان دەخەنـە گیرفانیانەوە بۆیە بە سەر سوڕمانەوە لە خۆت پرسی « کێ ئەڵێ ئەمیش وای نەکردووە ؟ !... تۆ بڵێی ئەمیش وای لێ هاتبێ ؟ !... ».

ئەویش دوای ئەوەی لە قسەکەی بوەوە یەکسەر لە خۆی پرسی بوو « ئەرێ بڵێی شووی کردبێ ؟ » بەلام بۆ ئەو پێویستی بەو هەموو هێنان وبردنە نەبوو و پێویستیشی نەدەکرد لە خۆت بپرسێ، لێك کردنەوەی ژن وکچ بۆ پیاو ئاسانەو وەك لێككردنەوەی پیاوو کوڕ نی یە بـۆ کچ. ئەنگوستیلەشت لەدەست نی یەو دایکیشت لە تەگ دایە. ژنیش ئەنگوستیلە ناخەنە گیرفان وَ مێرداریش دایك ناخاتە لاتەك.

بێ دەنگی یەکەتان لە پێویست پتری خایاند، تۆ زووتر هاتیتەوە سەر خۆ گورج پرسیت (ئەی تۆ.. تۆ ئێستا لە کوێیت ؟) ئەویش لە وەلام دا وتی (من دەمێکە لێرەم).

ڕۆشنایی یەك کەوتە دلتەوە لە دلی خۆتا وتت « دە باشە کەواتە دەیاننا سێ و دەتوانێ یارمەتیم بدات » ئەویش لە دلی خۆی دا دەیوت « سەیرە... جاری واش دەبێ ـ خۆشە ویستی ـ ڕێی یارمەتی بگرێ... یارمەتی چی ؟ !... یارمەتی چۆن وا دەبێ.. ئەمە پاروو لە دەم خۆ دەرهێنانە...! ».

...دەم ڕاچلەکانەوە یەکسەر پرسی (ئێ.. ئێستا چیتان کرد. بە تەمای چین ؟) تۆش ...ت وەلام دایەوە (لە ...یانی یەوە هاتوون. بەڕێوەبەری گشتی لێرە نی یە، دەڵێن لە وانەیە تا کا... ...ێری یەکێش نەیە... ئێمەش تازە هەر هاتوین، هاتوین دەلێم چاوەڕێی دەکەین بەلکو بێتەوە، دەڵێن هەر بەدەست ئەویشە. ئەرێ تۆ دۆستایەتیت لە گە لێدا نی یە؟).

ئەویش وتی (ئا... ڕاست دەکەن لە گەڵ هەندێ میوانی بێگانەدا زوو چوونەتە سەیری جێ پرۆژەیەك... دەشێ دوای یەکیش نەیەنەوە. پێکەوە نیوە ڕۆژە دەکەن.)

بەلام بە دەستی ئەنقەست وەلامی پرسیارە کەتی پشت گوێ خست و نەیووت دۆستایەتی لە گەڵ بەڕێوەبەردا هەیە یانە و لە بری ئەوە تەماشایەکی ـ کات ژمێر ـ ەکەی دەستی کرد و وتی (هێشتا سێ سەعات پتری ماوە.. ئەوەندە وەختە ئێوە چۆن لێرە دەوەستن؟.. هەر لێتان بەسەر ناچێ. بۆ نایەن بتان بەمەوە ماڵی خۆمان ؟ !). سەرنجێکی دایکتی داو ئینجا وتی (هەر دایمکی لێیە. منیش، بینایەکی نوێ هەیە دەبێ بچم وەری بگرم... ئێوە دەبەمەوە و دواییش سەعات یەك دێمەوە بە دووتان دا و دەگەڕێینەوە بۆ ئێرە... **ئۆتۆمبێلتان** پێیە ؟).

دایکت پێی خۆش نەبوو بەلام شەکەتی یەکەشی لە وەدا نەبوو بتوانێ سێ **سەعاتی دیکە** لەو سەرە ڕێیەدا بوەستێ. تۆش هەروا، جگە لە وەش حەزت دەکرد بچیت و لە **نزیك ترەوە**

تەماشایەکی حاڵ و باڵی بکەیت بۆیە بەدەم پێکەنینەوە وتت (**ئینجا ئۆتۆمبێلمان هەیە تا پێمان** بی یا نە ؟ !). ئەو جا ئەویش بە دەنگێکی تێکەڵ بە **تەریق بوونەوە** و لە **خۆبایی بوونەوە** وتی (ئەوە گرفتێکی گەورەنییە.. دە فەرموون.. فەرموون.. **خۆم دەتان گەێنم**).

دایکت تەماشایەکی تۆی کردو تۆش تەماشایەکی دایکت و بۆی جوولان. ئەویش بە فەرموو.. فەرموو پێشتان کەوت، لە دەرگاکەدا نەبێ وەستا تا ئێوە دەرچوون.

هەتا گەیشتنە ئۆتۆمبێلەکەی، تۆ بیرت لەوە دەکردەوە تۆو دایکت لە پشتەوە دانیشن یا یەکێکتان بچنە پێشەوە، بە خۆتت وت « خۆ تاکسی نییە هەر دووکمان لە دواوە دانیشین. ناش بێ دایکم لە پێشەوە دانیشێ، ئەو ئەز دەناسێت.. ئەی باشە من بە چ هەقێکەوە بچمە پێشەوە ؟ هەق بێ وەنەبێ چار نییە، وەك ئۆتۆمبێلم نییە خۆ دەبێ ئوسووڵ بزانم... »

ئەو لەو کاتەدا دەرگای دواوەی کردبووەوە و خەریکی کردنەوەی دەرگای پێشەوەش بوو.

بەدەم زەردە خەنە وە فەرمووی لێ کردن. ئیتر پێویستی بە لێکدانەوە نەما ڕاست چوویت لە پێشەوە سوار بووی.

هەتا ماڵ هیچی لە گەلا نەوتن. تۆ وات دا نابوو هەزار ویەك پرسیارت لێ بکات وا دەرنەچوو. لە ماڵیش هەر ئەوەندەی وت (تۆ... ئەگەر فەرمانی گواستنەوەکەت پێیە بمدەرێ

خۆم دەیدەمە بە ڕێوەبەری گشتی. لە گەڵ میوانە بێگانە کان دا ئێمەش دەعوەت کرابوین.. نیازم نەبوو بچم.. بەڵام کەوای لێهات بڕۆم لەوێ بیبینم باشترە.. دواییش کە هاتەوە جێ ی خۆی دێمەوە بە شوێن ئێوەش دا و پێکەوە دەچینەوە لای... ئەم کارانە وردەکاری کالوسی دەوێ.). تۆش فەرمانە کەت دایە دەستی، بردی ورۆیشت.

دایکی کەوتە مشوور خواردنی نیوە ڕۆژە. تۆ دایکیشت بە تایبەتیش تۆ خۆت، وەك یەکێك لە خەو ڕاچەڵەکابێ بە چوار لای خۆت دا چاوت دەگێڕا و هەڵت دەڕوانی نەت دەزانی سەیری بکەی. بینای جوان. باخچەی ڕێك وپێك و ڕازاوە. ژووری میوان. ژووری نووستن. باری ناو ماڵە. تاخم و تابلۆ. وپەردە و گوڵدانی دەس هەڵچن وڕێك وپێك داڕنراو. هەر وا سەرت سوڕما. ئەوە ندەت تاوتو کرد تا لە گیانی خۆت جاڕست بووی. حەزت کرد کتێبێکت دەست کەوێ خۆتی پێوە خەریك بکەی، چاوت بۆ کتێبخانە گێڕا. نەبوو. هەواڵت پرسی. دایکی وتی (کتێب ومتێبی نی یە). تاس بردیتیەوە « ئەم وکتێبی نەبێ !... سەیرە! ». داوای رادیۆت کرد وتی (دەمێکە تێکچووە... ئەوە هەر دەڵێ دەیبەم چاکی دەکەم و بیری دەچێ.. ئەوە تەسجیل. ئەوە ڤدیو ئەگەر حەزیان لێ دەکەی ؟).

لە دڵی خۆت دا وتت « خۆ منداڵ نیم.. خۆبۆ سەیران نەهاتووم.. تەسجیل وڤدیۆی چی بەم چێشتەنگاوە ؟.. ئەی باشە ئەمە بۆ بۆتە بەردی بن گۆم.. نەڕادیو.. نە کتێب ! » ئینجا بە دایکیت وت (قەی ناکا دێم یارمەتی تۆ دەدەم.).

تا دەم ژمێری سێ ی ئێوارە چاوەڕێتان کرد. نەدەنگی هەبوو نەڕەنگ. پشووتان لە بەر بڕا، بە تایبەتی دایکت نەت ئەوێرا تەماشای بکەی، گورج دەیپرسی (ڕۆڵە کوڕەکە نەهاتەوە). نەت ئەزانی چی وەڵام دەیتەوە. دایکیشی دەهات ودەچوو دەیوت (قەت خۆی نی یە ئاوا دوا بکەوێ.. ڕێگای دووری لە ماڵەوەیە تا دایە رەولە دایە رەوەیە تا ماڵ.. شتێکی بە سەر نەهاتبێ باشە، دەنا تەلەفۆنێکی هەردەکرد.).

هەموو دەست لە سەر دەست دانیشتبوون، تەلەفۆنەکە لێ ی دا. دایکی پڕی پێدا کرد. پاش هەندێك ڕازو گلەیی، بانگی تۆشی کرد. زانیت خۆیەتی. کەسی دیکە، لێرە، تەلەفۆن بۆتۆ ناکات. ویستت گلەیی لێ بکەی. دوودڵیش بووی. هەر ئەوەندەی دەمت هەڵ هێنا ئەو سەری لێ سەندی، بواری ڕازو گلەییت نەما. وتی (دەبێ بم بەخشی.. لەو ساوە.. ئا.. ئێستا ئەوەندە هەلەم بۆ هەڵ کەوتووە، وتم با دڵیان لام نەبێ. ئاگاداریان بکەمەوە.).

پێت شەرم نەبوایە دەتوت (ئەی تۆ بۆ مەسەلەکەی من چیت کرد ؟ بۆمنت وا دوا خست ؟ ئاخر من دەبێ بچمەوە شارێکی دیکە). بەڵام ئەوخۆی وتی (بۆ مەسەلەکەی تۆیش.. دڵ لە دڵ مەدە.. باش دەبێ).

وتت (چۆن؟)وتی (بەگوێرەی دڵی خۆت دەبێ.. ئێستا کاتی ئەوەم نی یە کە هاتمەوە تێت دەگەیێنم..). ئیتر ڕێگەی قسەی دیکەی نەدایت و بەپەلە پیرۆزێ خوا حافیزی لێ کردیت.

کە تەلەفۆنەکەی خستەوە جێی خۆی لە بەر خۆیەوە وتی « تەواو.. ئێستاش دەچمە بازاڕ و یەك، دوو، سەعاتێکی دیکەش لەوێ بەسەر دەبەم، ئیتر بواری گەڕانەوەیان نامێنێ، خۆ ناشێ بچنە توتێلیش. شەوێکی دوور و درێژ پێکەوە دەبین. پێی دەڵێیم، بزانم چی دەڵێ.. نا.. بەدایکم دەڵێیم ئەو پێیان بڵێ چاکترە. پێشیان نەڵێ ئەو هەر سەر باسەکە بکاتەوە خۆم دەیڵێم... »

تۆش بە شلێکەوە تەلەفۆنەکەت خستەوە جێی خۆی. قسەکەی دڵ خۆشکەر بوو بەلام نەت دەزانی چۆنی بە دایکت ڕابگەیێنیت، ئەو یەکێك لەم دوو شتەی دەوێ (ئا یا نەء). لە دوای نیوە ڕۆشەوە پڵ وپۆی ڕۆیشتنەوەی بوو، خەمی شەوی لێهاتبوو، هەر چەند سەرت هێناو برد نەت زانی چی پێ بڵێی ئەگەر هەواڵی تەلەفۆنەکەی لێ پرسیت، خەریك بوو دڵ تەنگ بی بەلام ئاوا دڵی خۆتت دایەوە « ئەوەندە هەر دەبا خۆخووم خانە نی یە لێی هەڵ کێشێ. ئەوان تا ئێستاش هەر لە میوانخانەکەن. ئەوە دەوامیش تەواو. تازە مەگەر بەیانی. بەیانیش تەواو بێ هەر باش. بەخوا ئەو نەبێ بەیانیش بە خۆم تەواو ناکرێ. بەس نی یە ئەمیشمان دیتەوە ئەگینا دەبوو بچینە ئوتێلیش. هەرچی چۆنێك بێ ئێرە وەك ئەوە وای لە ماڵی خۆمان دا بین. دایکیشم قسەی کرد هەر وای پێ دەڵێیم. ئەی چی بکەین ؟. ».

خۆر ئاوایەکی درەنگ بوو کە هاتەوە. داوای لێ بووردنی لە خۆت و دایکیشت کرد. پاشان وتی (بەیانی کارەکەت یەك لایی دەبێتەوە. ئەم شەویش پێکەوە بە سەر دەبەین، ماڵ ماڵی خۆتانە). دواییش یەك، دوو جار دایکی تاك کردەوە و لە تەك ئەویش دا وتووێژێکیان بوو.

ئێوە خۆتان تێ نەگەیاند.

دوای شام کردن، پاش سوێند و سوێندکاری‌یەکی زۆر، شتنی دەفرو ئامانەکان بۆ تۆ مایەوە. دایکی چووە لای دایکتەوەو هاوشانی لێ گرت. ئەویش لە ژوورەکەی خۆیدا خۆی خەریك کرد بوو جار جاریش بە تیلەی چاو تەماشایەکی دایکی دەکرد کە هەرچەی دەهات. تۆ تێ نەدەگەیشتی چی دەڵێن. کە چوویتەوە کنیشیان ئەوان قسەکەیان بڕییەوە و ئەویش لە ژوورەکەی هاتە دەرێ و هات لە ڕیزەکەی تۆوە دانیشت.

هەموو بەبێ دەنگ تەماشای یەکترتان دەکرد. هەر هەمووشتان لە دڵی خۆتان دا بۆ سەرە باسێك دەگەڕان، کۆتایی بەو بێ دەنگی وتەماشای یەك کردنە بێ واتا و مەبەستە بێنن. تۆ بە ماڵەکەدا گێڕایەوە، لە دڵی خۆت دا وتت « دەبێ چەندی تێ چووبێ ؟ ! »، بیرت بۆ دەسکەوتی

مانگانەی خاوەنەکەی چوو، دەسکەوتی مانگانەی ئێوەمانان هەر بەتەنها مووچەکە نی یە. موخە سەسات و ئۆڤەر تایم وخەلا تانەو وشتی دیکەشە. مووچەکەیت دەزانی. دەرچووی سالێکن و ئەو سالو نیویك بگرە پتریش دوای تۆ دامەزراوە. ئەوە مووچەکە هیچ، دەمێنێتەوە ئەو دوایی، بە خۆتت وت « دەشێ لێرە وەك لای ئێمە نەبێ، لە هەموو شوێنێك وەك یەك نی یە بەدەستبەرێوەبەر و لیپرسراوی ڕاستە وخۆیە. بەرێوەبەریش تا بەرێوبەر جیاوازی هەیە. »، کە ئەم قسانەت ڕوو بەڕووی کردەوە ئەو زۆر بەگەرمەوە وەلامی نەدایەوە لە بری ئەوە وتی (ئەمانە هەمووی بخەیتە سەریەك ئەوەندەی دەسکەوتی مانگانەی تەرەفرۆشێکی نەخوێندەوار نابێ. هەر باشیشە بەشی خەرجی ڕۆژانەی ناو مالپیش دەکا.).

سەرت سورما، بە خێرایی چاوێکی دیکەت بە ناو مالەکەدا گێرایەوە. لە دلی خۆت دا وتت « پیاو باشترە، ئێواران دەتوانێ لای بەلێندەرێك بۆ خۆی کار بکات و لە مووچەکەی خۆشی پتری دەسکەوت دەبێ. » ئنجا پرسیت (ئەی ئێواران کار ناکەیت ؟). وتی (ئێوارانیش هەر کار بکەم ؟ !./. چی بوو ؟).

هەر پەشیمانی کردیتەوە، بۆ ئەوەی پێتەوە دیار نەبێ بەبێ هەستی چاوێکی دیکەت بە مالەکەدا گێرایەوەو بە خۆتت وت « ئەی ئیتر ئەم نازو نیعمەتە لە کوێ ؟ ! ». ئنجا کپ و بێ دەنگ لێی دانیشتیتەوە، ئەویش هەستاو ڕۆیشت لەو سەرەوە هاتەوە ئەلبوومێکی بە دەستەوە بوو دەس بەجێ تێگەیشتی بۆقسەکانتی لە کورتی دەبڕییەوە. دانیشتەوە و لە سەر خۆیەك، دوو پەڕەی ئەم دیوو ئەودیو کردو پەنجەی خستە سەر وێنەیەك وسەری هێنایە پێشتەوەو وتی (گەشتە زانستی یەکەی دوکان).

قوتابی یەکانی بە شەکەتانی گشت تێدا بوو. تۆ دانیشتبوویت وئەویش بە دیارتەوە وەستابوو. تەماشایەکی یەکتان کردو بزەیەك نیشتە سەر لێوتان. ئنجاپەنجەی بۆ کوڕ و کچێك درێژ کرد و وتی (ئەرێ پەیوەندی نێوان ئەم دووانە بەچی گەیشت ؟). وتت (نازانم.. لە کاتی دەمەزراندن دا ئەمیانم دیوە) ئنجا تۆش پەنجەت خستە سەر کچەکە. کەچی خۆی

هەلیدایە ووتی (دوو منالیشیان هەیە.). پەڕەیەکی دیکەشی هەلدایەوە.

بەلام دایکت، بە باوێشکێکی دوور و درێژ سەرنجی هەمووتانی ڕاکێشا بەلای خۆی دا. ئەووای دانا ئەمە هەلێکەو بۆ ئەو ڕەخساوە. ئەلبوومەکەی داناو ڕاستە پێ هەستایە سەرپێ ووتی (دایکە بەخوا لەوە دەچێ « پورم» خەوی بێ. ماندووە. جێگەکەی پیشان دەی باشە).

هەر گورجیش دانیشتەوە ودەستی کردەوە بە ئەم دیو وئەو دیو کردنی پەڕەکانی ئەلبوومەکە و سەرنج ڕاکێشانی تۆ. دایکی و دایکت هەستان و ڕۆیشتن. دایکی گەڕایەوەو دایکت بەجێ ما. تۆش خەوت نەدەهات بەڵام نەت دەزانی دانیشی یا بڕۆی. لەم ... ە وردەیا بووی، دایکت بانگی لێ کردی. کە تۆ دات کێشا ڕۆیشتی ئەویش هەستایەوە سەرپێ دەستێکی لە بەر و یەکێکی لە دوا، هەتا لە دەرگاکەش چوویتە ژوورەوە لە دواوە تەماشای کردیت.

دایکت تەماشایەکی جێگەکەی کردیت. ئیتر پێویستی بەوە نەبوو بە دەمیش پێت بڵێ (بچۆ لە شوێنەکەی خۆت ڕاکشێ) خۆت لەو لایەوە ڕاکشایت. هەستت کردبوو شتێکی پێیە ها ئێستا ها نەختێکی دیکە دەیدرکێنێ. هەر واش بوو، پاش بێ دەنگی یەکی گران وکەم خایەن وتی (هەق نەبوو بارگرانی بخەینە سەر ئەم ماڵە.) و ئیتر بڕی‌یەوە و لە سەری نەڕۆیشت. زانیت چاوەڕێی قسەیەك دەکا لە وەڵامیا، بۆیە وتت (ڕاست دەکەی بەڵام باوەڕ ناکەم خۆیان لە بەریان گران بێت. پێیان خۆش نەبوایە وا بەگەرمەوە خزمەتیان نەدەکردین). بێ دەنگ بوونەوە. ئنجا ئەو وتی (خزمەتەکەیان بێ مەبەست نەبوو.). وتت (بۆ ؟ !). وتی (داوای تۆ دەکەن). پرسیت (کێ پێی وتیت ؟). وتی (دایکی). زانیت دایکت لە بەری گران بووە، خۆشت سەرسام ببووی. بەڵام وات بە باش زانی جارێ دڵی ئەو بدەیتەوە بۆیە وتت (ئنجا چی تیا بەسەرە خۆ بە زۆر گلمان نادەنەوە ؟ !). وتی (نەء.. بەڵام) دروست تر وا بوو بێن لە ماڵی خۆمان دا داوات بکەن...).

دایکی لەو کاتەدا هات ولە دەرگاکەوە پرسی (ئەرێ هیچتان ناوێ ؟) تۆش وتت (نەء... سوپاس).

ئەو شەوە تا بەرەبەیان ئەنوزتان نەکرد. ئەو تا وتووی دەکرد و توش دەتکێشا و دەتپێوا، هەر چەندت دەکرد و دەکۆشایت دەری نەدەهێنا، بە خۆتت دەوت « ئەگەر گشت مووچەکانی ئوتۆمبێلەکەیە ئەی خانووەکەی لەچی‌یە. ئەگەر خانووەکەیە ئەی ماڵەکەی لە چی‌یە ؟ ! » ئاخری یەکەی بۆت ساغ نەکرایەوە. سەر ئەنجام گەیشتیتە ئەو بڕوایەی کە ئەمە تا سەر نابێ دەمەوبەیان کە سەرینەکەت نایە ژێر سەر یەکسەر خەو زایی‌یە چاوت.

بەیانی زوو دایکەکەی دەرگای پێ‌گرتن. دەیزانی دایکت قسەی بۆ کردوی. چاوەڕێی وەڵامەکەی بوو.

دوای نان خواردن. تۆ هەموو شت ومەکەکانی خۆتانت پێچایەوە. هیچت بەجێ نەهێشت. ئەو و دایك تینیان بۆ هات و خێرا خێرا تەماشای دەستی تۆ و یەکتریان دەکرد. ئەو خۆی بۆ نەگیرا و وتی (تۆ هەر جانتاکەی دەستت بێنە، کێ دەڵێ ئەمڕۆش کارەکەت جێ بەجێ

دەبێ ؟ !).

دایکیشی هەڵی دایەوەوتی (کچم تۆبۆوا بەپەلەی.. کێ دەڵێ ڕیوی نەهاتووە بە پیرتەوە کەس نازانێ خێر بەچی‌یەوەیە. پەلە مەکە.) بە دەم قسەکردنیشەوە پەیتا پەیتـا سەرنج دایکتی دەدا دەیویست ئەویش شتێك بلێ، بەلاّم کە هەر نەیوت. ئنجا خۆی خۆی رووی دەم لێ کرد و پرسی (نازانم بۆ مەسەلەکە چیتان کرد ؟ !، ئەگەر... ئاخر دوایی بە هەزار دەست ما کردن ـ گواستنەوەی ـ ئاوامان دەست ناکەوێتەوە. لە بەر ئەوە شم بوو، لێرە لە ماڵی خۆمان پ وتن دەنا دەزانم دەبوایە بهاتمایە خزمەتتان، وتم با ئەم هەلەمان لە دەست نەچێ.).

ئێوە هەر دووکتان چاوتان داخسبوو. دایکیشت هەر ئەوەندەی وت (هیچ... جارێ لێ گەڕێین چاکترە.) کە وتی یەوە (بۆ.. ؟ !). ئنجا دایکت لە کوڵ خۆی کردەوەو تەما شایەک تۆی کرد و وتی (ئەوە خۆیەتی خۆ منال نی یە.. بە خۆی بلێ بۆ ؟).

دایکت ناهەقی نەبوو تۆ نە شەو و نەبانیش رای خۆت پێ نەگوت. دایکی ئـەویش هەلێکی وا دەگەڕا ڕاستەو خۆ لە گەڵ خۆتا بدوێ بۆیە گورج رووی دەمی تێکردی و وت (کچە شیرنەکەم نەئێمە لە تۆ هەڵ کێشرا وترمان چنگ دەکـەوێ و نەتـۆش لە ئێمە بـاش شوودەکەی. خۆت کوڕەکە لە ئێمەش چاکتر دەناسیو پێکەوە بوونە.. ئێ خوا نەیبڕێ ئەو ماڵ ئەوە ئۆتۆمبێل. ئەوە خانووی چاك. لە هیچی کەم نی‌یە.. بە خوا لە هیچیش‌دا نی یە هەقی بە سەر هیچیشەوە نی‌یە... ئێ ئیتر بۆ ؟ !).

تۆش تا ئەو کاتە بۆ وەلامێکی شیاو دەگەڕای. کوڕەکە تێ بگەێنی و دلی پیرەژنەکانیش نەیشینی، ڕێت پێ نە دەبرد. بەلاّم قسەکانی دایکی ڕێی بۆ کردیتەوە و پاش تۆزێك ڕامان وت (بە خوا هە ر لە بەر ئەوانەیە کە وتت. دەنا خوا هەڵ ناگرێ عەیبەی دیکەی نی‌یە.) ئیت بڕیتەوە و دەستت بۆ جانتاکان برد.

دایکی و دایکت دەستیان بە پێکەنین کرد. قسەکەتیان بە نوکتە زانی، بەلاّم ئەو خۆی تەواوی لە مەبەستەکەت گەیشت، بۆیە سەری داخست و گیانی لە ئارەقەیەکی لینج نیشت پێکەنینەکەی ئەوا نیشی بەم قسەیە لە گەروویان دا تاساند کە وتی (دەفەرموون بابـڕۆ دەرەنگەبۆمن...).

هەرچی دەسەلاّت وپەیوەندی تایبەتی هەبوو، ئەو ڕۆژە هەمووی خستنە کار و بەر کۆتایی دەوام فەرمانەکەی بۆ هەڵوە شانیتەوە و وەك ئەوەی هەر هیـچ نەبـووبێ، تاوەک گەراجیش بە ڕێی خستن. بۆیە تا ئێستاش کە باسێتە پێشەوە دایکت لە سەر خۆ دەپرە (ئەرێ ماڵەکە دەنگیان نەبوو ؟ !.)

○

دوانزەو چارەکی نیوەڕۆ

- فەیسەڵ دیهاتی -

گەیشتیە جێ - !

هەر لەگەڵ گەیشتنت ئۆخەت هاتێ.. ! ئا ئەوەتا دوو دەستەخوشکی لەگەڵ خوێدا هێناوەتە بەردەم دەرگای کۆلێژ، ئافرەتان دونیایەکی سەیروسەمەرەیان هەیە، ڕاوپرسی یەکتر لەم جۆرە مەسەلانە وەرئەگرن.. ! لەوەئەچێ ماوەیەك بێت چاوەڕێت بکات، سەرەتا خۆی کەنارگرت، وەك ئەوەی بڵێی ئاگاداری هاتنت نیە، پشتی لەتۆیەو ڕووی لەدەستە خوشکەکانیەتی ، ڕاوەستانەکەشی پیلانێکی تیایە ، دەستەخوشکەکانی زۆربەقوولی لێت ئەڕوانن ، تۆش چەند مەترێك لەوان دوورڕاوەستای ، تەماشاکردنیان چاوی کڕین وفرۆتنە ، ئەویش ئەدوا ، بۆ وان ئەداو ، بۆ وان ئەدوا ، لەگەڵ هەستکردنی بەهاتنی تۆ دوانەکەی بێسەروبەربوو ، لەدەستدانی کات بوو ، تەنها خۆخەریككردن بوو تا ئەو دووکچە جوان لێت ڕامێنن، باچاك لێم بڕوانن ، من باکم نیە ، چش لەخۆم شك نابەم ، بەڵام ئافرەت هەرچەند خۆشتی بوێ هێندەش تەونی گومان تەزووی بیری ئەئالۆزێنێ ، هەزارویەك ڕاو بۆچونی سەیرسەیر کەوانەی سەرژێکانی بیرکردنەوەو هەستی یەتی، من جارێکی دیکەش بێباکم ، کوڕێکی کەڵەگەت ، گەنمڕەنگ ، تاڕاوەیەکیش جوانم ، هاورێکانم ئەڵێن تۆلەئە[illegible]ری ، هەر مرۆڤێکیش جوانیەکی تایبەت بەخۆی هەیە ، بڕواناکەم مرۆڤی شیرین بوونی هەبێ.. ! ! ئەوە

زۆربەلامەوە گرنگنیە، بەلام سەرجەم دوای ئەو ڕستانەم لێهەڵوەشایەوە کەدامنابوو لەم دیدارە هەڵیان ڕێژم و دەریان برم و بیان درکێنم ، هەڵوەشایەوە ، باشە ئێستا چۆن چۆنی دەست پێبکەم ؟ ! بە چ دەستپێبکەم ؟ ! من زیاتر لەدووساڵە گومانم لەدلدا ڕەویتەوە بەلام لەکۆمەگای باوکایەتی هەردەبێ کوڕ دەستپێشکەری بکا ، منێك بێنج ساڵی ڕەبەق بێ بەدەردی ئەوخۆشەویستی و ئەڤینە بتلێمەوە ؟ ! هەرئەبێ ئەمڕۆ بیدرکێنم ، خۆیشی ئەزانێ .. هەربۆیەش ئەو خۆی داوای لێکردم ئەم ژواتە ببەستین .. ! ! سەرنجم دایە بالای سنگ و بەرۆکی .. قژی .. قامکی ئەنگوستەکانی .. سمتی .. پاژنەی پێکانی .. ئەوەم وەبیرهاتەوە لەدیداری پار لەکۆڕەکەدا وەبیرم هات و لەتەوقەکردن دەستەکانیم گوشی ... گوشی .. گوشی چاك بوو ئەو » بەولاوبەم لای خۆیداڕوانی، ئەگینا ... ! ؟ ! ئای چی ئەکەی ؟ ! خەڵك چاویان لێمان بڕیوە ..! نیازی چیت هەیە .. ؟ ! ئارەقەم کردء ترپەی لێدانی دڵم خێراتربوو ، چوینە پشتەوە دانیشتین، ئەمویست بیگوشم ، بەخۆمەوەی نووسێنم ، تێرتێر ماچی بکەم ، من لەماچی تۆ تێرنابم ، ماچی پێنج ساڵ قەرزاری . ئێستا سلاوی لێئەکەم ، بەو کچانەش ئەڵێم بەیارمەتیتان ، بەجووتە بەرەو شەقامەکەی شەستی دائەبەزین، هاموشۆکەران بەدزەنیگاوە چاوەمان تێئەبڕن ، جارناجاریش هۆڕژنی ئوتومبێلێك ئاورێکی ڕقاویمان پێئەداتەوە، ناسیاو و ناسیاو چاوەدێری جوولە و هەنگاوەکانمان ئەکەن.

\+ ئێ بەرەوکوێ .. بچین ... لەکوێوە دەست پێبکەین ؟ !

\- خۆت ئەزانی

\+ قسەم بۆبکە

\- تۆ قسەم بۆبکە

\+ باسی چیت بۆبکەم ؟ !

\- خۆت ئەزانی ـــ!
گورگی بیابان ء تاوان و سزا ء شێتی هیوا ء جەنگ و ئاشتی .. ؟ یا باسی شێتیێ خۆم ؟ !

\+ باسی تێکەوتنی خۆت و چاوشینە بێئابڕووەکە .

\- چاوشین کۆتایی هات ، بلقی سەرئاوبوو ، من باسی خۆم ئەکەم و تۆش هاریکاریم بکە

بەباسکردنی دونیاو خەونە سەوزەکانی خۆت ، دوینای من تۆی چاوهەنگوینی .. !

من.. ن..ن بەڕاستی و بێ پێچ پەنا تۆم خۆش ئەوێ.. تەنها تۆو بەس ، سەرەتا تەزووی سادی لەرزێکی شەرمداگرتوو چاوی پێ دائەگریّ و ڕەنگی ئەبزرکێنیّ ، ساتێك بێ دەنگ ئەبن و پێلوّی چاوەكانی لێك ئەنێ و قامكی پەنجەكانی ئەخاتە نێو دەستم و بەڕوویەكی گەش سەری لێم بەرزئەكاتەوە بێم ئەڵێ:... بۆنازانی دەمێكە تۆم خۆش ئەوێ.. ! ! نەء.. نەخێر ئەو كچە هێندە ساویلكەوسادە نیە ، بەكۆمەڵێك رستەی ناقۆلای فەلسەفەی ناو كتێبان و ئینجا بەخۆكیف كردنەوەو خۆبەزل زانین ئەڵێ باشە بابزانم.. بیربكەمەوە ، نەء نەخێر ئەڵێ تۆش وەكو من شەمەنەفەری تەمەن لەم وێستگایە جێ ی هێشتووی ، بۆیەكترباشین ، نەء... نەخێر من وتۆ هاوڕێین بەس ، نەء .. نەخێر ئێستاكێ زووەو بابەخۆماندابێینەوە بەتایبەتی تۆ سەرە ڕۆیت و بەرەڵلایت، من هەستم كردووە دەمێكە یەكترمان خۆش ئەوێ ، بەڵام ئەم خۆشەویستیە بازیاتر بەناخمان ڕووبچیّ.. ! باپرۆژەیەكی ئاسایی وەك خەڵك بۆژیانی ڕۆژانەمان دابنیین ، ئەوسا بڕیاری كۆتایی ئەدەین ، نەء.. نەخێر بەهەناسەیەكی قوول هەمووكەسەروكەنەفتی و ئازاری بەسفتی تەمەنی من و خۆی لەجەستەی خۆی ئەئالێنیّ و خۆی ئەكا بەباوەشماو پێم ئەڵێ من بەدوای تۆدا وێڵم ، خۆشەویستم... دڵم.. دەتێم بكەو من لێت گەیشتووم. نازانی چەمكی ژیان و ڕەوشتە مرۆڤایەتیەكان پێ شێل كراون ؟ !.

* *

كەوتمە گێژاوێكی سەختی بێ ئامان و بێ سەروبن ، كەس ناتوانێ رزگارم كات ، هەرچەند سەرنج ئەدەمە بالآت.. دوا دوای قژت.. كوڵەكانت.. لێوی بەخاڵت ، چاوەهەنگوینیەكانت.. ڕەنگی ڕەشەسمەرت.. چالایی گەردنت.. سنگت.. قامكی ئەنگوستت.. كەمەرت، خۆم بۆ ناگیریّ ، تازووە باتێر ماچت بكەم ، باخوێندكارەكانی ئەم كولێژەی نەهێشتنی تەخوێندەواری تێم ڕامێنن ، جریتان بۆئەكێشم ، من تۆم خۆش ئەوێ هەر ئێستا داوای یارمەتی لەو دەستە خوشكانەت ئەكەم... بەڵام پێ لەسەرئەوە دائەگری لەگەڵت بێمە ژوورەوە لەیانەی كولێژ دابنیشم ، من نایێم ، رقم لەژوورە ، بەتایبەتیش ئەو ژوورانەی خەڵك ئاپۆرەی تیائەبەستیّ ، هەریەكە باراش لەئاشێك ئەهاریّ ، من تەمەنم بەتەنهای لەژوورێك بەسەربردووە ، حەز لەتەنیایی ئەكەم ، تەنیاییەك بەس تۆم لەگەڵ بێت، من و تۆ یەكین، یەك مرۆڤ و بەس ، خۆت

ئەزانی من لەقەڵەبالغی وەڕسم ، چونكە ئەوانە وەڕسن بەبێ هۆ ، ئادەی تازووەو نەمردووم باتێرتێر لێت ڕامێنم ، ڕات مووسم ، ماچت بكەم ، نازانی مەرگ بۆئێمە مانان والەپشت دەرگایە ، وابەرامبەرتە ، دووهەنگاو لێت دووە ، كچێ هەنگاوێك. هەرئێستا پێمان ئەكا.

باقەبارەی یەكتروەگرین، با لەئامێزی یەكتر چێژوەگرین و لەناویەكتر بتوێینەوە ! هەرئێستا بەدەستەخوشكەكانت ئەڵێم بەیارمەتیتان ، نا تۆ خۆت یارمەتیان لێ وەرگرە ، دەستەخوشكە

کانت بۆوا سەیرم ئەکەن ؟ ! خوازیاری ئەوەن تۆ منیان پێ بناسێنی ، ناخۆت ئەزانی من حەز لەناسین کەس کەم بشیان ناسم بەیانی ناویانم بیرئەچێتەوە ، ڕەنگیانم بیرئەچێتەوە ، من تەنها تۆ لەبیرناکەم ، دوورنیە بەیانی پێت بڵێن :ـ

+ باڵای کورت بوایە جوانتر بوو
+ سووروسپی بوایە.
+ خۆت پێیان بڵێ ی نەتانزانی کورد گوتەنی بەخۆوەتربوایە. بەراستی لەم سەردەمەدا زۆرجار مرۆ رووکارو ڕەواجێکی گەرمی لەبازاڕی ژن و ژن هێنان و دڵداریدا هەیە. جابۆنا... ؟ !

تەنها من نەبێ مرۆڤم خۆش ئەوێ ؟ ! مرۆ بێ و بەس ... ! تۆ بایەکێك بوای لەقولەڕەشەکانی ئافریقیا یان شازادەی ئیرلەندا هەرهێندەم خۆش ئەویستی کەئێستا خۆشتم ئەوێ ! هەرئێستا بەدەستە خوشکەکانت ئەڵێم بەیارمەتیتان.. نەء لەراستە حیسابی کچو ئەخرێتە قالبی پایەدابەزاندن و خۆشکاندنێ کەسێتی خۆم ، هەرئەبێ خۆت داوای یارمەتیان لێ بکەیت ؟ !...تۆ هێندەت لەوان گەرەکە من ببینن و پاشان ڕای خۆیانت بۆدەربڕن ، جا چ لەمن تێ ئەگەن ، سەرگوشتەوهەڵەپاسی و هەرەشەو فشەو هەڵوێست و دۆڕان و ڕاستبوونەوم یاداشتی دەفتەری مێشکتە، دوابڕیاریشت داوە بەلام هێشتا دڵنیانەبووی ، ناهەقت نیە.. هەقتە ، چاخێکی زۆلە ، مرۆڤ ئەمرۆمەربان هەرساتەو ڕەنگێك و سەنگێك و دەنگێك و ترێکن. ئای دڵنیایی... ! ئەزانم ئێستاکی دڵنیابوای بەبەرچاوی ئەم خەڵکەوە تێر ماچت ئەکردم، چونکە ئەزانی برینە زوخمدارەکانی لەشت دەرمانی لای منە ، لەشی پڕکفت و سوێت بەمن دائەکەوێ ؟ !

خۆم بۆناگیرێ هەرئەبێ بەدەستە خوشکەکانت بڵێم بەیارمەتیتان ، دڵنیام تۆش بیر لەوەئەکەیتەوە ، چەند ووشەیەك بکەیتە پاساوداتی یارمەتی وەرگرتن ، نا تۆ بڵێ ی چاکترە، تازووە پێیان بڵێ ، کێشەی نێوانمان زۆر ئەخایەنێ ، من و تۆ بەرۆژێك لێکتر تێرنابین، مەگەر شەوان لەسەر سەرینێك و باسکی نەرمی تۆ ، براوات هەبێ ئەوساکەش تێرنابین و هەمووشەوێك نوێ ئەبینەوە، بچووك ئەبینەوە ، ئەبینەوە منال لەگەل « دێهات » شەوان دەیان گەمەی منالانە ئەکەین ، ئەگەڕێینەوە ڕۆژانی کۆلان و شەقام ، تازووە یارمەتی ، ڕووت وەرسووڕێنە... دەی ... زیاتر.. بۆ هێندە لەسەرخۆی.. هەر سەیرم بکە... ئەوا تەوقەی قژی سەرت سووڕا ، گوارەی گوێچکەی چەپەت دەرکەوت ، رووومەتت ، قاچکی برۆت... چاوی چەپەت... نیوەی ڕووت.. منت بینی.. یارمەتیت وەرگرت... روخسارت هەمووی... ئا... ئا... بەلێ.. بەلێ.. دوانەکەوتووم.

٢٠ ـ ١١ ـ ١٩٨٨ هەولێر

سەعەتەك ل جەم نۆژدارێ شادی یێ

حسن سلێڤانی

(وەی بوشادی یێ... وەرە ژوور وژانا بهێلە... شادی یێ ببە..)

من ئەڤ پەیڤە خواندن دنیڤا دەپەکێ روهنکری ب گلوپەك سپی، ل بەر دەرگەهی ئاڤاهی یێ...

ژمێژە وەرە من حەز دکر، ئەز هەرم جەم ڤی زانایێ دەروونی، ئەوێ دبێژت:

«ئەز شادی یێ بو بەرگەرانێت خوە پەیدادکم.».. ئەرێ هوین ڤێ ئاخفتنێ باوەردکن ؟ ئێکێ ژوە ئەڤە زانایێ دەروونی دیتە ؟ کی دبێژت ئەو زانایە ؟

ئەو چما ئەز ژگەلەك تشتا بێ باوەرم ؟ ؟

دوانزدە پەیسکا ئەز بسەرکەفتم، دەمێ ئەز ل دەستێ ڕاستێ زڤریم، ئەیوانەکا بچویك ب قەنەڤێت کەڤن وپێنج کورسیکێت تۆز گرتی ومێزەکا بێ سەرو بەر، هندەك گوڤارێت بیانی ل سەر، کەت بەرامبەری من... ئەز دشێم سوند بخوم، ئەڤی نوژدارێ دەروونی، ئەڤ تشتێت هو کەڤن بێت ژ « بازارا هەرەج ل بابل تۆپی » کرین، دلێ بازێرێ ب تەناهی نفستی ل سەر هەردوو لێڤێت دجلەیا خێرێ...

من هێڤکرە ئودی و دیوارێت بێهنا گەنی ژێ دفری مینا چەرمێ سەیەکێ مری بەری چەند ڕۆژەکا... ل دیوارێ، بەرامبەری خوە، من دیت، کەڤالەکێ ب دەست رسمکری بو سەیەکێ، پێ یاریا دکت ب کەیف دگەل پشیکەکێ... ئەرێ ئەز ژێ بپرسم، چی یە ڕامانا ڤی کەڤالی دەمێ دچمە دژوورڤە ؟ ئان ژی دێ تورەبت ؟ لێ دبێژت نوژدارێت دەروونی زوی بزوی توررەنابن، ئو ئەگەر تورەبون، خوە ژ تەبەقا بلند دئاڤێن... ئەز دترسم ئەڤەژی خوە ژ پەنجەرکا ئودا خوە باڤێت و تەرمێ وی ببت سەوك، ل سەر لێڤا چەعدێ، دا ڕۆژا دی، ڕۆژنامێت سپێدێ بەحسێ مرنا

زانایەکێ بلیمەت دکاودانێت تاریدە بکن، ئو داسەیدایێت پشکا دەروونی ل زانکوییٚ ژ شاگردێت خوە، داخوازا نفسینێن بەرفرەهـل سەرڤێ مرنا مەزن بکن... بێگومان ئەز دێ چەند هەیڤەکا بم مێهڤانێ پرسیارێت پوایساو دادگەهێ، چنکو ئەز ئەو کەسێ بتنێ بو، یێ سەرا وی

دای ئیروکە... ئوووە... هیڤیاژتە دکم نوژدارێ دەلال، چامێرەبە و خوە ژ پەنجەرکێ نەئاڤێ بەری تو من ببینی...

من توز ژ کورسیکێ داقوتا و هێژ ئەز باش ل سەر نەروینشتیم، ئەم پێگڤە کەتین و مە دەنگەکێ نە خوەش تژی ئەیوانێ کر...ئێکسەر ئەو دەرگەهێ ل بەرامبەری من ڤەبو، زەلامەك ژێ دەرکەت ب پانتولەکێ شین و گوملەکەکێ گولگولی، خیچ کێشەك سپی مینا پرچا ل دور چێنیکێت وی، ددەستێ وییێ ڕاستێدا بو..

- ماتو ئاگەهدار نابێ بەری ب روینێ ؟ ماتە نە دیت کورسی بەس بسێ پیانە ؟ !

ب ئاخفتنا خوە دگەل من، مینا ئێکێ دگەل زاروکەکێ باخفت، بوزانین سمێلێت من، بنێ کەبێمن هەتا سەرێ لێڤا خوارێ ڕەشکرینە... ئاوریێت وی غەریب بوون، دگاڤێدە چاڤێت خوە دنقاندن و ڤە دکرن... براستی بوینباغا وی جهێ کەنیێ بو، کەسك بـرەنگێ دارێ و رسمێت کاغەزی مینایێت سنیلەیا لسەر بوون..

- ببورە گەر من تو تورە کربێ... باوەرکەمن باش من بەرێخوە نەدا پێپکێت کورسیکێ.

ب ڕێزگرتن وتازەهی من وەگوتە ئەوی زەلامێ راوەستیای ل پێشیامن..

من کورسیکا دوێ بدەستمالا خوەیا نەهاتی شوشتن ژ ئەینی یەکێ وەرە پاقژکرو ئەز روینشتم... ئەوی بئاوەرییێت پڕ پرسیار بەرێخوە ددامن، ئو پەیڤی:-

- تە ریپەکا هەی، مانەوەیە ؟ !

« ئەگەر من ریپەك نەبا، ئەز دا هێم ڤێرێ چی ؟ »

- بەلێ... ئو من دڤێت نوژدارێ دەروونی ببینم ئەگەر دەلیڤە هەبت..

بخوە گرنژینا وی ژێ، نەگرنژین بو، لێسیتاڤکا گرنژینەکێ بو..

- کەرەمکە... وەرو ژوور... ئەز ئەو بخوەمە..

من هزر دکر ئەڤێ ل بەرامبەری من راوەستیای، ئێکە ژ هاریکەرێت وی، ئان سکرتێرێ وییە...

روینشت ل سەرکورسیکا خوەیا زڤروك، من باوەرنەدکر ڤی نوژداری، دێ ئەڤ کورسیکە هەبت... من هزردکربتنێ مروڤێت مەزن گەلەك مـەزن وزك ستویـر ل سەر ڤـان کورسیکـا دروینن... بێلێگدان هندەك کتێبل سەر مێزاوی بـەلاڤەبـون... لەسەر سـەری، شکلەکێ

رەنگینێ مەزن بو زاروکەکێ چیبلاق تازی،، مینا من، ئان تە، ئان ئەوی، دەمێ ئەم ل ژیێ وی...
دگرنژی بو چنە... ئان ژی بەلکی بو گەلەك تشتا ئەم نابینین و ترانین چنە... خوزی تەز زڤری بام
زاروکەکێ ساڤا... وەی بو ژینا زاروکی یێ یا خوەش ل سەر لیڤێت خابوری شین وجوانیا بەژنا
سپینداریێت بلند،، بێ وەستیان و هزر و ئالوزی... چەند خوەشە زاروکی !!
دوو خیچیێت نە وەك ئێك لسەر دەفتەرا خوەیا بچویك کێشان...
خیچ کێشانك ل بەر ناڤچاڤیت من بلندکر و بدەنگەکێ تیژ مینا یێ سەیدایێ هژماری، ئەوێ هەر
بجلکێت مەلا دهاتە مەکتەبێ وشاشکا وی یاسور هێژ یال بیرامن، دکر قیری چەند مەنەزانیبا
دەرسا خوە، ئان مەتشتەکێ بچویك خەلەت کربا،، قەد عیجز نەدبو ژلێدانا مە ب حەیزەرانێ ژێ
دوور نەدبو وەك شاشکاوی،، شوینا لێدانا وی ل دەستیێت مە وەسا دیاردبو، وگەلەك جاران ئەم
دگرین،، بەلێ ئەم دگرین.. ئەم بچویك بوون و سرا چیای نەدزانی چی یە زاروکی...
- ناڤێ تە... ژییێ تە.. شولێ تە... ! !
« ئەڤە چی یە خودێ وو، مائەم دهولا دادگەهێ ڤەنە ؟ ئەرێ من گوننە هەك کریە وئەز
نزانم ؟
ماهەوجەیی یەك هەیە بو ڤێ رێیا رەقا پرسیارا ؟
ترسامن ئەوە، نەکو نوژداریێ من ئەڤە دین بت... خودێ وو سەبری بدەمن »...
- ل من نەگرە... ماپێتڤی یە تو بزانێ ؟ ئەز دبینم ئەگەر هەمە ئێکسەر ئاستەنکا خوە ژ تەرە
بێژم چاکترە..

تبلا خوە یابەرانی کر د دفنا خوەدە،، دوو موی ژێ کێشان، دەستێ خوە ب کاغەزا لەسەر
مێزێ پاقژکر... پێلێت کەنیێ دان پەی ئێك، ئو بکوتەکی من شیا کەنیێ خوە دگەوریا خوە دە
بخەندفینم،، ماکی نابێژت ئەو دا وێ خولیدانکا شوشەیی یا چ شوینواریێت بنکێت چگارا و زلکێت
شخاتێ لێ نەدیار، دمن وەرکت و تێ خەبەرا بێژت، ئەگەر کەنیی من دەرکەتبا...

ئەوی زەلامێ ل بەرامبەری من گوت :-
- بەلێ... بەلێ... زارویێ من، ئەڤ پرسیارە زور پێتڤی نە بو نوژداریێ دەرونی، دا هاریکاریا
وێ بکت بو چارەسەرکرنا نەساخێ خوە... ئو نوژداریێت دژی هزریێت بابلوڤی ژێ، ئەڤی شولێ
دحەبینن...

ئەز نزانم چەوا دوێ گاڤێدە ئەڤ ناڤە هاتن بیرامن:
کاربوف، عەرەب شاملیوف... ئەرێ ئەز پرسیارا ئوشتێ زیانا کاربوڤی د پالەوانیا
جیهانی یاشەترنجێ ژێ بکم ؟ نەء... نەء هەوجەنینە چنکو ئەزباش دزانم کەس ل جهێ خوە
نامینت هەمی ژیێ خوە، ئەڤە ئێکە ژ تشتێت سروشتی دژینێ دە.. تەوچما ئەز ژ شێوەیێ

شامیلوڤی تێر نابم بو خواندنا داستانا « کەلها دمدمی ».. ؟ ئەو چما وێنەیێ قارەمانێ وی «خانێ لەپ‌زێرین » ژ پێش چاڤێت‌من ناچت ؟ خوەزی من زانیبا نهێنی‌یا گازی‌کرناوی بو من،، ئەرێ ئەڤ نوژدارێ دەروونی دزانت چی‌یە نهێنی‌یا گازی‌کرنا وی‌بو من چاخێ حویت ژ ئاڤێ دەرکەڤت و بو ئەسمانی دفرت ؟ !

- کوردو شەمدین کەریم.

- چی... گەردون ؟

- کوردو... کوردو... کاف، واو ، راء، دال، واو، کوردو

- ئەرێ ناڤێ تە نەیێ غەریبە ؟ ئانکو.. ئانکو نەپچەکێ گرانە ؟

- نەء.. ناڤە کێ سڤك و سانەهێ‌یە... تنێ دگەل‌من بێژە

کوردو، کوردو، ئو دێ بینێ‌چەندێ خوەشە...

مینا نوکە باش یال‌بیرا من ئەو رۆژا سەیدایێ ئامادەیی‌یێ ب دلتەنگی ڤە ژمن پرسی :-

- ئەرێ چی‌یە ڕامانا کوردوی.. هوو.. هووکوردو ؟ !

ئەز گرنژیم و ب ڕێزگرتنەکا موکم من گوتێ :-

- هەر مینا پەرسقا تە، ئەگەر ئێکێ ژتە پرسی چی‌یە ڕامانا یەعروبی، سەیدایێ‌من...

ئەڤی سەیدایێ‌من حەژ پرسیار و گەنگە شێت‌من نەدکر، یاڕاستژی ئەز گەلەك سەرکەڤتی‌بوم ددەرسا ویدا، ئەز دبێژم ئەڤێ چەندی‌ژی مێشکی وی دئێشاند... نوژدارێ دەروونی چ دلی خوە نەڤەکرب ئاخفتنامن هەر وەك سەیدایێ ئامادەیی‌یێ...

- ئو ژییێ تە ؟

- سیهـ وسێ سال وپێنج هەیف وچەند رۆژەك، هەر وەکی دلێستا حوکمەتێدە نڤیسی، ئەگەر ڕاست‌بت... « ئەرێ تو دزانی، ئەز ئێش گرتییێ گومانی‌یێ‌مە ژ ڕاستیا هەمی‌تشتا ؟ »..

نوژدارێ ئەڤ زانینە لسەر وێ کاغەزا بچویك دنڤیسین...

- نوکە تول کێرێ ئاکونجی‌یێ ؟

- ل تاخا قە....... ! !

« ئەرێ ئەز بێژمێ ل تاخت قەرەجا ؟ ئەڤەیە ئەو ناڤێ من گولێ بوی ئەوە ئەز هاتیم ڤی بازێرێ، ئو خەلك هوسا دبێژنێ « تاخاقەرەجا » بەلێ هندەك‌قەرەج بێت لێ هەین، بو خوە دگەڕن ب‌ئاشکرایی، ئو هندەك ژ ژنکێت وان شولێت پویچ دکن ل بن روناهیا تاڤێ، ئوئەڤ تشتە هەر وەسا ل گەلەك تاخێت دی ژی پەیدادبت، ئەو تاخێت خەلکێ تاخامە دبێژنێ « تاخێت ماقویل » هەر وەسا بچویکێت قەرەجا شولێ بویاغا پێلاڤا دکن، پێلاڤێت مەزنیت دروینن پشت مێزێت لێگدایێت مروڤ خوەتێرەدبینت، ئو ئودێت جوەش و بێهن‌فرەهـ،، مروڤێت قەت‌ناهێلن دەلیڤەژ وان ببوریت بو دزینا دەراڤێ داهێرێ،، ئو دەمێ کفش‌دبن، وێ‌رێیێ بستوویێت هندەك دی بێت ژخو، بچویکترل پەیسکا داهێری ڤەدهێلن... ئەرێ‌ما ڤێت هەنێ نەقەرەجن ؟ ؟

ل سالێت دویماهیکی مەگول ناڤەکێ نوی‌بو، بوتاخامە « تاخا جەزائیر » دەرمانگەها

جەزائیر،، وێنەگرێ جەزائیر،، دبستانا جەزائیر،، جەزائیر... جەزائیر... ئەڤ ناڤە ژ کیڤەهات ؟ کێ راکر ؟ ئەرێ دبیت ل سەر خاترا خودانا مەلیون شەهیدا دقادا روناهی یێ وسەربەسیتێ دە « جەزائیر »ێ ؟ ئانژی ئەگەرەکا دی یاهەی ؟ ؟

ـ تەخێرە ؟ تە پەرسقامن نەدا ! !

ـ ل من نەگرە،، تاخا جەزائیر...

« ئەرێ تو دزانی، ئەگەر سێ سەعەتا ل سەرئێك بارانێ لێکر، تاخامە دنیڤائاڤێدە دخەندقت،، خرکولان وچەعدێت تژی کور هندا دبن ژ ئاڤێ... ئو زاروکێت تاخامە خوە دئێخنێ ب کەیفخوەشی، وەك کە یفخوەشیا زاروکێت تاخێت ئاڤاوماقویل و دەمێ خوە دئێخنا مەلەڤانگەهێت خوە بیێت چیمەنتوکری ر روناهیێت هەمی ڕەنگل دوران... ئەرێ نوژدارێ بەرکەتی تو دزانی زاورکێت تاخامە، خەبەرو قەسێت ڕەش ڕەش دبێژنە دەیکێت خوە، هەر وەسا دەیکێت وان لێڤە دگێرن،، ئو دەلیڤەیەکا زێرینە ژ ڤیزێت سنێلەرە کو باقێت خوە نیشا تولازا بدن...

ڕێڤەبەرێ شارستانی یێ سوزا دای خەلکێ تاخامە، کو ژ دل دێ هەولدەت، بو گو هورینەکا مەزن، بەلکوچەعدا سەرەکی چێکن،، ئو دبیت کومێت بیساتیێ ل سەرێ کولانێ نەمینن...»

ـ ها..ها.. تاخا جەزائیر.. ئەزباش ناس دکم،، بەردەستکامە یامالێ ژ وێ تاخێ یە، مالا سێ یێ ل دەستێ ڕاستێ، نێزیکی « نەخوشخانا شاگردا » ناڤێ وی زەینەبە « ڕاستە نەخواندەوارە لێ بێقام زیرەکە، تو ناس دکێ ی ؟

ـ نەء.. نەء...

ـ ئو شولێ تە چیە کوردو ؟

ـ هاریکەرێ ئەمینێ پرتوکخانا گشتی..

ئامیرەتەکێ ناڤنجی یێ تومارکرنێ ژ چەکمەچێ مەکتەباخوە ئینادەرێ،، کاسێتەك کر دزکیدە و داشولی... هەردوو چاڤێت خوییێت قەشارتین ل پشت بەرچاڤکا ڕەش وستویر بلندکرن

وگوت :ـ

ـ دائەز بشێم ب موکمی چارەسەرکرنا تەبکم، دڤێت تو ڕاستگوبێ دئاخفتنێت خوەدە، ئو هەمی تشتا بئازادی بێژێ.. کا وب من بێژە تە چیە ؟ ؟....

« ئوهەمی تشتاب ئازادی بێژێ... وەی بو ئازادی...

باش یال بیرامن، دەمێ من ژ دل، دەست قوتاین بو کوڕی ئادەمێ تونسی، دەمێ ل بەراهیکا کورتە هوزانێت خوە.

گوتی :« چنکو ئازادی گەلەك مشەیە ل وارێت مە، ئەم دێ بو دەولەتێت دی بێت جیهانێ هنێرین.. »...

پشتی من خوە دروست کری ب روینشتنا خوە، ئەزب ڕەحەتیێ حەسیام :ـ

ـ ئەڤە دوو سالە پترن، خەون هێرشا ددن مێشکێ من... ئەز خەونێت پیس دبینم، هەتا کو

ئێدی ئەز نزانم رەحەتی چ رەنگە ! ! هەردەم سەرێ من گێژەو تژی ئالوزینە، تاهندەك جاران ئو ئەز نفستی، رادبم و ژجهێ خوە دەردکەڤم و برێڤە دچم وگەلەك شولا دکم ومن هایژ خوەنە... کابریسێت پیس یێت دناڤ لەشێ مندا پەیدابوین، ل هەمی لەشێ من دچن و دئێن مینا خوینێ... من دبن و دئینن وەك ڤیاناخوە... ئەز ئێخسیرێ وانم... هزرکە، ژنامن، بەلێ ژنامن، ئەوا ئەز بێقام حەژێدکم، من ڤیا ئەز بخەبدڤینم و ئەزنفستی،، بەلێ ئەزبەنی و ئەز نفستی.... من ڤیا ئەزوێ بینم دەرێ درەوین، لێ دەیکامن گوت، ئەگەر ئەز ل گەل ڤێریا وێ نەگەهشتبام، نوکە کەلەخەکێ بێ رح بو... هەو وەسا دەیکامن دبێژت، گەلەك جاران پشتی نیڤا شەڤی تو ژ مالێ دەردکەڤێ، دەمێ مە دڤێت رێ ل تەبگرین، تو دبێ گاورەکێ بەنی یێ بێ وژدان، ئەم ژ تە دترسین، خوە ژتە دویر دگرین؛ چاڤێت تە دبن دوو پەلێت ئاگرێ گەش، دیمێ تە تێك دچت... تو دبێ ترسەك مەزن، گەلەك مەزن... جاران زوی دزڤری و جاران هەتا بانگێ سپێدێ دمینێ ونائێ ی... تێشتاخوە دخوێ ی و دگرنژێ و دکەنێ هەچکو قەت چ نە قەومی... نوژدارێ شادی یێ، تودزانێ ئەڤ خەونەژبیرامن ناچت قەت:ـ

شەڤەکێ، من حویتەکێ مەزن دیت، یێ ژ روبیاری دەردکەڤت و بەرێخوە ددت من،، دفرت بو عەسمانی و نێزیکی عەورا دبت،، ژێ دبورت، هێدی هێدی دفرت بو هەیڤا گەش، ژێ نێزیك دبت،، دەڤێ خوەیێ فرەهـ مینا شکەڤتی ڤەدکت و هەیڤێ دادعویرت، ئەو روناهیا گەشا لاو هندا دبت، تاری من و عەرد و عەسمانی دگرت،، ئو جارەکا دی حویت دزڤرت بـو روبیاری....ئـەز هەڤجاری باپیرێ خوە هلدگرم، رێیا روبیاری دگرم،، دا حیتی بکوژم،، هەیڤێ ژێ بستنیم،، ژ نشکەکێ ڤە ئەز گورگێت تێهنی بو خوینا مروڤا دبینم ل پێشتا خوە و دبەردن من، ئەز بێ حەمد بچەکێ پاشڤە دزڤرم،، لێ خانێ لەپ زێرین ل من دکت ڤیری:ـ

ـ پاشڤە نەچە کوردو... ئەز دێ هاری تەکم... ئو مەزنێ گورگا مینا مروڤا دئاخڤت:ـ

ـ گوشتێ تە خوەشە لاوو... ! !

هێرشەکێ ددن سـەرمن... ئەز جهـدە هشك دبم، پێستیـرك من دگرت،، رەنگێ من و هێتەگوهورین،، پەیڤ دگەوریا مندە دمرن،، ئومیرزا محەمەد لسەر پشتا هەسپێ خوەیێ بوز دهێت ومن ژ عەردی هلدگرت ودئـاڤێت پشت خوە،، ومن ددەینت جهێ ئـەز لێ دژیم... وئەز هشیاردبم،، نە خانێ لەپ زێرین،، نەمیرزا محەمەدێ ڤێرس،، نەهەسپێ وی،، ئو هێشتا دەنگێ

گورگایێ دنیڤاهەردو گوهێت من دەدەنگ دڤەدن.... ئەز ژناڤ نڤینا دەر دکەڤم،، ژنا من ب من دحەست:ـ

ـ ئەز هیڤیا ژ تە دکم. نە دەرکەڤە ! ! تو بخودێ کێ ی نەدەرکەڤە...

چی یە گوننەها ڤێ ژنا نزانت تاما شادی یێ چەوانە ؟ ؟

باوەرکە سەیدایێ نوژدار، من هایژ خوە نینە، دەمێ ئەز ل زاروکێت خـو ددم ونڤینکا

دسوژم ودکەڤم ناڤ تشتێت مالێداو دەرگەهێت جیرانا دقوتم...

ئێك دبێژت:ـ

ـ بهێلن... یێ دین بوی...

یێ دی دبێژت:ـ

ـ ئەرێ چما ئەم نائاڤین نە خوشخانا دینا ؟ مادین ب ئاخن ؟ ؟ ئو پیرە مێرەکێ پشت قوس ل وان ڤە دگێرت:ـ

ـ دێ بهێلن هەی مالا وەینوو... نێ خوەش مروڤە... ! ! ئەرێ تو... تو چ دبێژی نوژداری شادیێ ؟

سەرێ خوە هەر هەژاند، بەرچاڤکا خوە ئێخست، دەیناسەر مێزێ، هێـژ لێڤێت وی ژ سەرئێك نەرابوین دا باخڤت، زرینا تەلەفونێ ئودە تژیکر...

ئامیرەتێ تومارکرنێ راوەستیاند، دەستکێ تەلەفونێ دا بەر گوهێ خوە:ـ

ـ بەلێ... ئەزم عیفان راضي

ـ .... ! !

ـ وەی خودێ، تو چ دبێژێ،، گەلەك هەرشی یە،، ئەڤە ئەز هاتم، هاتم...

شەبرزەبو گەلەك، دەست ئاڤێت چاکێتێ خوە و بە رچاڤکا خوە ژ بیرکر، ژ لەزێ...

ئو ئەو و دچو گوتەمن:ـ

کورێ من یێ ل ترومپێلەکێ دای، نوکەیێ ل خەستێ،،

پشتی حەفت رۆژێت دی وەرە...

ئەز ژی ل دویف دەرکەڤتم، کەسەك ل ئەیوانێ نە بو، ژبلی جحێلەکێ ب دشداشەیەکێ هەوجك فرەهـ، عەردێ ئەیوانا تورزکی دمالی...

شوشەیەك حەبکا وەك ئەوا دبەریکا مندا، من ژ وێ دەرمانگەها مەزن کری... من قەستا جهێ راوەستیانا باساکر.. من بو خوە دگوت «ئەرێ راستە ئەز دینم ! ! یان دجیها نەك دیندەمە ؟ ؟ » ئو ئەز کەنیم... هندەك رێبارا هایژ کەنیێ من بون، براستی من شەرمکر،، ئومن بریاردا کو ئەز ب پیا بزڤرم مالێ، چفکو ئێڤارەکا خوەش وڤێنك بو....

ئەرێ هویین باوەردکن ؟ ؟ ؟...

١٩٨٦ / حديثة / الرمادي

○

بووکا یەک شەڤی

- نور الدين أنور بوّتانی -

ژسترانەکا زارگوّتا کوردا، من هزرا نفێساندنا ڤێ چیروّکێ خوەندی‌یە.

(ڕوتوّ)...، ئەڤ سێ سال بوو دوّتماما خوە (خانم) دئەڤاند، دلێ دوّتمامێ ژی ب وی‌ڕا هەبوو، کەسەکی ڕوتوّتونە بوو، تنێ مامێ وی هەبوو، ئەو ب خوە باڤێ خوە نەدی بوو، دیا وی ژی ژبەری چەند سالان ب ژانا زراف مر بوو، مامێ وی ئەو خوەدی‌و پەروەر کر بوو، حەیا عەمرێ وی گها بوو دوزدە سالان ژنو ببوو گاڤانێ گوند، چێلەکێن گوند دچێراند.

- ئێڤاریك دەما ژئاقار دهات (لاوین) چوّ بوو پێشی یا وی‌و تەڤ خوە بربوو مال، ئەو هەر دوو پشتی شیڤا خوە خوارن، ژخوەرا دئاخا ڤتن‌و گلی‌و گازنێن خوە ژهەڤرا دگوّتن....

- ئێجار باڤێ لاوین ژی خوە بەردا قادا دان‌و ستاندنێ‌و گوّ....

- ئەرێ ڕوتوّ لاوو... ئەز دکم پرسەکێ ژتە بکم وەکی تو بەرسڤا من بدی.

- پرسا تە ئەمرە لسەر سەرێ من، کەرەمکە ئاپێ حەجی بێژە.

- زالم تو جاری لتە ئەمر نەکی ئێشە لا... کوڕێ من...

لێ من گوّ ڤەی نو ژی مینا لاوین هزرا مالەك ئاڤاو خانیکەك خوەش ناکی ؟... نێ دوّتماما تەژی مەزن بوویە، دە ئێدی بەسە حەیا ب کەنگی‌دە هونێ ولوّ بمینن ؟...

- ئەڤ پرس و گۆتن ژرۆتۆ خوەش هات و ددلێ خوەدا گۆت:-...
- (وەی لا... ئەز خولامۆ ئاپێ حەجی... خودێ ژدەڤێ تە بستینەو رەحمێ ب حالێ م بکەو خوازتا دلێ من ب جی ببە.)
پاشی وەها بەرسڤا حەجی داو گۆ:-
- وەلەهـ ئاپێ حەجی.. ئەز ل بەرم تشتەك وەلێ ب جی بینم، لێ من دخوازت یەکی ب گۆتا مامێ من، کا ئەو چ دبێژە، نێ ئەو ل شونا باڤێ منە، یان نە ئەز شاشم ئاپێ حەجی ؟
- نە لاوۆ.. نە.. تو راست دبێژی، لێ زانبە ژی کو مامێ تە، پر حەز ژتە دکە، هەر چاوا بە ژی ئەڤ نەگرنگە، ئەگەر دەستورا من بدی ئەز ێ نها پشتی نڤێژا عیشا هەرم مالا وان و داخوازیا تە ژێرا بێژم، چکو زانم تو پچکێ شەرمنی و نکاری ڤێ یەکێ ل رویێ مامێ خوە ڤال بکی.
- دەستور ب تە رایە ئاپێ حەجی.
- ئاپێ حەجی پشتی نڤێژێ... (مەلا خەلیل) و (سوڤی سمۆ) و (دەرویش حەمۆ) ب خوەرا برن و بەر ب مالا (سیتۆ)
- مامێ روتۆ کەتن رێ.... گهان دەڤێ دەری.. تەق... تەق... دوو - سێ جار تلێ خوە ل دەڤێ دەری دان و کەتن هوندر.
- ئەسەلامو عەلەیکوم.
- وە عەلەیکومو سەلام و سەر چاڤێ من... کەرەمکن رونن...
هون کەلەك ب خێرو سلامەت هاتن.
- کا وەرە کەچا من خانم، چایەکێ ژمەرا چێکە، پاشی نڤێژا خوە بکە ؟
- مەلا خەلیل گۆ:- ئەستەخفیرەللا.. نە کەچا من نە... نڤێژا خوە بکە پاشی ؟
- سینۆ گۆ:- کەچا من یان بێژە دیا خوە بەرە چایێ ژمەر چێکی، سەپدا راست دبێژی.. گونەهە ! نر نڤێژا خوە بکە.
- هون کەلەك ب خێرو سلامەت هاتن ئەی مێڤانێن ئەزیز.
- تەڤان گۆ:- خێرا خودێ ل تە بەو رەحمە ل دێ و باڤێ تە بە.
- سەیدای دەست ب خوەندنا دین و ئۆلی کرو سیرەت و پرسێن فەنج ل حازرا کر.
- دەما چا هات بەر وان کو ڤەخون.
- حەجی گۆ:- سینۆ... ئەیێ سینۆ.. ب ئو جاخا مالا شێخ ئەم چایا تە ڤە ناخون یان تو ڤێ چایێ حسێب نەکی شیرینیا روتۆ و خانمێ . ؟ . باوەرکە ژی کو هاتنا مە ب وێ مەرەمێ یە، جا تو چ دبێژی ؟....
- سینۆ گۆ:- حەجی.. هاتنا وە سەر سەرو چاڤێ من.. لێ هون ڤێ ژی بزانن کو روتۆ کورێ منە و خانم ژی کەچا منە. ئو من ب خوە ژی نیەتە کو ڤێ یەکێ ب جی بینم، لێ.
- گەلو هون خوازتا روتۆ دبێژن یان نە ...؟ .
- تەڤان گۆ... ئەرێ... ئەرێ ئەم ل سەر خوازتا وی هاتنە.

ـ سینۆ گۆ:ـ پا مادام ووسایە، چ ژڤێ گاڤێ خوەشتر نینە.
ڤەخون چایا خوە ڤەخون‌نە، شیرینیا کوڕو کەچا من ڤەخون، لێ دا پرسەکێ ژی ب خانم‌و دیا وێ بکم، کما ئەو چ دبێژن، ما نەوەیە سەیدا ؟.
ـ بەلێ... بەلێ.. بەرە ئەو ژی یا خوە بێژن.
ـ خانم‌و دیا خانم ژی گۆتن، گۆتنا مە یا.
سینۆیە، ئەو چ دبێژە وەهایە، یانی هەردوو ژی ڕازینە.
ـ حەجی لنگێ خوە لبایێ بەزێ خست‌و گۆهون لڤر بن ئەڤە ئەز ژۆم ڕوتۆ بینم ڤر.
ـ ڕوتۆ هات‌و دەستێ مامێ خوە ماچ کرو خانم ژێ قەبوول کر، مەلا ژی حازرە، هەر دوێ شەڤێدە خانم لڕوتۆ مەهر کرن.
ـ سبێ چاوا کو گوندی ئەو زانی، تەڤ پێ دل گەرم‌و کێف خوەش بوون، ژلەوڕا ژی گوندی گەلەك، ڕوتۆ دئەڤاند.
خۆرت‌و تۆلازێن گوند ژی سۆز دان کو خانیکەك خوەش ژڕوتۆڕا چێ کن.

خانیکێ گوند ژی ژئاخێ چێ دبەو زوو بەرهەڤ دبە، خاسمە کو کۆمەك خورتێن دەست هەل یاردەمێ هەڤ بن‌و دەستێ ئالیکاری‌یێ ژهەڤڕا درێژ کن.
ـ ئاخر... ئەوانا خانیك ئاڤا کرن‌و دوو ـ سێ بارێ قامیش‌و قرشکـا ژی ئانـین‌و ب سەر خێنی وەرکرن، تنێ مابوو سەرێ خێنی ب ئاخ بکن. گۆتن ئەڤێ بووکێ ڤەگوهێزن‌و چەند ڕۆژەکا ڤەهێسن، پاشی ئەمێ وەرن سەرێ خێنی ژی ب ئاخ بکن.
سبەکێ زوو، دواەتا ڕوتۆ دەست پێ کربوو، قیزو بووك‌و تۆلازو خورتێن گوند ژی خوە ب جلێن کەسك‌و سۆرو زەر خەملاندی بوون.
گاڤ (تێلی) ب دەنگێ یێ دل شەوات دستری‌و گۆڤەندو دێلان گەرم دبوو، تۆزێ بەرێ عەسمێن دگرت.
گاڤ ژی (خورتۆ) یێ بلورڤان خوە ب نێیف گۆڤەندێدە بەردداو ب تلێ یێن نەرم‌و سفك، ئاواز لپەی ئاوازا دخوەندو دەنگێ کەچو بووکاو دەنگێ تلیلیا ووسا بلند دبوو، ووسا بلند دبوو، تە دگـۆ دگهێژە ئاسیمانێ هەفتان.
چەند پیرەکێن گوند ژی هات بوون‌و فراڤین‌و شیف‌و خوارن ژداوەتیاڕا چێ دکرن، دوو ـ سێ بارێ دارا لور بوو، قازان‌و مەنجەلێن مەزن ژی لسەر تفکێ خویا دبوو، دبن دا ژی گوڕیا ئێگر خوەش دکر.
زاروکێن گوند ژی لهاوێر دۆر گۆڤەندێ خوە دهلاڤێتن یاریا چوچکانێ دکرن.
یەکی دوو تلێ دەستێ خوە ڕادکرو دگۆتە هەڤالێ خوە چوچك ب چەندێ ؟ . وی دگۆ ب دووا.
ڤێجە زارۆیێ یەکان لدۆر گۆڤەندێ دبەزیاو هەڤالێ وی دوا پەی حەیا بگرتا، ئیجار وی دگۆتە یێ دی چوچك ب چەندێ ؟. ولۆ یاری دەرباز دبوو.

پشتی بانگێ نیڤرۆ بستران گۆتن و چەپك لێدان و ڕەقس و سەماو تڤەنگ تەقاندن خانما بووك ڤەگوهازتن خانیکێ خوەش و نوێ ئاڤا.

داوەتی مان حەیا پشتێ بانگێ عیشا، پاشی هەمی هەرکەس بەر ب مالا خوە ڤەگەڕان.

ڕوتۆ وێ شەڤێ ما دگەل دۆتماما خوە و کێف و حەنەك و لاقردیێ خوە کرن حەیا بەری بانگێ سوبێ، ژنشکاڤە هەردوو ڕازان.

هەردوێ دەمێدە باهۆزەکا خورت و بهێز دەست پێ کر. چاوا کو باهۆزێ دەست پێ کر، ئاگرێ تفکێ خوەش کر، ب خوەش کرنا ئاگر، باهۆزێ پێتەکا ئاگری ڕاکر و بسڤاندا خێنیڤە دادا، بووك و زاڤایێ یەك شەڤی ژهلم و بێهنا ئاگری شیار بوون ڤە و ئاگرێ مالك شەوات بخێنیڤە دیتن.

هەردوو بەزین ئاگری ڤەمرینن و پێراژێ هەوارا خوە دگهاندن گوند.

هایا ڕوتۆ زدۆتماما وی تونە بوو، دەما پێتەکا ئاگری بەربوویی فیستانێ وێ.

خانم کر بوو هەوار... هەوارە.. هەوارە.. ڕوتۆ ئەز سۆتم !

ڕوتۆ ژی بلەز و بەز خوە ددۆتماما خوە وەرکر بوو.

لێ ئاگر گها بوو بسك و کەزیێ و پەرچەماو تەڤ سۆت بوو. خانم لور درێژ کرو گوندی ژی گهان هەوارا وان و تەڤ لبەر سەرێ وان ڕاوەستان.

ڕوتۆ سەرێ دۆتماما خوە ڕاکر بوو و دابوو بەر سینگێ خوە.

ـ خانم ب دەنگێ خوە یێ نزم و مەلوول گۆ:ـ

ـ گەلی گوندییا... ئەگەر ئەز مرم تنێ داخوازەکا من هەیە ! هونێ من ڕاسەری مەخەلێ ڤەشێرن، جییێ کو هەرۆسبێ چێلەك لێ کۆم دبن، ولۆ ئەز ژی هەرۆسبێ بەژنا لاوکێ خوە یێ دەلال... پسمامێ خوە یێ ژار و بێ کەس و هەڤال... زاڤاو سێوییێ مالا باڤێ خوە ببینم.

ـ نەء.. نەء.. خانم ڤا گۆتنا مە بێژە، ڕوتۆ گۆت.

تێ چاوا بمری، ئەزێ نها تە ببم دەر بدەر، کۆچە بکۆچە، لباژاران، لجەم نوژداران، لنەخوەش خانان بگەڕینم، یان تو دل ددی من تنێ دڤێ دنێدە بهێلی ؟ . !. نێ ژیان پشتی تە لمن حەرامە.

ـ ڕوتۆ ئەز ب قوربان، هەو ئەز مرم، تو ژحالێ من نەمایە، تێ چاوا ... ببی باژاران، نێ ئاگر گهایە هاناڤاو دیارە خودێ ژی ڤەدەرا من ووسا ئانییە، کر بڤی ڕەنگی بمرم... تو ژی خوە ژکەرەما خودێ بێ حەمدی مەکە، ئەو گونهەك مەزنە.

ـ نەئ... نەء.. دۆتمامێ.. تو نامری.. نێ تو بووکا یەك شەڤی و دڤێ تو نە مری.

ب زۆرو کۆتەکی گۆتن ژڤێ ڕوتۆ دەردکەت و پێرا ژی هێستر بسەر ڕۆێ خانمێ ڤەدباراندو جارنا ژی ئەنیا دۆتماما خوە ماچ دکر.

تاڤا سبێ ژنو دەردکەت و چیلەکێن گوند ژی یەکو ـ یەک ـ یەک ل مەخەلێ دبوون.
ژنشکاڤە ڕوتۆ حس کر کو ئەنیا خانمێ سار بوو وسەرێ وێ ژی ل بەر سینگێ وی ڤە خوار بوو.
ئیجار پیرا (سیڤێ) ژی هیزارا بووکانی یێ ئانی و ب سەر لاشێ خانمێ دا کر.
ڕوتۆ ژجی یێ خوە ڤە جنقی و ڕاوبوو وکرە هەوار.
هەی هەوارە مالا من شەوتی....
دۆتماما من مر........
تێلی ل سەر خوازتا دێ و باڤێ خانم و خوازتا ڕوتۆ..
ئەڤ ستران ل سەر چێ کرو ب دەنگو ئاوازەک دل شەوات ومەلوول شێوراندو گۆ:ـ
لۆ لۆ ڕوتۆ تو نەماوۆ.
خانی سوت و دیوار ماوۆ.
شەڤکێ پێڤە بوو زاڤاوۆ.
دبەر خانم تێر ڕانەزاوۆ.

... ...

... ...

...

داوی

O

دەرد

عەكيد شەفيق حەسەن

١٦ / ١١ / ١٩٨٦ سيارەتويكا

چاغێ وەريسكێ هزرێد خو دادهێلا ڕۆژێد بورين هندەك بيرهاتنێد خۆش و دلڤەكەر د هاتنە بيرێ و بشكوڕينێ ليڤێد وى ژ سەرك ڕادكرن، بو دەمەكێ كێم د ناڤ وان د يمەن و وێنە و ڕويدانادا د ژيا.. چنكى پێلا ئەڤرو يا تژى خەم و نەخۆشى و ژان سەرێ هزرێد وى د برين و وەريسكێ وى دپچاند، گرێ و ڕهێد ناڤ چاڤا لێ تەحل و ترش د كرنەڤە.

من گەلەك حەژ سوحبەت و ئاخفتنێد وى د كرن، چنكى هەمى د زان ژ كانويكەكا زەلال، چنكى گەلەك سەربوڕ ل سەرى هاتبوون، سينگێ گەلەك ئارێش و ئاتافا سمت بوون.. ئاخفتنێد وى ل جەم من ب سەنگ و بها بوون، هەرچى ڕۆژا ساهى شيابا عەورا ب ترسينت و ب كەتەدەر، چاڤێ ڕۆژێ ژ خەلكى و وارى ڕا ب كەت ديارى، دا قەستا بەر بەڕوشكێ گوندى كەم ل ڕەخ ڕوينم خار و هندەك ئاخفتنا بو دەرگەرهێ سوحبەتەك مەزن ڤەكەم، ئەو ژى ب درێژى و كويرى د چوو ناڤدا و زێرو دڕو گەوهەر د باراندن.. ڕۆژەكێ بەربەركى نيڤرو بو عەورا دەستێ هەڤ بەردا، ژێك ڤەتەقين، ڕۆژێ كرە كەنى و تيرۆژكێد خو بەردانە سەر بەفرا سپى و بو تپ ـ تپا وێ ژ داروبارى و سيڤاندا كەت و وەرى يا.. من خو گەهاندە بەر تەنشتا وى و پالێ خو دا ديوارى و ئاهەك ڕاهێلا و گوت:

ئەڤە چ دەردە ئەم گرتين ؟ !!

ب فرەهيا چاڤا بيستەكێ ل من نێڕى و ليڤێد خو ژ سەرك ڕاكرن:

ئەڤە دەردەكێ گشتى يە وەك وێ تەڕگێ يە ئەوا ئاڤارێ گوندى هەميێ د گرت و كوليلكێد خڕ داروبارى د وەرينت نەكو چەمەكى د گرت و خودانێ وى نزا (دوعا) د كەت كو هەمى چەما بگرت، چنكى

چەمێ وی هەر چوو « تەڕکێ قوتا چەمێ من یا خودێ بێت تەمەد سەرێ من »*.. ئەڤ دەردە نە وەك ئێشکەکێ یە ل هناڤ یان لەشێ کەسەکی ب تشقلت و هێزێ ژێ ب مێژت و بێ چارەکەت، هەتا وەك ماری پێڤە دەت و تژی دەڤ و دفنا ئاخ کەت.. ئەڤ دەردە غـەزەبا خـودێ یە ژبـەر زوّرداری و زاڵمی و بێ مروەتامە یا ل مە تشقلی دا ل سەر جیهانێ و بن جیهانێ د تاوان بار بین و د دوّژێ دا بژین ! !

ئەڤ دەردە بێ مەژی و خرابی یا مەیە نە ڤایروس و ئوشتەك دن هەیە .. هەر ئێك ژ مە یێ ڕێکا خود ڤەوژێرت و ستری وکناریا د کەت بەر پێ هندەکا.. هەر ئێك ژ مە یێ دەستێ خوب بەرویکا خوڤەدنت و گوهێد خود گرت دەمێ دەنگێ هەژارەکی بەلەنگازەکی ب مەلوبلی گولێ د بت.. لاوێ من ئەڤ دەردە ژ هندێ یە چنکی ئەم هزرا سوبەهی ناکەین، چاڤێ مە یێ ل ئەڤرو ب هەرچی ڕێکا هەی ئەمێ هەوڵ د دەیین بلند ب نێرین و بفڕین هزرا کەتنێ ژی ناکەین ! ! !

دەردێ مە چاڤ لێکرن و د سەرداچوونە ! !

پنیەکا عەوری داڤێد ڕوّژێ برین و چاڤێ وێ یێ زەروکەش نخافت .. گوپالێ خودا بەرخوولوکزی ڕێکا ماڵ گرت .. من ژی هزرێد خوکویر د ئاخفتنێد وی دا د کرن دەمێ چپکێد بارانێ هاتین و پێد من سڤك کرین.

○

---

* بنیاتێ ڤێ گوتنێ «تەڕکێ قوتا ڕەزێ من یا ڕەبی بێت هندی سەرێ من »..

ره‌خنه‌و لێکۆڵینه‌وه‌

محەمەد بەدری

● کاتێ هونراوەیەکی راستەقینەی باش لە دایك ئەبێ، شاعیرەکە، واتە داهێنەری هونراوەکە هەست بەو فێنیکی‌یە ئەکات کە لە ناخی دەمارو دەروونی‌دا ئەکەشێتەوە وحەسانەوەو ئارامی‌و هێمنی پێ ئەبەخشێ.. واتە مەسەلەی لە دایك‌بوونی هونراوە کارێکی میکانیکی نی‌یە.. مانای ئەوەیە شاعیری راستەقینە ناتوانێ بە ئارەزووی خۆی ئەو کاتە هەڵبژێرێ‌و شیعرەکە بخولقێنێ..

شیعر هەست دەبڕینەو حاڵەتێکی حازر بە دەست‌و ئامادەکراو نی‌یە کە کەی بیەوێ دروستی بکات‌و چۆن حەزی لێ بێ بێتە کایەوە..

شیعر بۆچوون‌و روانینی ئەو مرۆڤە تایبەتی‌یە خاوەن هەست‌و هەڵچوون‌و گڕیمانەیە کە شاعیری پێ ئەوەترێ بەرامبەر بە سروشت‌و ژیان‌و دواڕۆژ بە مەبەستی لێکدانەوەیان‌و بەرپاکردنی شۆرشێکی هوشیارانە دژ بەو کەرەستەو داب‌و نەریتانەی کە ئەبنە هۆی شێواندنی رێرەوی ژیان‌و ئەبنە کۆسپ‌و تەگەرە لە رێگەی بەرەو پێشەوە چوون‌و پەرەسەندن.. شیعر ئەنجامی تاقیکردنەوەی کاروانی مرۆڤایەتی یە بە درێژایی مێژوو ئەو هەستە پیرۆزو بە نرخەیە کە بەو فریشتەیە سپێنراوە کە شاعیری پێ ئەڵێن‌و بووەتە ئەرکی سەرشانی‌و بیەوێ یان نەیەوێ ئەبێ بیری لێ بکاتەوەو هەوڵ بدات بۆ جێ بەجێ کردنی.. واتە.. ووتەی شیعر زۆر لەوە گەورەترە بتوانین لە چوار چێوەی چەند ووشەو رستەیەکی سووك‌و ئاسان سنووری بۆ دابنێین.. چونکە زۆر لەوە گەورەترە ئێمە لە گەڵ لێکدانەوەی رۆژانەو شێ کردنەوەی ئەم‌و ئەو بەراوردی بکەین، ئەگەر ئاواش نەبێ ئەی بۆچی هەموو کەسێك لە خۆیەوە نابێتە شاعیرو شیعر نانووسێ ؟..

لیۆن تۆلستوی دەربارەی شیعر ئەڵێ:

(شیعر ئەو ئاگرەیە کە لە ناخی مرۆڤدا ئەسووتێ.. ئاگرێك شت ئەسووتێنێ‌و گەرمایی ئەبەخشێ‌و ئەگەشێتەوە..

هەیە کە هەست بە سووتاندنەکەی ئەکات‌و هەیە کە هەست بە گەرمایی‌یەکەی ئەکات‌و هەیە لە

رووناکی‌یەکەی بەو لاوە هیچی‌کە نابینێ، کومەڵێکی‌تر کە زۆر کەمە، ئەو کۆمەڵە ئەو رووناکی‌یەش نابینن، زۆر جاریش لای جەماوەر وایە کە شیعر ئەبێ تەنیا رووناکی ببەخشێ.. زۆربەی نووسەرەکانیش هاوبەشی ئەم بیروڕایەی جە ماوەرەکە ئەکەن، بۆیە مەشخەڵەکە هەڵئەگرن و ریگەی ژیان ئەگرنە بەروو وا هەست ئەکەن کە ئەم جیهانە پڕ لە ئازاوەو تاریکی‌یە تەنیا رووناکی‌یی پێویستە.. بەڵام شاعیری راستەقینە ئەوەیە کە ئازار ئەچێژێ و خۆی ئەتوێنێتەوە نەك بۆ ئەوەی لەبەر چاوی خەڵقدا ببێتە تیشك و رووناکی بەڵکو بۆ ئەوەی گڕ لە خەڵقەکە بەر بدات...)..

● شیعر بەهرەیە و رەنگە تا ڕادەیەك لە گەڵ ئەو رایەش بم کە هەر شاعیرێك شەیتانێکی هەبێ، ئەگەر وا نەبێ، ئەی بۆچی ئەو لە هەموو دەقیقەیەك شیعری بۆ نایێ ؟ ئەی لەبەرچی کە شیعری بۆ دێ مووچرکە ئەیگرێ و هەڵئەچێ و بە بیرو هەست و هۆشەوە لەم دونیایە دوور ئەکەوێتەوەو غەیب ئەبێ ؟ ئەی بۆچی کاتێ لە شیعرەکە ئەبێتەوەو بە تایبەتی ئەگەر هات و هونراوەکە هونراوەیەکی بە سۆزو راستەقینە بوو، هەست بە حەسانەوەو خامۆشی ئەکات و وەکو لە سەفەرێکی دوورو درێژەوە هاتبێتەوە وا ئەبێ ؟

ئەڵێم ڕەنگە تا ڕادەیەك لە گەڵ ئەو بیرورایە بم، بەڵام نە بە شێوە ئاسایی‌یەکەی، نەبەو شێوەیەی کە ئەو شەیتانە دەست و پێ و دەم و چاوی هەبێ، بەڵکو بەو شێوەیە شاراوەیە سەیرو سەر سووڕ هێنەرە کە رەنگە دەروون ناسەکان و پسپۆرەکانی بایلۆجی پیان بکرێ لێکی‌بدەنەوە. شیعر بەهرەیە، زۆر راستە، بەڵام ئەم بەهرەیە ئەگەر بێت و دەستی لێ نەدرێ و هەر وەکو خۆی چۆنە وازی لێ بهێنین و شاعیرەکەش هیچ هەوڵ و تەقەلایەك نەکات و دەست بە ئەژنوو دابنیشێ و بلێ من شاعیرم و خاوەن بەهرەم، هیچ پێویستیم بە شتێکی‌تر نی‌یە، مانای ئەوەیە ئاو بێنەو دەستت بشۆ.. چونکە لە ئەنجامدا و رۆژ بە دوای رۆژ ئەو بەهرەیە خۆی دووبارەو سێ بارە ئەکاتەوەو لە دواییشدا ئەو شاعیرە هیچی پێ نامێنێ و وشك ئەبێتەوەو ئەوەی ئەیلێ ئەبێتە قسەی ناو بازار...

واتە بۆ ئەوەی ئەو بەهرەیە کپ و خامۆش نەبێتەوەو هەمیشە گورج و زیندوو کارامە بێ، ئەبێ بە هەمیشەیی ئاگامان لێ بێ و بە سرووشی تاقیکردنەوە مرۆڤایەتی وەربگرین.. شاعیری راستەقینە ئەو کەسەیە کە بەدرێژایی ژیانی خۆی بە قوتابی‌یەك دائەنێ، هەمیشە خەریکی هەوڵ و تاقیکردنەوەو تەقەلا کردن ئەبێ، ئەروانێتە کاروانی رۆشنبیری بە گشتی و بە بۆچوون و روانینی کە لە شاعیرانی جیهان رۆشنبیری‌یەکەی خۆی دەوڵەمەند ئەکات.. ئەبێتە خوێنەرێکی بێ لایەن و لە گەڵ ریبازو تیووری جۆر بە جۆر سەفەر ئەکات بێ ئەوەی بهێڵێ کاری تێبکەن.

بەلێ شیعر بەهرەیە، بەڵام ئەبێ بە هەمیشەیی خەریکی تیژ کردن و جوان کردن و دەوڵەمەند کردنی بین بۆ ئەوەی لە رۆژان وشك نەبێتەوە.

● کاتێ شاعیر هەست بە سووتان و گرتیبەر بوون ئەکات و ژان ئەیگرێ و لە هۆش ئەچێ و ماڵئاوایی لە دەوروبەری خۆی ئەکاو بەرەو بزربوونەوە ئەفڕێ، کاتێ شاعیر بە خۆی و هەموو دەمارو سۆزو برین و هەست و نەستەکانی‌یەوە ئەبێتە رووبارێکی هەڵچو لە ئەرزو ئاسمان جێگەی نابێتەوە، کاتێ شاعیر هەست بە بێزاری و خەم و خەفەت ئەکات و لە هیچ شوێن و کاتێکدا ناتوانێ ئوقرە بگرێ، وڕ ئەبێ، هەست بە گێژی و ئاوارەیی و نامۆیی ئەکات، ئا لەو کاتەدا شیعرەکە لە دایك ئەبێ، لەو کاتەی کە

شاعیرەکە خۆیشی نازانێ بۆچی گیرۆودەی ئەم حاڵەتە بووەو هۆی ئەم جۆرە هەست کردنەی چی‌یەو بۆ چی‌یە.. ئەمەش ئەوە ناگەیینێ کە ڕۆڵی هەست و عەقڵ و بیرکردنەوە ئەبێتە سفر، نەخێر، چونکە ئەگەر وەها بێ ئەی چۆن ئەو ووشەیە لا ئەدات و ئەو ڕستەیە ئەگۆڕێ و چۆن ئەم وێنەیە ڕاو ئەکات و وێنەکەی‌تر پشت گوێ ئەخات ؟

عەقڵ و هۆش و هەست و بیرکردنەوەو زەمینە ڕۆشنبیری‌یەکەو دەردو برینــــی واقیع و دوا ڕۆژ بینین.. ئەمانە بە گشتی یەك ئەگرنەوەو بە شێوەیەکی زۆر کاریگەرو وردو ئاڵۆز پێکەوە کۆتایی بە ژانەکە ئەهێنێ و شیعرەکە لە دایك ئەبێ و پاشان هەموو شتێك بەرەو حاڵەتەکەی جاران ئەگەڕێتەوەو خێوەتی هێمنی و خامۆشی بەسەر ئەو گرکانە بێ ئاسانە ئەدرێ..

● ڕاستگۆیی مەرجێکی هەرە سەرەکی‌یە لە مەسەلەی داهێناندا، شاعیر ئەبێ بڕوای بەو شتە بێ کە دەری ئەبڕێ و مامەڵەی لەگەڵدا ئەکات، ڕاستگۆ بێ لە گەڵ خۆی و ئەو دەبڕینە بۆ چەواشە کردنی خەڵقی و سەر لێ شێواندیان نەبێ، یان بۆ ئەوە نەبێ خۆی وا پیشان بدات کە ڕۆشنبیرەو علیمی ئەوەلین و ئاخرینی ئەزانێ و جەماوەرە بەستەزمانەکەش ئەبێ توانای ئەوەی نەبێ لێ‌ی حاڵی ببێ.. واتە خۆی و نووسینەکەی یەك بن و لە یەك جیا نەکرێنەوە.. وەك ئەوە بێ داوای شارەستانیەتی ئـەکات کەچی بە بیرکردنەوە لادەیی‌یەو بەدوای تیرەگەری ئەگەڕێ.. ئەدۆنیس دەربارەی داهێنان و شیعر ئەڵێ (شیعری ڕاستەقینە لە سێ شت پێك دێت... یەکەم ڕوانینی شاعیر، واتە هەڵویستی بەرامبەر بە جیهان (بۆ ئەوەی بزانین ئەو جیاوازی یە چی‌یـە لە نیوان شـاعیری نـوێ و کۆن بـەرامبەر بـە خۆشەویستی و ئافرەت و کەسانی‌تر و جیهان.

دووەم زمانی شاعیرەکە بۆ ئەوەی بزانین شاعیری کۆن و نوێ چۆن زمان بەکار ئەهێنن. سێیەم شێوەی دەربڕین بۆ ئەوەی بزانین شاعیری کۆن و نوێ چۆن شێوەیەك بەکار ئەهێنن بۆ دەربڕینیان..

بەڵام ئەوەی لەم سێیانە زۆر سەرەکی و گرنگە ڕوانینی شاعیرەکەیە واتە هەڵویستەکـەیەتی چونکە بەبێ ئەمە شیعرەکە ئەبێتە هەڵچوون و وڕێنەی پچڕ پچڕی لابەلای بێ ڕەگ و ڕیشە بۆیە بێ کەڵك ئەبن..

واتە بڕوا کردن و خۆ بەستنەوە بە شتێك بە شێوەیەکی ڕاست و ڕاستەقینە وا لە شاعیر ئەکات ڕەوشت‌وکردەوەی ڕۆژانەو هەڵویستەکانی هاوتای دەربڕینەکەی بن، لە گەڵیا یەك بگرنەوەو لە ناو یەکتردا بتوێنەوە.. لە گەڵیا ڕەسەنایـەتیش خاڵێکی زۆر گـرنگە، دەربـڕینەکـە ئەبێ شتێکی نـوێ بخولقێنێ، زیادکردنەوە بێ نەك دووبارە کردنەوە، ئەبێ وێنەو ڕوانین و بۆچـوونێکی تازە بێ، وا لەو شاعیرە بکـات، شیعرەکـەی بناسـرێیت بێ ئەوەی نـاوی خۆی پێـوە بێ، زۆر جار وا ڕوو ئـەدات مونراوەیەك ئەخوێنێتەوە ناوی داهێنەرەکەی پێوە نی‌یە، کە چی تا ڕادەیەکی زۆر ئەتوانین بڕیاری ئەوە بدەین کە ئەم شیعرە هی فلانە شاعیرە ئەم نیشانەی ڕەسەنایەتی شیعرەکە و شاعیرەکەیە چونکە توانیویەتی ببێتە خۆی، چونکە وەکو (ڕینار) ئەڵێ ڕێباز ئەوەیە کە گشت ڕێبازەکانی‌تـر فەرامـووش بکەیت...

مانای ئەوەیە خاوەنی ڕێبازی خۆت بی و بگەیتە تاقەکەسی..

یان وەکو یەکێکی‌تر ئەڵێ: ڕێبازەکە مرۆڤەکە خۆیەتی..

● بازدان بەسەر زەمەنیشدا مەرجێکی ترە بۆ سەرکەوتنی شاعیر لە بواری داهێناندا، چونکە شاعیری وا هەیە کە لە پێش هەزار ساڵدا شیعریان نووسیوە، کەچی بۆ هەمووکات و سەردەمێک دەست ئەدەن و هەستیان پێ ئەکەی کە شاعیرێکی هاوچەرخ دایان ناوەو تەعبیر لە گیروگرفتەکانی مرۆڤی سەدەی بیستەم ئەکەن، ئەمە بە راستی نیشانەیە بۆ نەمری و بەردەوامی ئەو شیعرانە کە بڕوایان بەکات و شوێن نی یە و دەربارەی هەست و بیروڕاو دەردو خەفەت و ئازاری هەموو مرۆڤێکی ئەم کەونە گەورەیە ئەدوێ، ئا ئەمەیە شیعری جیهانی بە واتا فراوانەکەی کە سنووری ناوچەیی ئەڕۆخێنێ و بەرەو جیهان لە ڕێگەی وەرگێرانەوە ئەڕوا، کەچی بە هەزارەها شیعرو شاعیر هەنەو هەبوونەو بە سەدان و بە هەزاران شیعر نووسراو ن، بەلام نەیانتوانیوە لە سنووره ناوچەیی یە تەسکەکە بەهەنگاوێک بەرەو دەرەوە بچن، بەڵکو ئەتوانین بڵێین کە تەنانەت لە چوار چێوەی ئەو ناوچەیە تەسکەش کەس بیریان لێ ناکاتەوە، چونکە نەیانتوانیوە لە بواری راستگۆیی و رەسەنایەتی نزیك ببنەوە..

رەنگە هەندێ کەسی بڵێ، ئەو شیعرانە سووك و ئاسانن، بۆیە زوو لەبەر ئەکرێن و ئەمەش دەبێتە هۆی مانەوەیان.. نەخێر..

چونکە ئەگەر بێت و بۆ ئەم بۆچوونە ئەم پێوەرە بەکار بهێنین، ئەبینین بە هەزارەها شیعری سووك و ئاسان هەبووە، ئەی بۆچی لەناوچوونەو بۆ مەسەلەی لێکۆڵینەوە کەس ئاوریان لێ نادانەوە.. ئەو شیعرانەی لەبەر ئەکرێن خۆیان فەرز ئەکەن، چونکە رەنگدانەوەی هەستی مرۆڤ و جەماوەرن بەرامبەر بە خۆشی و ناخۆشی و گۆڕین و دوارۆژو خەم و ئازارو خوێنەر کاتێ چاوی پێیان ئەکەوێ، هەست ئەکات کە خۆی نووسیویەتی، واتە خوێنەر خۆیی تیایاندا ئەدۆزێتەوەو ئەبنە هاندەرێ بۆ وەجێ هێنانی دوارۆژێکی نوێی بێگەرد.. لێرەدا ئەوەمان بۆ دەر ئەکەوێ کە حاڵەتێکی تر دروست ئەبێ، ئەویش یەکبوونی خوێنەرو شیعرەکەیە، شیعرو شاعیر لە ناو یەکتریدا توانەوە، لێرەشدا شیعرو خوێنەر، کە واتە حاڵەتە نوێیە مەبەستەکە هاتە کایەوەو رۆڵی شیعری رەسەن لە مەدا دیار ئەبێ، یەك و یەك و یەك نابێتە سێ، بەڵکو ئەبێتە یەك، شیعرو شاعیرو خوێنەر بوونە یەك شت، پێکەوە توانەوەو حاڵەتێکی نوێ پەیدا بوو کە گۆڕینەکەیە، تەجاوزکردنی حاڵەتە کۆنەکەیەو بەرەو پێشەوە هەنگاو نان و بنیادنانەکەیە..

پۆڵ ڤالیری دەربارەی ئەم مەسەلەیە ئەڵێ (هونەر لەسێ شت پێکدێ یەکەم دانەر دووەم کارە هونەری یەکە سێیەم ئەو خوێنەرەی کە زەوق لە کارە هونەری یەکە وەرئەگرێ و لە دواییشدا بە هۆی ئەو بەرهەمە هونەری یە دروست ئەبێ.. بە واتایەکی تر.. ئەو خوێنەرە پاش توانەوەی لە ناو کارە هونەری یەکە ئەیخوێنی ئەبێتە خوێنەرێکی ترو بە روانینیکی تر چەکدار ئەبێ کە بەهۆیەوە ئەتوانین لە گۆڕینی جیهان بەشداری بکات.

● بەکارهێنانی رەمز لە شیعردا دیاردەیەکی جوان و کارامەیە، رەمز چ بەشێوەیەکی ئاسایی بێ یان بە وێنەیەکی هونەری بێ یان روانین و بۆچوونەکە بە گشتی بگرێتەوە، بە هەر حاڵ و شێوەیەك بێ شتێکی پێویستە، بەلام داهێنان و هونەرمەندی لەوەیە کە شاعیر بزانێ چۆن خۆی لە رەمز ئەدا، چۆن رای لێ ئەکات خزمەتی مەبەستەکەی بکات، چۆن ئەو رەمزە ئەکاتە ئەنگوستیلەکەی سلێمان پێغەمبەرو بە درزی دەرزی یەکی بچووکەوە ئەچێ.. وێنەی هونەری سەرکەوتووش کاتێ ئەبێتە رەمز حاڵەتێکی بەرزو داهێنەر پەیدا ئەبێ، رەمزیش بە هەمیشەیی ئەبێ لە خزمەتی مەبەستەکە بێ، واتە شێوەکە

ئەبێ ببێتە پردێك بۆ گەیاندنی ناوەرۆکەکە، هەر چەندە کە ناوەرۆکی گرنگو باشو راستەقینە خۆی ب
خۆی شیوەی سەرکەوتوو ئەهێنێتە کایەوە..

● ئەمەی دەربارەی ئەوتریٚ بۆ بەکارهێنانی ئەفسانەو داستانە میللی‌یەکانیش ئەبێ، گەرانەو
بەرەو کەلەپوورو سامانی نەتەوایەتی‌و دەست بە بژار کردنیان شتێکی زۆر بە جێ‌یە، شاعیر ئەبێ
شارەزای میژوو کەلەپوورو زمانو ئەدەبی میلەتەکەی بە گشتی بێ، پێویستە بە ناو دیوان
شیعری‌یەکاندا بگەرێ، شیعرەکان بخوێنیتەوەو لێکیان بداتەوە، چاكو خراب‌یان لە یەك جیا بکاتەوە.
مەبەسم ئەوەی داهێنانەو ئەوەی سووكو ئاسانو راستەوخۆیە، ئەو ئەفسانانە ببینی کە رۆح
جموجۆڵو هەڵسو کەوتی میللەتەکەی تیایاندا دیارو ئاشکرایە، چونکە مەسەلەی داهێنانو بەرە
پێشەوە چوونی لە دوێنی‌وە دەستی پێ ئەکات کە بەرەو پێشەوە چووەو بووەتە ئەمرۆ و بەردەوام
رۆیشتنو ئەبێتە سبەی.. واتە زەمەنەکە دوێنێو ئەمرۆی تیادا نی‌یە بۆ میژوو دانان ئەبێ..
من هەرگیز لە گەڵ ئەمەدا نیم کە شاعیر بێتو ئەو داستانو حیکایەتو ئەفسانانە وەکو چۆن
خۆیانن زیندویان بکاتەوە لە شیعرەکانی، نەخێر، ئەمە رۆڵی ئەوانەیە کە فولکلۆر تۆمار ئەکەن، بەڵک
شاعیر ئەتوانێ سوود لەو شتانە وەربگرێو بە رۆحو نەفەسێکی هاوچەرخی سەرکەوتو مامەڵەیار
لەگەڵدا بکات، ئەتوانی بیانکاتە رەمز، بیانکاتە حاڵەتێکی نوێ، نەك هەر ئەمە بەڵکو بە هەزارەها
ئەفسانەو داستانی جیهانی هەیە، ئەتوانێ بە شێوەیەکی هونەرمەندانە مامەڵەیان لە گەڵدا بکات
بلیمەتیو داهێنانی شاعیری رەسەن لەوەدا دەرئەکەوێ، کە چۆن ئەتوانێ بە دارشتنێکی نوێ، ب
بۆچوونێکی نوێ، ئەم شتانە بکاتە کەرەستەی شیعرەکانی، تەمو مژو ئاڵۆزیش دوور نی‌یە ببن
گەیینەرێکی کارامە، ئەگەر بێتو بە زۆرە ملێ نەکرێنە دیلی چوار چێوەی کارە هونەری‌یەکە.. واتە
ئەگەر هاتو ئەمانە لە خۆیانەوە وە دەرکەوتنو توانی‌یان لە دروست کردنی شێوە هونەری‌یەکە رۆڵێکم
کاری‌گەریان هەبێ، بوونیان لەو حاڵەتەدا پێویست ئەبێ، بەڵام پەنا بردنە بەر ئاڵوزی‌و تەمو مژ ب
ئەنقەستو بەبێ ئەوەی پیویستی‌مان پێان هەبێ ئەبێتە هۆی شێواندنی شیعرەکە بەگشتی‌و وێن
هونەری‌یەکە بە تایبەتی، بەکار هێنانی شتی ئاڵۆزو گرێ گرێو تەمو مژ بێ‌ئەوەی بزانرێ بۆچی بەکا
هێنراونو بۆچی بەم شێوەیە بەکارهاتوونە کارێکی هونەری نی‌یەو نرخی کارە هونەری‌یەکە کە
ئەکاتەوە.. ئەو شاعیرەش کە ئەیەوێ بەم کارە ببێتە شاعیرو بناسرێ، هەرگیزاو هەرگیز ئەو ئاواتە ب
نایێتە دی‌و لە دوایی‌شدا هیچی بۆ نامێنێتەوەو یاری‌یەکەی روونو ئاشکرا ئەبێ‌و ئەکەوێتە بە
هەتاوی رۆژو داهێنانو رەسەنایەتی لە ئەنجامیشدا هیچمان لە هیچ.. واتە رەسەنایەتی‌و راستگۆیی
وریایی‌و دەربرینی راستەقینە، ئائەمانە مەرجی سەرەکین بۆ سەرکەوتنی شاعیر، نەك پەنا بردنە بەد
خالف تعرف ـ ی عەرەبی کە رەنگە بەهۆیەوە بناسرێ بەلام چۆن ناسینێك ؟ .

● شاعیر گەر بیەوێ لە سنوورە ناوچەبە تەسکە کە بچێتە دەرەوەو شیعرەکەی سیفەت
جیهانی‌یەتی وەربگرێ پێویستە لە خۆیەوە دەستی پێ‌بکات، لەو شتە وردە بچکۆلانەدا دەستی پ
بکات... ئەبێ ئەوە بزانین کە میللەتانی جیهان بە گشتی لە زۆر مەسەلەو مەبەستو ئاوات هاوبەش
یەکترن، مەسەلەی ئازادی، سەربەستی، ئاشتی و برایەتی، خۆشی‌و ناخۆشی، ئازارو خەفەت
خۆشەویستی، ئەمانە بە گشتی لە لای هەموو میللەتێك هەنەو تیادا یەکن، شاعیر کاتێ شتێ

دەرئەبڕێو شیعرەکە بۆ خۆی شێوەی گشتی ی تیادا دیار بوو، ئەو کاتە شیعرەکە بە هۆی بلاوکردنەوە ناوچە تەسکەکە ئەشکێنێو ئەبێتە موڵکی خەڵقێکی زۆرو شاعیرەکە ئەناسرێو خوێنەواریش بە دوای نووسینەکانیا ئەگەرێ، جا ئیتر وردە وردە بە هۆی وەرگێرانەوە بەرەو ولاتو شوێنێکی‌تر ئەڕوات..

جیهانی‌یەتی شیعر بەوە نی‌یە شاعیرێك بێتو شیعرەکەی بە کۆمەڵە ناوو زاراوەیەکە بێگانە پڕ بکاتو بڵێ ئەمە شیعرێکی جیهانی‌یە، بەڵێ شاعیر مافی خۆیەتی ئەگەر بیەوێ دەربارەی هەر میللەتێك بدوێ، مافی خۆیەتیو کەسیش ناتوانێ ئەمەی لێ بکاتە رەخنە ، بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەمە کارێکی زۆر چاکە، بەلام ئەمە جیهانی‌یەتی نی‌یە، چونکە ئەوە پێ ئەوترێ شیعری جیهانی کە شاعیر تیادا باسی هیچ کەسێك، میللەتێك، نەکردووە، کەچی هەموو کەس و میللەتێك ئەگرێتەوە، باسی زەلامێکی ناکات، کەچی هەموو مرۆڤێك لەو پەری دونیاش بێ کاتێ ئەیخوێنێتەوە هەست ئەکا وێنەی خۆیی تێدایە ، کەڵە شاعیرانی‌جیهان بەوە بوونە جیهانی چونکە دەربارەی مرۆڤایەتی‌و دواڕۆژو بەختیاری مرۆڤ شیعریان نووسی، باسی هەژاریو دەربەدەریو ئازایەتیو مافی مرۆڤیان کردو بەرامبەر بە هەموو شتێك خاوەن روانینو بۆچوونو هەڵویستی راستەقینە بوون. ئەو شاعیرانە خۆیان بە واقیع. بەستەوەو لە پێناوی گۆڕینو پێشکەوتنی‌دا رەنجو ئازاریان نـۆشـی‌و تووشی هەزارویەك دەردە سەری بـوونو بەلاتیو هەژاری ژیان، لێرەدا کە ئەڵێم واقیع منیش رام لە گەڵ راکەی روجێە گارووودی‌یە کە ئەڵێ: (کە مرۆڤ واقیعی بێ، ئەوە ناگەیێنی کە بچیتو وێنەکانی واقیع وەکو خۆیان چۆنن بیانهێنێ، بەڵکو مانای ئەوەیە کە لاسایی جمووجوڵەکانی واقیع بکاتەوە، ئەمەش ئەوە ناگەیێنێ کە بچێت بە هۆی کاغەزێکی زۆر تەنك دەقێك لەو واقیعە بهێنێ یان وێنەی بۆ بگرێ.. بەڵکو ئەوە ئەگەیێنێ کە مرۆڤ بەشداری لە دروست بوونە مەزنو بڵندەکەی ئەو جیهانە بکات کە تا ئیستاکە لە قۆناغی دروست‌بوون‌دایە، ئەبێ هـەوڵی ئەوەش بدات بە مەبەستی دۆزینەوەی ئیقاعەکانی.).

● ئەوەی دوژمنی شاعیری داهێنەر داهێنان کوژ بێ، خۆ بەزل زانینە، هەست بە گەورەیی کردنە.. ستایشکردنی زاتە، داهێنەر لەبەر ئەوەی پڕەو بە زەمینەیەکی رۆشنبیریو هونەری بتەو پشتی قایمە، لەبەر ئەوە ئەوەی پێ بوترێ گەورەیی لە لایدا نابێ ببێ، چونکە خۆی گەورەیە، ئیتر چ پێویست بەوە ئەکات لووت بەرزو بەفیز بێ، بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەبینین مرۆڤێکی رۆح سووكو ئاسایی‌یە هەرگیزاو هەرگیز لە نرخی کەسانی‌تر کەم ناکاتەوەو بە چاوێکی پڕ فیز بۆ ئەدیبە گەنجەکان ناڕوانێ، چونکە بڕوای بە وەیە کە ئەم گەنجانە ئەبێ هانیان بدرێو دەستی یارمەتی‌یان بۆ درێژ بکرێ بەوەی هەلیان بۆ برەخسێنرێ بۆ بلاوکردنەوەی بەرهەمەکانیان چونکە ئەمانە تەواو کەری ئەوەو رۆژێ لە رۆژان کەڵە شاعیرو داهێنەریان لێ پەیدا ئەبێ.. ئەمێنێتەوە مەسەلەی چاکیو خرابی بەرهەمەکە، بۆ ئەوەش دەبا خوێنەرو مێژوو رۆژگار بۆ خۆیان حەکەم بێ، ئەوەی باشو بەکەڵکە ئەمێنێو جێ خۆی ئەگرێو ئەوەش کەڵکی نی‌یـە دەڕواتو رێڕەوی مێـژوو پێ‌شێلی ئـەکات.. کـەواتە پێـویستە بـەم حاڵەتانەدا گەش بین بینو بە چاوێکی گەش‌بینەوە بۆ دواڕۆژی شیعرە رەسەنەکەمان بڕوانینو رێگەش بە رقو کینەو مەسەلەی کەسایەتیو خۆ خۆیی نەدەین ببنە کۆسپو تەگەرە لە رێگەی بەرەو پێشەوە چوونی شیعری کوردی..

O

سەرنیا و بەرنیا

رەئووف ئەحمەد ئالانی

مەزنترین و کەشەسەندووترین دیاردەی زمان لەجیهاندا، دۆخی (اضافة)یە. نەبێ
خۆپێوە هەڵ کێشان هەڵکەوتی ئەودیاردەیە لەزمانی کوردیدا کەڵ لەبارترو چەسپیوتر
بەچاو زمانە دراوسێ نزیکە نەژادو دوورە نەژادەکانیەوە. لێرەدا ئەم گەرەکە بەتاو
ڕستەسازی بەتانو پۆی بابەتەکەماندا بێمە خوارەوە؛ چونکە هەرێماو هەرێم ڕشتەی ئیزا
جیاوازی تێدەکەوێ و، بەخەستی بابەتی کتێبێکی سەربەخۆیە. بالە پێشەوە زاراوەی ئە
کەرەسەیە بگرینە بەرچاو: (١ ـ المضاف ٢ ـ المضاف اليه ٣ ـ علامة الاضافة ٤ ـ حالة الاضافة
بەرامبەرئەو زاراوانە برێك وشەی کوردیتاشی وەرگێڕاوی دەقی ئەوانە لە گۆڕێدار
ئەوەش نێوقەدێ کتێبەکان کەئەم بێژانەیان تێداجوونەوە:ـ

١ ـ تەواوکەر و تەواوکراو
٢ ـ دۆخی خستنەسەر
٣ ـ خراوەسەر
٤ ـ سەرخراو
٥ ـ دراوەپاڵ
٦ ـ درانەپاڵ... لەوانەشی سەیرتر ؟

بەش بەخۆم لاسایی ئەوبەرێزانەم نەکردووەتەوە.

وشەی پراوپریشی لەم دەیان ساڵەدا بەزەینمدا نەهات. زاراوە بێجگە کوردیە کا
بەکارهێناون کرۆکی بابەتەکەم نەمراندووە.
لەم چەندانەدا وشەی)بەرەنیا، بۆڵانیا) ی لەمەڕ ئاسنگەری، سرووشیان پێ بەخشی
ئەوجا بەخۆڕا گوشینەوە بەخۆمدەگوت:
دەی باوان شێواو تێزەی بدەرێ و بییان خەرەگەڕ!

خۆ (ئەحمەدی فەراهیدی)یش لەسنگ پەتکی دەوارو زرمەکوتێی ئاسنگەرانەو، هەموزانست وزاراوەی (عروض)ی دانا. هیچ سڵی نەکردەو لە (لاشیپانە) بۆ نیوەبەیتو سەر لە دەریاو لۆقەو سنگ وستون وشتیوانەکردەوە بەخوازە - دایبەزاندن. بەڵام ئـ شارەزایانە بۆ مەسەلەکە چووبوو.

دەئەوجا بائێمەش لەودیاردەیەی (اضافة) بنۆڕین ولەمەڵبەندی خۆمانەوە زاراوەی بۆ سازبدەین. من وشەی (بەرەنیا)م هات بە زەیندا. هەرچەندە فەرهەنگی خاڵو قامووسی زەبیحیم هەڵ پشکنینن. ئەموشەیەم بەرچاونەکەوت. بەڵامبەلای بابایەکی لادێیەوە یانئاسنگەرێکەوە شتێکی نامۆنیە وشەکە پێك هاتووە لە: (بەر + ە + نیا) واتە:

ئیزافەی پارچەسنێك بەجۆش بۆسەر کوڵە کاسنێك، یان بستە ئاشێك لەباری درێژیدا. هەروە ها وشە ی (پۆلا + نیا) خستنە سەری نزیکە ئنیجێکی پۆلا لە پانیدا بۆسەر تەورو تەشوێ بەجۆشورەقانەوە.

لێرەدا ئیزافەی دوو هاوتوخمە بۆسەریە کدی. پاشگری «نیا» لەو دوو وشەیەدا بێجگەی مانای ئیزافە هیچیدی نادابەدەستەوە. هەرچەندە روخساری (نیا) بووەتە پاشگری هەندێ وشەی وەك (دڵ + نیا - ئاو + ە + نیا) ئەگەرچی ڕوخساری مۆرفێمەکە جیاوازینیە بەڵام لەم دوانەدا بۆ ئیزافەنیە. ئەگەر لە ریشەدا بچنەوەسەر بنیادێکی جیاواز، پێویستی بە لکۆڵینەوەیەکی دیهە یەو نامەوێ بە تاوی گریمانە ریسەی بدەمێ. ئەوەی کاری ئێرە مەیسەردەکا وشەی (بەرەنیا، پۆلانیا)یە.

با زەین بدەینە کوڵە کاسنێك لە خانی (ا ←) ەوە دەست پێدەکا وهەرلە ئاسن وپۆلا پارچەیەکە لە (← ب) وە دەخرێتەسەر . کەواتەبەشی «ا ←» (سەرە) یەو.

بەشی (← ب) (بەرە)یە و تەواوکەری یەکدین. ئەمەش دەق دۆخی ئیزافەیە. ئەوجا بالە باتی پارچەئاسنەلاوەکان، ناو، راناو بدرێنەدەم ناو.. هیچ لەمەسەلەکە ناگۆڕێو باریرە وابنێژیش وەك گەلاوێژ دەدرەوشێتەوە. دیسان بۆ کارسووکی، بەزرەرێژ قوناغیکیدی دەبرین. لە (بەر ەنیا)دا بزوێنی «ە» بەندێکی فۆنێمی روونەو بۆ سواربوونی دووبرگەیە. ئەوجا لەسەر هاوکێشەی پۆلانیا، دڵنیا) لەرووی دەنگسازیەوە زاراوەکە لە رێژگەی (بەنیا)دا بخەینەکار. ئەوجا کەخانی (← ب) « بەرەنیا »بێ، رێگە سازدەکا بەشی «ا ←» ش «سەرنیا» بێ. لەئەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیەدائەم زاراوانە پێشنیازدەکەم:

١ - سەرنیا المضاف

٢ - بەرنیا المضاف الیە

٣ - نیشانەی بەرنیایی علامة الاضافة

٤ - دۆخی سەروبەرنیا حالة الاضافة.

بەشبەخۆم هەر ئەوەندەمتوانی کەلەپووری لێ بهێنمە زمان. ئەگەر زمانە وانێکی کەش باشتریسەرە و بەرەگرت مایەی شانازیمە.

○

شین و لاوانەوەی کوردی

■ دوکتور شوکریە رەسوڵ

شین و لاوانەوە یەکێکە لە هونەرەکانی شیعری ویژدانی. شاعیر یاخود لاوێنەر لە هەست و سۆزی تایبەتی خۆیەوە دایئەرێژێ بەرامبەر بە مردوو ئەکەوێتە گریان و وەسفی شاکارە جوانەکانی مردووەکە.

لاوانەوە لەسەر ئاوازێکی هێمن و دڵتەزێن و غەمبارانە دەوترێ*، ووشە و موفرەداتی سووك و ئاسانە. ناوەرۆکی ئەو بابەتە باسی رابووردوو و وەسفی ئازایەتی و جوامێری و دەست رەنگینی و جوانی مردووەکە بە جوانترین شێوە ئەکات.

پەندێکی عەرەبی هەیە ئەڵێ:

« ئەوەی ئەمرۆ بۆی ئەلاوێنێتەوە، سبەینی بۆ ئەمیش ئەلاوێنرێتەوە».[1]

بەڵێ شین و لاوانەوە یەکسەر پەیوەندی بە مردنەوە هەیە، مرۆڤ بەرامبەر مردن و بیرکرنەوەی ئەم رووداوە ترسناکە کە ناوی مردنە ئەیخاتە بارێکی پڕ لە بیرکردنەوە و ترس و سامناکی و ئەگاتە ئەو قەناعەتە کە هەموو شتێك لەدونیا کۆتایی نەبوون و نەمانە. جا لێرەدا لاوێنەر یاخود شاعیر فرمێسك و بیرکردنەوەی تێکەڵاوی یەك ئەبن، هەرچی یادکردنەوەی خۆیەتی بەرامبەر بە مردووەکە دێتەوە یاد.

لەگەڵ پێشکەوتنی شارستانیەت و فراوان بوونی بیری مرۆڤ شیعری لاونەوە پێشکەوت و شێوەیەکی هونەری جوانی گرتە خۆ.

شیعری لاوانەوە هەر لەکۆنەوە ئەکرێ بەدوو بەشەوە:ـ

١ ـ لاوانەوەی تایبەتی

٢ ـ لاوانەوەی گشتی *

لاوانەوەی تایبەت زیاتر کەسی نزیکی مردووکە ئەگرێتەوە وەك « دایك و باوك، منداڵ، خوشك و خێزان » ژن و مێرد).

هەرچی لاوانەوەی گشتی یە «زمان ناسان و شاعیران هاورێیان و ناوداران ئەگرێتەوە.

جگە لەمانەش لاوانەوەی گشتی ئەشێ بۆ شارو گوندو کۆچ و کوچبارو نیشتمان بێ.

لەم بابەتانەدا لاوێنەر لە جوانی و نازداری مردووەکە و ئەو کەرەستانەی کە لەدوای خۆی

بەجێی هێشتوون هەرچی پەیوەندی بە لاوانەوەی تایبەتی‌یە ئەبینین لاوانەوە بۆ کوڕ یاخود پیاو هەر لەکۆنەوە تاکو ئێستا بەگشتی بەتین‌تر بووە. بە تایبەتی لاوانەوو بۆ برا لەخوشك بەتین‌تر بووە. چونکە بارو دۆخی سەردەم زیاتر پێویستی بە برا بووە بە تایبەتی لەکاتی شەرو هێرش‌بردن و لەزۆر لایەنی‌تر کە ئافرەت لێی بێ‌بەش بووە. * بەڵام ژن ، ئافرەتی مێردکردوو ، ئەگەر هاتوو مێردەکەی شاعیر بوایە ئەوا بە شێوەیەکی تر حسابی بۆ کراوە. چونکە مێردکەی بە شێوەیەکی جوان فرمێسکی هەڵچووی تێکەڵاوی ووشەکانی ئەبوو، لەبەرئەوە نرخ و بەهای ئەزانی و دایکی منالانی بووە، یارمەتی دەری بووە لەخۆشی وناخۆشیدا. بۆیە مردنی ژنەکەی گەورەترین بۆشایی‌یە لەژیانیدا. بۆ نموونە: گلکۆی ئەحمەد بەگی کۆماسی و لاوانەوەی مەولەوی بۆ عەنبەر خاتوون کە بە جوانترین شیعری لاوانەوەی کوردی لە ئەدەبی دێرینی کوردیدا دائەنرێت. یەکێکی وەك مەولەوی مردنی خێزانی بە گەورەترین کۆسپ دائەنێ کە ژیانی لێ‌شێواوەو بڵیسەی ئاگری یادی تەنهایی سووتاندویەتی و ئاخ و حەسرەتی جیابوونەوە لەخێزانی بە جۆرێکی لێ‌کردووە بووە بە قەقنەس و هەرشتێك ئەبینێ وێنەی عەنبەر خاتوونی دێتەوە یاد هەربۆیە بەشەو و بەرۆژ ئوقرەی لێ‌براوە و هەموو کاتێکی لێ‌بووە بە مانگی موحەرەم. شیوەن‌وگریان و زاری بە رۆژی دەیەمی مانگی عاشورا کۆتایی نایە لەبەر جیابوونەوەی لە هاوسەرەکەی هەر بۆیە پەنا ئەباتە بەر مەی‌گێری فەلەك کە گیانی ئەمانەتی لێ وەوگرێ و ژیانی هەتا هەتایی پاش مردنی پێ ببەخشێ. وەك دەڵێ:

شورای عاشوران دیسان بەزمش بەست

موحەرەم ئاما مەحرەم شی نەدەست

بازارەن وادەی مامەلەن ساقی

هەی بگرە فانی، وەی بدەر باقی

بۆی (عەنبەر) نەتۆی دەماغم دوور کەرد

فرسەتش ئاورد هەوای وەبای دەرد

هەرچی مەینۆن شێوەی تۆش پێشەن

دڵ وەهەتیتەی حەسرەتا کێشەن

هەر وەك روونمان کردەوە لە لاوانەی گشتی‌دا شاعیر یاخود لاوێنەر بۆ ناودارانو شاعیرانو برادەران ومێژوونووسان ئەلاوێنێتەوە. چونکە ئەمانە هەمیشە خزمەت گوزاری گەلو نیشتمانو دۆستو برادەرانیان بوونو رێزێکی تایبەتی‌یان لای شاعیران هەبووە. شاعیرانیش رایان وایە لاواندنەوە بۆ هاورێو ناو ـ داران بە لاواندنەوەی تایبەتی دائەنرێت.

چونکە لەئەنجامی یەکتر ناسین و گوزەران کردنو دڵسۆزییان پێکەوە ئەگاتە پلەی خزمایەتی
لەبەر ئەوە لاوانەوە بۆ هاوڕێ سۆزێکی راستو راستگۆییەوە هاتووە. زۆرجاریش تێکەڵ بە
شیعری غەزەلو ستایشو وەسفو پیاهەڵدان ئەبێت.

بەگشتی لاوانەوە وەك بەشێکی داب‌ونەریتی سامانی کەلەپوری نەتەوایەتی ئەکرێت بە
سێ بەشەوە:ـ

١ ـ شینو شەپۆرو لەخۆدان و هاوارکردن بەسەر مردووەکەدا.

٢ ـ پرسە (تەعزێ) دانانو قورئان و فاتیحە خوێندن.

٣ ـ رەش پۆشی: کەسوکاری نزیکی مردووەکە تا ماوەی ساڵێك یازیاتر رەش پۆش ئەبن
بێگومان حاڵەتی یەکەم حاڵەتێکی ئیجگار کاریگەرە. ئەو کاتەی شاعیر هەوا
مردووەکەی ئەبیستێ خەمێکی قوول دای ئەگرێو کەسی نزیکی مردووەکە قوربەسەر
شیوەنێکی گەرم دائەمەزرێنێت و ئاگای لە هیچ شتێك نامێنێ، تەنها ئاگای لەو ئازار
دەروونیەی خۆیەتی کە پێوەی ئەناڵێت.

بەڵێ ئەم شیوەنو خۆکوشتنە لە ناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر ئەگۆڕێت. لە هەند
ناوچەدا ئافرەتان دادەنیش و بەسەر سەرڕانی خۆیاندا ئەکێشن.
بە کوڵ ئەگرینو ئەلاوێننەوە. لە هەندێ ناوچەی تردا ئافرەتان بە زنجیرە ریز ئەبن
شیوەن ئەکەن:

سەرتاپایان لە قور هەڵئەکێشنو پرچی خۆیان بە هەردوو دەستیان دەرننو لە دەستی
کلافەی ئەکەن جۆرێکی واش بە ناو چەوانی خۆیاندا ئەکێشن هەندێ جار بە گۆنایاندا خوێن
رێچکە دەبەستێت یان کراسیان دائەدڕنو بە هەردوو دەست بەسنگی خۆیان ئەکێشن، یان دوو
بە دوو بەرامبەر یەکتری رائەوەستنو دەست ئەکەن بەپرچ رنینو خۆکوشتن و هاوار کردن
لەگەڵ ئەم شیوەنەشدا ئاکاری چاکەی مردووەکە ئەڵێنەوە.

حاڵەتی دووەم پرسەیە ئەم حاڵەتەش لە یەکەم هێمن ترە بەهۆی هاتوو چۆکردنی خزم
ناسیاو دڵخۆشی دانەوەیان.

حاڵەتی سێیەم رەش پۆشینە واتە تاماوەی ساڵێك یا زیاتر کەسی مردووەکە جلی رەش
لەبەر ئەکات لەکۆنا کەسوو خزمانی مردووەکە ئەچوون بۆ لای خومچی و جلیان رەش ئەکرد
شایانی باسە لە ئەدەبی فولکلۆردا و لە کۆری شینو پرسەدا ژنان کۆڕگەرم ئەکەن
ئەلاوێننەوە

ـ ئاشکرایە لاوانەوە لە ئەدەبی نووسراو ئەدەبی فولکلۆریدا ئەکرێ بەم بەشانەوە:ـ

١ ـ لاوانەوەی پیاو کە ئەویش ئەبێت:ـ

أـ لاوانەوە بۆ لاو یاخود گەنج

ب ـ لاوانەوە بۆ پیران

٢ ـ لاوانەوەی ئافرەت (ژنان) ئەمیش ئەبێت :-

أ ـ لاوانەوە بۆ گەنج یا شوونەکردوو

ب ـ لاوانەوە بۆ پیرەژن.

٣ ـ لاوانە وەی منالّ.

٤ ـ کۆتەلّ

٥ ـ لاوانەوە بۆ شارو گوندو نیشتمان.

ئەگەر نموونە لە شیعری لاوانەوە چ بەسەر زاری خەلّکەوە بێ یاخود لە دیوانی شاعیران دا بێ ئەوە بە کتێبێکی قەوارە گەورە تەواو نابێ. هەر بۆیە ئەم نموونە و لێکۆلینە. وەیەم وەك پێویستی لێرەدا نەخستۆتە روو و لە دەرفەتێکی تردا و خوا یاربێ لە کتێبێکدا سەربەخۆ ئەکەوێتە بەرچاو.

○

پەراوێزەکان

* ئەم بابەتەم بۆیە هەلّبژارد چونکە وەك داخ لەدلّێك هەمیشەو هەردەم لەبەر خۆمەوە تەسکینی دلّم بە بەیتی لاوانەوە ئەدەمەوە کە تاکو ئێستا نەمتوانیوە شیعرێ یاخود نووسینێکی وا بنووسم تەسەلا بە دلّم بێتو ئازاری پەنگ خواردووم کەم کاتەوە بەهۆی کۆچ کردنی نزیك ترین کەسی ناو خێزانەکەم.

١ ـ مظفر عبدالستار غانم / الرثاء في شعر العصر العباسي الاول. بغداد ١٩٨٤ . ص١١٢.

* دەربارەی ئەم بابەتە بە دوورو درێژی لە نووسینێکیدا بەنموونەوە هەردوو بابەتەکەم باس کردووە وچاوەروانی بلاّوکردنەوەیم.

٢ ـ لە ئەدەبی عەرەبیدا خەنسای شاعیر جوانترین لاوانە وەی لە وەسفی براکەی (صخر) دا هۆنیووەتەوە کە ئەم نیوە بەیتانە نموونەیەکە لە وەسفی ئازایی براکەی:

«صخر والیمان بوو، سەیدمان بوو»

(صخر) خۆی پێشەواو پێشرەو بوو.

یاخود شاعیری بەناو بانگی عەرەب (مهلهل) براکەی ئەلاولێنێتەوە کە (کلیب) ی ناو بوو و ئەلێ:-

«من بانگم کردی ئەی کلیب وەلاّمت نەبوو

ئەی چۆن خەلّکی دی وەلاّمم ئەدەنەوە

میجەرسۆن لە هەڵەبجە

وەرگێرانی : حسین احمد

لە ساڵی (١٩٣٦)دا ، کۆمەڵێ شیعری ناسکی تایەر بەگی جاف بەکوردیو فارسی لە شاری سلێمانی بەچاپ گەیشت . ئەم تایەر بەگە شاعیرێکی ناودار بەهرەمەندو خاون شۆرتە لە ناوچەی کوردستانی خوارووداً . جا لە چەند دێرەی لای خوارەوە ژیانو بەرهەمی ئەو شاعیرە کوردە ئەخەینە بەرتیشك کە لە پێشەکی یەکەی ئەو کۆمەڵ شیعرەدا وەرگیراوە ..کە دەڵێ :-

تاریەر بەگ ... شاعیری بەناوبانگی کورد .. شاعیرێکی شیرین کەلامو گوفتو لوفت جوان بووە .. ئەم زاتە کوری وەسمان پاشا کوری محمد پاشای جافە .. وەك زانراویشە بەگزادەی جاف چ وەك خانەدان ، چ وەك خێزانو چ وەك مروڤ ناسراو و ناودار لە ناو هەمو بەگزادە کوردەکاندا .. جێگەو رێگەیەکی هەرە دیاریان هەیە ئەمانە پتر لە (١٥٠)ساڵە .. سەر کردەی عێلەکانی (جاف)ن جا لە سەر داواکاری پاشاکانی (بەبە) .. ئەم خێزانەو هۆزەکانی هاتنە ناوچەی شارەزوورو لەوێدا سەقام گیربوون ئینجا با بچینەوە سەر باسی ژیانی تایەر بەگ .. کە لە ساڵی (١٨٧٨)زایینی لە دایك بووەو ساڵی (١٩١٨) لەشاری سلێمانی کۆچی دوایی کردووە .. پاشان تەرمەکەیان گواستۆتەوە بۆ هەڵەبجەو لە گۆرستانی (عەبابەیلی) کە تەنها سەعاتە رێیەك بە پێ لەشاری هەڵەبجەوە دوورە نێژراوە تایەر لە قوتابخانەیەکی گەورەو بەناوبانگ نەخراوەتە بەر خوێندن بەڵام لە دەرچوانی قوتابخانەیەکی لاذێی بچووك بووە ئەگەرچی .. زانستیو تێگەیشتنیو زانیاری گشتیو پایەبڵندیو زیرەکی ئەم زاتە ... دە چەندانەی خوێندنەکەی بووە .. تایەر بەگ بە چوار زمان هونراوەی هۆینوەتەوە واتە بە کوردیو عەرەبیو فارسیو تورکیو وستایانە توانیویەتی ووشەکانی ئەم چوار زمانە لە پارچە هۆنراوەی جوانو ناسکدا رێزبکات . هەرچەند هەوڵێکی زۆرماندا بۆ ئەوەی نوسخەیەکی ئەو کتیبەمان دەستکەوێ بەڵام بەداخەوە دەستمان نەکەوت . جا بەم بۆنەیە حەزئەکەم سوپاسی بێپایانی خۆم بۆ ناهیدە خانی خوشکی تایەر بەگ تۆمار بکەم کە لەم دواییەدا چەن پارچە شیعرێکی تایەر بەگی برای بۆ ناردین (پێشەکی کتیبێ ناوبراو) زیرەکی ئەم شاعیرە وەك سی . جی . ئیدمونذز ئەڵی لە گوڤاری (جورنان اوف ذی رویال سینترال ئاسیان سوسایتی) ژمارەی مانگی ئوکتۆبەری ساڵی ١٩٣٦ لەم رووداوەی خوارەوە بۆ خوێنەری ئازیز دەردەکەوێ : پترلە (١٥)ساڵ پێش جەنگی جیهانی یەکەم ، [١] .

ﻪﺭﺳﯚﻥ ﮔﻪﺷﺘێﮑﯽ ﻓﺮﺍﻭﺍﻧﯽ ﺑﻪ ﮐﻮﺭﺩﺳﺘﺎﻥ ﺧﻮﺍﺭﻭﻭﺩﺍ ﮐﺮﺩ ... ﭘﺎﺵ ﺋﻪﻭﻩﯼ ﭼﻪﻥ ﺳﺎڵێﮑﯽ ﺑﻪ ﮔﻪﺷﺘﻪﻭ ﮔﻪﺭﯾﺪﻩﯾﯽ
ﻩ ﺳﻪﺭ . ﺭﻭﻭﯼﮐﺮﺩﻩ ﺩﯾﻮﻩﺧﺎﻧﯽ ﻭﻩﺳﻤﺎﻥ ﭘﺎﺷﺎﯼ ﺟﺎﻑ .. ﺑﺎﻭﮐﯽ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﻭ ﺑﻮﻭﺑﻪ ﺧﺰﻣﻪﺗﮑﺎﺭﯼ ﺑﯚ ﻣﺎﻭﻩﯼ ﺷﻪﺷﯽ
ﻭﺕ ﻣﺎﻧﮕێﻚ ﻟﻪ ﺭێﺰ ﻧﺎﻭﯼ (ﻣﯿﺮﺯﺍ ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ ﺷﯿﺮﺍﺯﯼ) .. ﻏﻮﻭﻻﻡ ﺣﺴێﻦ ﺧﺰﻣﻪﺗﮑﺎﺭﯾﺶ ﺑﻪ ﺭێﻚ ﻭ ێﮑﯽ
ﺎﻧﻪﮐﺎﻧﯽ ﺑﻪﺟێ ﺋﻪﻫێﻨﺎ ... ﺑﯚﯾﻪ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﺑﻪ ﭼﺎﻭﯼ ﺭێﺰﻭ ﻗﻪﺩﺭﻩﻭﻩ ﺗﻪﻣﺎﺷﺎﯼ ﺩﻩﮐﺮﺩﻭﻟﻪﺑﻪﺭ ﭼﻪﻥ ﻫﯚێﮑﯽ ﺗﺎﯾﺒﻪﺗﯽ
ﮐﻪﺳﺎﯾﻪﺗﯽ ﻭ ﻫﻪڵﺲ ﻭ ﮐﻪﻭﺗﯽ ﺋﻪﻭ ﻧﯚﮐﻪﻭﻩ . ﮐﻪ ﻟﻪ ﺭﺍﺳﺘﯿﺪﺍ ﺟێﮕﻪﯼ ﺳﻪﺭﻧﺞ ﺑﻮﻭﻥ ﺗﺎ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﮔﻮﻣﺎﻧﯽ ﻟێ ﭘﻪﯾﺪﺍﮐﺮﺩ
ﺟﻮﻧﮑﻪ ﮔﻪڵێ ﺷﺘﯽ ﺳﻪﯾﺮﻭ ﺟﯿﺎﻭﺍﺯﯼ ﻟﻪ ﮐﻪﺳﺎﯾﻪﺗﯽ ﺋﻪﻭ (ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ)ﻩﯼ ﺑﻪﺩﯼ ﺩﻩﮐﺮﺩ .. ﮐﻪﻟﻪ ﮔﻪڵێ ﻟﻪ ﻫﻪڵﺴﯽ ﻭ
ﻭﺗﯽ ﺧﺰﻣﻪﺗﮑﺎﻧﯽ ﺗﺮﯾﺪﺍ ﺑﻪﺩﯼ ﻧﻪﺩﻩﮐﺮﺍﻥ ...ﻭﻩﻙ ﺯﯾﺮﻩﮐﯽ ﯾﻪﮐﯽ ﺋﻪﻭﺗﯚ ﺋﻪﺩﻩﺑێﮑﯽ ﺯﯚﺭﻭ ﻭﻭﺭﯾﺎﯾێﮑﯽ ﺗﻪﻭﺍﻭ ﻭﺑێ
ﺋﺎﺯﻩ . ﺟﺎﺭێﮑﯿﺎﻥ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﺧﻪﺭێﮑﯽ ﺧﻮێﻨﺪﻧﻪﻭﻩﯼ ﭘﻪﺭﺗﻮﮐێﮑﯽ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﺑﻮﻭ ، ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ ﻟێﯼ
ﯾﮑﺒﻮﻭﻩﻭﻩﻭ ﻭﻭﺗﯽ : ﻗﻮﺭﺑﺎﻥ .. ﺋﻪﻭﻩ ﺟﻪﻧﺎﺑﺖ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﺋﻪﺯﺍﻧێ ؟ ﻟﻪ ﻭﻩﺭﺍﻣﺪﺍ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﮒ ﻭﻭﺗﯽ : ﺑﻪڵێ ﮐﻪﻣێﮑﯽ ﻟێ
ﺯﺍﻧﻢ . ﺋﻪﯼ ﺗﯚ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﺋﻪﺯﺍﻧﯽ ؟

ﺋﻪﻭﻩﯼ ﺗێﻚ ﺑﭽێ ﯾﺎﺧﻮﺩ ﺩﺍﻣێﻨێ ﯾﻪﮐﺴﻪﺭ ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ ﻭﺍﺗﻪ (ﻣﯿﺠﻪﺭﺳﻮﻥ) ﭘێﯼ ﻭﻭﺕ :-
ﻪﺵ ﺣﻪﻭﺕ ﺳﺎڵێﻚ ﻟﻪﻣﻪﻭﭘێﺶ ﺋﻪﻣﻦ ﺧﺰﻣﻪﺗﮑﺎﺭﯼ ﮐﺎﺑﺮﺍﯾﻪﮐﯽ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﺑﻮﻭﻡ .. ﺟﺎ ﺑﻪ ﻫﯚﯼ ﺋﻪﻭ ﮐﺎﺑﺮﺍﯾﻪ ﻓێﺮﯼ
ێﺪێ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﺑﻮﻭﻡ .
ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮔﯿﺶ ﮐﻪ ﺋﻪﻣﻪﯼ ﺯﺍﻧﯽ ﻧﺎﻭ ﺑﻪﻧﺎﻭ ﺑﻪ ﻓﻪﺭﻧﺴﺎﯾﯽ ﻟﻪ ﮔﻪڵ (ﺳﯚﻥ)ﺩﺍ ﺩﻩﻣﻪﺗﻪﻗﻪﯼ ﺩﻩﮐﺮﺩ ﺑﻪﺗﺎﯾﺒﻪﺗﯽ ﮔﻪﺭ ﺷﺘﻪﮐﻪ
ێ ﺑﻮﺍﯾﻪ .
ﺟﺎﺭێﮑﯿﺎﻥ ﮐﻪ ﭘێﮑﻪﻭﻩ ﺩﻩﺋﺎﺧﺎﻓﺘﻦ ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ ﻫﻪڵﻪﯾﻪﮐﯽ ﻟﻪﺩﻩﻡ ﺩﻩﺭﭼﻮ . ﻟﻪ ﺟﯿﺎﺗﯽ ﺑڵێ (ﻧﻪﺃ) ﻭﻭﺗﯽ (ﻧﻪﻭ) ﮐﻪ
ﺷﻪﯾﻪﮐﯽ ﺋﯿﻨﮕﻠﯿﺰﯾﻪﻭ ﻭﻭﺍﺗﺎﯼ (ﻧﻪێ) ﮐﻮﺭﺩﯼ ﺋﻪﺑﻪﺧﺸێ ﮐﻪ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﺋﻪﻣﻪﯼ ﻟێﺒﯿﺴﺖ ﻧﻪﺧﺘێ ﻗێﮑﭽﻮ ... ﺟﯚﻧﮑﻪ
ﻫﻪڵﻪﯾﻪ ﮔﯚﻣﺎﻧﻪﮐﻪﯼ ﺳﺎﻍﮐﺮﺩﻩﻭﻩ ... ﮐﻪ ﺋﻪﻡ (ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ)ﻩ ﺑﻪ ﻧﻪﮊﺍﺩ ﺋﯿﻨﮕﻠﯿﺰﻩ .. ﺟﻮﻧﮑﻪ (ﻧﻪﻭ)ﯼﺑﻪﮐﺎﺭﻫێﻨﺎ ﻟﻪ
ﺎﺗﯽ (ﻧﻪﺃ)ﯼ ﮐﻮﺭﺩﯼ .. ﺋﻪﻭﺟﺎ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ (ﻏﻮﻻﻡ ﺣﺴﯿﻦ)ﯼ ﺑﺮﺩﻩ ﭘﻪﻧﺎﯾﻪﮐﻪﻭﻩﻭ ﭘێﯼﻭﻭﺕ : ﭘێﻢ ﺑڵێ ﻧﺎﻭﻭﺕ
ێﯾﻪ ؟
ﻥ : ﻭﻩﺳﯿﻘﻪﺗﺒﻢ .. ﭼﯽﯾﻪ ﻣﻪﺑﻪﺳﺘﺖ ﻟﻪﻡ ﭘﺮﺳﯿﺎﺭﻩ ؟ ﻧﺎﻭﻭﻡ ﻫﻪﺭ ﺋﻪﻭ ﻧﺎﻭﻩﯾﻪ ﮐﻪ ﺩﻩﯾﺰﺍﻧﯽ ﻭ ﭘێ ﮔﺎﺯﻡ ﺩﻩﮐﻪﯾﺖ
ﺭﺑﻪﮒ : ﻧﻪﺧێﺮ ﺋﻪﻭﻩ ﻧﺎﻭﯼ ﺭﺍﺳﺘﻘﯿﻨﻪﯼ ﺗﯚ ﻧﯿﻪ ؟ ﺗﯚ ﻧﺎﻭﯼ ﺧﯚﺗﺖ ﮔﯚﺭﯾﻮﻩ . . . ﺗﯚ ﮐﺎﺑﺮﺍﯾﻪﮐﯽ ﺋﻨﮕﻠﯿﺰﯾﺖ ﺳﯚﻥ :
ﻥ ﺯﺍﻧﯿﺖ ؟

ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ : — ﻟﻪ ﺷێﻮﻩﯼ ﺯﻣﺎﻧﻪﮐﻪﺕ ﺋﻪﻣﻪﻡ ﺑﯚ ﺭﻭﻭﻥ ﺑﻮﻭﻩﻭﻩ
ﯚﻥ : ﺑﻪڵێ ﻭﺍﯾﻪ . ﺋﻪﻣﻦ ﺋﯿﻨﮕﻠﯿﺰﻡ . ﻧﺎﻭﺷﯿﻢ ﺳﯚﻧﻪ ﺋﻪﻣﻪﺵ ﭼﻪﻥ ﺳﺎڵێﮑﻪ ﺧﻪﺭێﮑﯽ ﮔﻪﺭﯾﺪﻩﯾﯿﻢ ﻟﻪ ﻧێﻮﺍﻥ ﻋﯿﺮﺍﻕ ﻭ
ﺭﺍﻥﻭ ﺗﻮﺭﮐﯿﺎ .

ﮐﻪ ﺋﻪﻣﻪﯼ ﻻ ﺑﻪ ﺗﻪﻭﺍﻭﯼ ﺳﺎﻏﺒﻮﻭﻩﻭﻩ . . ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ﭘێﯼﮔﻮﺕ : ﻧﺎﺑێ ﻟﻪﻣﻪ ﺯﯾﺎﺗﺮ ﻟێﺮﻩ ﺑﻤێﻨﺘﻪﻭﻩ ﺋﻪﮔﯿﻨﺎ ﺗﻮﺷﯽ
ﺭﺩﻩﺳﻪﺭﯼ ﺩێﯿﺖ ﺑﻪﺩﻩﺳﺖ ﻓﻪﺭﻣﺎﻧﻪﺭﻩﻭﺍﯼ ﺗﻮﺭﮐﻪﮐﺎﻧﺪﺍ .

ﺩﻭﺍﯼ ﺋﺎﺷﮑﺮﺍﺑﻮﻭﻧﯽ ﭘﻨﺎﺳﻪﮐﻪﯼ ﻟﻪﻻﯼ ﺗﺎﯾﻪﺭ ﺑﻪﮒ ، ﻣﯿﺠﻪﺭ ﺳﯚﻥ ﺧێﺮﺍ ﻣﺎڵﺌﺎﻭﺍﯼ ﻟێﮑﺮﺩﻥ . ﻟﻪﭘﺎﺷﺎ ﺑﺎﺳﯽ

رخواستی ئەو سەردمەی لە کتێبەکەی (گەشتی کابرایەکی نیقابۆش لە میزۆپۆتمیا) لەو کتیبەدا کردووەو
ستایشی (تایەر بەگ) وەك مرۆڤێ زیرکو وریاو داناو دنیادیرە . دەکا .

جا لە هەموی خۆشترئەو لاپەرانەیە لەو کتێبەی (سون)دا کە باسی سەردەمی مانەوەی خۆی لە شاری هەلە
دەکات . ئەو شارە جوانو خنجلانەیە کە ئەکەوێتە خوارووی رۆژهەلاتی دەشتی شارەزوورەوەو لە سیبە
زەنجیرەی شاخە سەختەکانی هەورامان پالی داوەتەوە .

سالی (١٩٠٩) خولیای گەریدەی کەوتە سەر (سون) بێ ئەوەی هیچ جۆرە نەخشەیەکی تایبەتی دانێ بۆ
مەبەستە . ئەوە بوو کە (سون) رێی کەوتە (ئەستەمول)و لەوێش بە رێکەوت وەك خۆی ئەلێ . . بەتو
وجاغزادەیەکی کورد . لەو شارە ئەگات کە بە (شێخو الاسلامي) سنە . . . ناسراو دەبێ . . . ئەو وجغز
کوردە . . خولیای گەشتەکەی کوردستانی خوارووی خستە سەر بۆیە ئەمیش یەکراس دوای
چاوپێکەوتنە . خۆی بەرەو کوردستان بیگرە هاتم . . بێ ئەوەی ناوە فارسییەکەی واتە (غولام حسین
شیرازی) بگۆرێتو بەرێی بیروت . حلب . دیار بکر . موسل . هە . ولێر . کرکوك . . ئەوجا بو سلیما
ئەکەوێتە رێ . لە سلێمانیش لەگەل (متی) ناوێکی . فەلەی بازگانی خەلکی موسل ئەبێتە هاورێ . تەنها چوار
لە شار ئەمێنێتەوە ئەوجا بەرەو هەلەبجە مل ئەنێ کە ئەو سەردەمە بە ناو لە ژێر دەستەلاتی عوسمان پاشای جا
ئەبێ بەلام لە راستیدا خانم) خێزانی جلەوی هەمو شتێکی بەدەست بوو .

سۆنیش بە پەی نەریتو رەفتاری خەلکی ناوچەکە . . ئازایانە روو ئەکاتە دیواخانی تایەر بەگ . . . کە
گەورەگەی (عادیلە) خانم . . لەوێش وەك بازرگانێکی فارسی بەناوی (غولام حسین شیرازی) خۆیبە بەگزادەی
دەناسێنی . ئەوجا بە پیی بریاری عادیلە خانم خۆی . . لە نهومی سەرەوە . . واتەلە لای کورەکەی تایەر بە
جی ی بۆ دەکەنەوە . . هەرچەندە پاشی ماوەیەك دەگوێزرێتەوە بۆ ژوورێك لە ژوورەکانی خانم خۆی کە لە پا
کردیە سکرتیری تایبەتی خۆی .

ئەوەی راستی بێ ئێمە لە کتێبەکەی سۆندا - وەك ئەدمۆندز - ئەلێ هیچ جۆرە باسێك لە بارەی دەرکەو
پێناسە راستەقینەکەی سۆنو بەدەرخستنی لە لایەن تایەر بەگەوە .
— بەدی ناکەین هەرچەندە باس لەوە دەکات کە هەمویان بە تایبەتی خانم خۆی زۆر حەزی لە مانەوەی دەک
وەك مامۆستای زمانی فارسی بۆ هەردوو کورەکەی واتەبۆ تایەر بەگو احمد بەگ و هەمو جۆرە تەگەرەیەکیا
دەخستەرێی رویشتنی بەلام سون خۆی زۆر رازا بوو و ترسی لەوەش هەبو کە توشی تەنگو چەلەو دەردیسەر
بێت بە دەست کاربەدەستەکانی میری عوسمانیەکانەوە . . بە تایبەتی زەنەڤی لە نوێ موسلمانیکی بە نەژاد (ئەلەما
چووبو کە ناوی (ئەمین ئەفەندی) دەبێ ئەم ئەمین ئەفەندیە کە وەزیفەی راوێژکەری بزیشکی هەبوو لە کۆشك
تەلاری خانمو خێزانەکەیدا . . زۆر زۆر ڤێمنیلە (سون) هەلسابو . . جونکە لەو دەترسا کە ئەم فارسە کەچە

سالێکی له ئەوروپادا بردۆتەسەر .. ڕەنگە ئەویش بێتە مەیدانەوە و ئیدعای پزیشکی بکاتو ئاوەکە لە ئەو لێڵ بکاتو جێگەی بگرێتەوە .. بۆیە هەمیشە خەریکی پیلان گێران بوو بۆ ئەوی تایەر بەگو خێزانەکەی لێ بە گومان بن و نەبێتە جێگەی باوەڕیان .. بەڵام هۆی ئەو پیلانانەی (ئەمین ئەفەندی)ە تەنها مەبەستیان مانەوەی سۆنو ئیشکەی بوون نەك ڕەگەزو ئاینەکەی.

دووەم هۆی ڕۆیشتنی (سۆن) ئەم دەنگو باسانە کە لە بارەی گەیشتنی (شیخ والاسلامی) سنە بوون بۆ یارە. کە تەنها (١٠) میلێك لە هەلەبجەوە دوورە ...

سۆنیش وەك لە پێشدا باسمان لێوەکرد لە (ئەستەمول) بە خزمەتی ئەو شێخە پایەبەدزە گەیشتبوو لەوەش دەترسا کە ئەو شێخە بێتو نهێنییەکەی سۆن لە ناوخەڵکدا ئاشکرا بکاتو ڕەتی ئیدیعاکانی بکات وەك ئەریدەیەکی نوێ موسلمان چونکە کە لە ئەستەمول جاوی پێکەوت لەو ڕایە نەبوو کە (سۆن) ئینگلیزە .. هەرچەندە .. سۆن خۆی ئەو مەسەلەیەی بۆ ئاشکرا کرد. هەر یەکسەر دوای ڕویشتنی (سۆن) (شیخو الاسلامی) سنە گەیشتە هەلەبجەو لە دیواخانەکەی عادیلە خانمو لە پێش خەلکێکی زۆردا ئەوەی ئاشکرا کرد کە دەمێکە ەستی بەوە کردووە .. کە (گاوێك) لەو دیواخانە پاکەدا جێگیربووە. بەڵام بەپێی ڕاپۆرتەکەی (حەمە) کۆنە خزمەتکارەکەی سۆن لە هەلەبجە کە لە دیواخانە کە ئامادەبوو لە کاتی گەیشتنی (شیخو الاسلامی) سنە. خانمو تایەر بەگی کوری ئاکۆکییەکی زۆریان لە (سۆن) کردو پەنجەیان بۆ شێوە زمانی شیرازی بە پاکەکەی ڕاکێشا هەروەهاش باسیان لە ئەوەش کردبوو کە (سون) وەك موسلمانێك سەری دەچو بەڵام نوێژی نەدەچو.

سۆن سەرگوزشتەی ئەم ڕووداوانەی لای (متی) ناوێکی فەلەی خەلکی موسل باسکردبوو.

جاریکیان نوسەری ئەم باسە واتە (سی جی ئیدمۆندز) لە عادیلە خانی پرسی بوو: ئایا هیچ گومانێکت پەیدا کردبوو بەرامبەر بە (سۆن) لە کاتی مانەوەیدا لە لاتان لە شاری هەلەبجە؟

لە وەڵامدا خانم ووتی: بێقەزا بی چۆن .. جاریکیان تایەری کورم هاتە لام ووتی: - دایەگیان .. ئەمن لەم ولام حسین شیرازیە زۆر بە گومانمو دڵنیاشم کە ئەم کابرایە .. خەڵکی ئەوروپایە؟

منیش بە تایەری کورم گوت: - ڕۆڵەی شیرینم ئەم کابرایە میوانی ئێمەیەو ناشێ ئێمە خۆمان بخەینە ئەو جۆرە مەسەلانەی کە هیچ جۆرە پەیوەندیەکیان پێمانەوە.. نیە؟

بەهەرحاڵ - وەك ئیدمۆندز ئەڵێ توانایی نواندنی (سۆن) لەو سەرەمەدا زۆر بەهێز بووە .. هەرچەند زۆری خایانو بەزیرەکی و زیتەڵیو ووریای تایەر بەگی جاف پێناسە ڕاستە قینەکەی (سۆن) دۆزرایەوەو ئاشکرا کرا.

سەرچاوەکان: -

١ - ئەم باسەم لە گۆڤاری (Journal Of The Royal)
(Central Asian Society)
(Part - 2 - Octobreh 1936)

رگێراوەتەوە.
ڕاوێژەکان
- وەرگێری ئەم باسە

رشتەی ناوەرۆك
لە هۆنراوەی كامەران دا

ساجد ئاوارە

١ – دەروازەی بۆچوون

لە بەر ئەوەی كامەران . لە هەرەتی دەربڕینی هەستو نەستە بە گوڕەكەی خۆی . بە شیعرو چیرۆك پژا . ئەم
لە كاتێكدا بوو . پەیوەندی گیانی بە گیانیشی هەبووە بە ئێشو ئازاری نەتەوەكەیەوە پەلیشی بۆ هەموو ئە
میللەتانەش كێشاوە كە لە كۆڕی خەبات كردن دا بوون . بۆ سەرفرازیو ئاواتو ئامانجیان . پشتگیری بەتینی
بزوتنە كردووە ئەم هەڵوێستەی بەڵگەی ئەوەیە كە لەناو كۆڕی ئەدیبانی كورددا . بە ڕەمزی شاعیرێكی نوێ خواز
شۆرش گێر - پایەی بڵندو شكۆداری بدرێتێ . .... !

لە لایەكی تریشەوە كامەران بە كەفو كوڵی دەروونە هەڵچووەكەی هۆشیارانەو بە دەما
بەرزیی یەوە – انفعال – ڕووی لە ئاسۆی ڕووناكی ئازادی خوازیو نوێ كردنەوەی شیعری كردووە . دەبینین ئە
كامەرانە لە گۆرەپاندا بەتواناوە خۆی بەهرەوەر پیشان داوە . لەبەر ئەوەیە دەبێ ئەو دەورە مەزنەی هەبووبێ ..
كەواتە ئەویش لە جووڵانەوەی نوێخوازی لە شیعری كوردیدا بەشدار بووە . وەك گوڵێكی ناو چەپكە گوڵ
گەشاوەو بۆن دارەكەی كاروانی شیعری نوێی كوردی . بە شانازییەوە خۆی لە مێژووی ئەدەبی كورد
بدۆزێتەوە .. !

ئەم کامەرانەش چەند جۆرە بەهرەی پیوەیەوە دیاری دابوو ... ! دەبینین ، نیشتمان پەروەرێکی بەئاگاو هۆشیار بووە ، شیعری بەرزو بەتام‌و چەژی هەبوو ، هەروەها ئەکتەرێکی بلیمەتی سەرشانۆبوو ، ..دیسانەوە خەتێبێکی دەنگ زوڵاڵی بێهاوتابوو ، هەمیشە شیعرو ئەدەبیاتی نەتەوەکانی تری ، وەك وانەی پێویستی ، رۆژانە دەیخوێندنەوە ، .... !

کامەران ئاوەها ، بەم شێوەیە هاتە مەیدانی ئەدەبی کوردی‌یەوە ، .... ! دەپرسین :
ئایا دەبێ بارودۆخی سەردەمی کامەران ختووکەی دابێ‌و هاندەرو چاوساغی بووبێ‌و ئا ئەو کامەرانەی وەك رۆڵێکی کارامە پێی گەیاندبێ .... ؟

. . . . .

٢ – کات‌و زەمینەی کار تێکردن

کاتێ بەرەی میللەتانی جیهان شکستی بە ، فاشیزم هێنا ، کە دوژمن بە هەموو نەتەوەکان بوو ، ئەو بەرەیە ەرکەوتنی بەدی هێناو گزنگی روونی بەیانی ژیان دەرکەوت ، بیرو باوەری دیموکراسی‌و سوشیالیستی نیەوەو ، بووە وێردی سەر زاری ئەو نەتەوە ماف خوراوانەی سەرزەمین‌و ئەوەی مافی زەوت کرابوو ، دووی ارەنووسی خۆی کەوت‌و ، ئەوەی ژێر دەستەی ئیمپریالیزمی سەرمایەداری بوو ، کەوتە خەبات‌و تێکۆشان‌و ۆرش هەڵگیرسان ، تا سەربەستی بۆ میللەتان رەخساو ، ئەم دیاردیەش بە تایبەتی لە عیراقدا ئاسۆیەکی رۆشن و ، هەموو بارێکی ژیانی گەلی عیراق گرتەوە ، وەکو : –

- بارو دۆخی رامیاری
- بارو دۆخی کۆمەڵایەتی
- بارو دۆخی رۆشنبیری

گۆمی مەنگی ژیانی کوردەواری بەم کارە شڵەقاو کانیاوی خاوێنیشی تێدا نەقیەوەو باری رۆشنبیریەکەی ، یبەتی (ئەدەبەکەی) کەوتە بەر ئەزموونێکی نوێ خوازی‌یەوە ، هەنگاوی بەرەو پێش چوونی ، دڵخۆشکەرەو ێ رەزامەندی ئەگەر هات‌و لەوکاتەی کە شاعیری بەهرەوەری خۆشەویستمان ، سەری هەڵدا ، دەست بە دووانی بکەین ، دەبێ جارێ ئەو هەڵ‌و مەرجانەی کە کامەرانی کردە شاعیر ، کات‌و زەمینەکەی دەست ان بکەین .

١ – سوپای شومی زەبرو زەنگی دەسەڵاتی فاشیزم لە ساڵی ١٩٤٥ دا شکستی هات‌و ئەو مۆتەکە ترسنا سامدارە ،قورساییەکەی لەسەر دڵی میللەتا لابرا .. !

٢ – ئەنجامی نەمانی فاشیزم ، دەرکەوتنی ڕۆژی ڕووناکی ڕژێمی سوشیالیستی‌ی بوو ، هەندێ لە میللەتان پێ سەرفراز بوو ، سوودیش بۆ زوربەی نەتەوەی دیکەش هەبوو .. !

٣ – ئەو میللەتانەی کە ژێر دەست بوون گیانی زیندووی ئازادیخوازی‌و ڕزگار بوونیان تیێدا بزواو دەریش کەوت زۆری ئەو نەتەوانەش بەرهەمی سەر فرازی‌یان چەشت .. !

٤ – چینی کرێکاری ناو ئەو وەڵاتە سەرمایە دارانە خۆیان یەك خست‌و دروشمی نەهێشتنی چەوساوە هەڵگرت‌و کەمێ لەو چینە بە هەندێ لە مافەکانی خۆیان گەیشتن‌و هەندێکیش دەسەڵاتیان گرتە دەست‌و ب کۆمەڵگای سوشیالیستی‌یان دانا .. !

٥ – وەڵاتی عیراق ، دەسەڵاتی ئیمپریالیستی ئینگلیزی لەسەربوو ، بەپێ‌ی بەرژەوەندی خۆی فەر هەڵدەسووراند ، هەرچەندە بە ناو فەرمان ڕەوایی پاشایەتی ئەم عیراقەی دەبرد بەڕیوە ، بەڵام ئەو ڕژێم ڕەسەن نوێنەری راستەقینەی چینە تەبع گیا کەڵەکان (دەرەبەگ‌و بورژوای کۆمبرادۆرو کۆنە پەرست) بوو ، ر ئابووریان ، لەهەناوی عیراق‌دا قەوی‌بوو ، ئەم چینانەو ئیمپریالیزمی ئاغایان لە کاری جهانی هەڵمەتی لا شەپۆلاوەکەی ئازادیخوازی ناو میللەتان ترسان لەوە‌ی کە گەلی چەوساوەی عیراقیش بگرێتەوە ، تەدبیری ئەو کرد ، دەیانزانی نۆرەی بیرورای نوێ‌ی سەردەمی میللەتان‌و سەرچاوەکەی ڕۆشنبیری پێشکەوتووخواز ، بیرو ب پتەو دەکات ، نەتەوەی چەوساوە ژیرو بە ئاگا دەکات ، بە پلانەوە هاتن‌و بەزەبری تۆقاندن‌و گرتن‌و سزادان‌و کردنەوە ئەو بیرو باوەڕانەیان لە میللەت بەناوی یاساوە قەدەغە کرد ، بۆیەکا کە مێژووی گیانی نیشتمان پەرو کوردو عەرەبی ئەو سەردەمە دەخوێنینەوە بەرامبەر بەو کارە نارەوایە چەند جارێك ڕاچەنین‌و ڕاپەر خۆپیشاندانیان کرد مانیان گرت‌و دەستەو یەخە بوون‌و بەربەرەکانیان لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای پاشایەتی بەرپا

٦ – ڕژێمی (ئیران)یش ئا لەو کاتەو سەردەمەدا باری لەنگ بوو بە دەست ڕاچەنینی نەتەوەکانی ئیران‌و چەوساوەکانیەوە ، ئەویش لەو کاتە داخ لە دڵانە ، بە ئاگرو ئاسن بە قورقشم‌و پۆڵا . وەك دوژمنی ناقوڵا ك بگرەو بکوژو وێران کاری‌و ڕاونان‌و تۆقاندن‌و بەندکردن‌و خنکاندن ، بەشێوەیەکی تایبەتی هاتنە وێزەی نەتە کوردی قارەمان ، .. ئازادیخوازان‌و خەبات گێڕە کوردەکانیش شۆڕشیان دژی ڕژێمی ئیران بەرپاکردو کۆم (مەهابادی نەمری) پێ لە دایك بوو ... !

٧ – لە عیراق‌دا کرێکاران نەقابەی خۆیان پێك هێنا ، جووتیاران کۆمەڵەی خۆیان درووست کرد قوت ڕێکخراوەی خۆیان وەدی هێنا ، لاوان یەکێتی خۆیانیان ڕەخساند .. ! هەروەها ئافرەتان‌و کۆمە تریش ... ! کوردیش کە خاوەنی هەڵوێست بوو لەم کارانە بێ بەش نەبوو ، ؟ئەویش وەك نەتەوە ، درو برایەتی کوردو عەرەبی ڕزگاری خوازو پێشکەوتن خوازی هەڵگرت‌و داوای خود موختاری خۆی کردە سەرم سەرەکی دروشمەکانی ئەوەبوو گۆڤاری (گەلاوێژ ،) لەو سەردەمە دەرفەتێك بوو بۆ ئەدیب‌و ڕۆش هونەرمەندانی کورد کە دەنگی خۆیان تیاییدا دەرخەن ... !

هەستی گەرمو گوڕی ڕاپەراندنی گیانی شۆڕش گێڕی سەر لە نوێ لە ناو بەرەو کۆمەڵانی کورددا ، لە عیراقدا بووژایەوەو هەستایە سەرپێ

هەموو ئەو بارو دۆخانەی باسمان کردن ، کە چۆن کاریان کردە سەر ڕۆشنبیرانو ئەدیبانو هونەرمەندانو ڕامیارانی عیراق کارێکی سروشتیش بوو ، بۆ (کامەران)ی ڕۆشنبیر ، چونکە ختووکەی ئارەزووی بۆ دیتنو دیار کردنی ڕۆڵی خۆی بەواتا (دەوری) لە ناو تێکۆشەرو خەبات گێڕانی عیراق ، بە تایبەتی لە ناو نەتەوەی کورددا ، وەك شاعیرو تێکۆشەرێکی ڕامیاری ، ئاوەها سیمای دەرکەوت ... !
ئەوا دەزانین ئەو چیرۆكو پەخشانانەی کە لەناو گۆڤاری (گەلاوێژ)دا ، بڵاوی کردوونەتەوە نووسینەکانی ناو ڕۆژنامەی (ژین)و چوارینەکانو شیعرەکانی ناو گۆڤاری (هیوا) (ڕۆژی نوێ) ئەم نووسینانەی ، پەڵگەی بۆ چوونمان دەداتەدەست

٣ - کامەرانو ساڵەکانی پەنجا

کە دەڵێین ساڵەکانی (پەنجا) کە هەرەتی ناوبانگ دەرکردنی کامەران بوو لە دونیای شیعری کوردیو ڕۆشنبیریو جموجووڵی پڕ لە فەری تری ناو کۆمەڵگای کوردەواری ... ئەو ساڵانەی پەنجا قۆناغێکی نوێ کۆمەڵگای کوردەواری ... ئەو ساڵانەی پەنجا قۆناغێکی نوێی گەلی عیراق بوو ، بۆ ڕەوکردنی کاروانی بەرەو. ڕووناکی دونیای تازە ... ! گەلی عیراق دەیویست باوەڕە نوێکەی ڕووی دەمی بکاتە
١ - یاساکانی گوڕان لە گێتیدا
٢ - زۆران بازی چینایەتی بۆ بەردەوام بوونی ڕووەو دونیای ئاسوودەگی بەختەوەر.
٣ - حەتمیەتی مێژوو بۆ پەرژەوەندی چینی ڕەنجدەرانو نەتەوە ژێر دەستەکان بوو ئەم بارو دۆخە نەك بارو دۆخێکی تایبەت بەسەر میللەتی عیراقەوە ، بەڵکو تەوژمێکی قوناخ گواستنەوە بوو ، ئەو قۆناغەش زۆری نەتەوەو کۆمەڵگای گێتی گرتەوە ... !

بەرەیەکی پێشکەوتووخواز لە شاعیرانو هونەرمەندانو ڕۆشنبیرانی پێك هات ، بەکاری چووڵانەوەی ئازادیخوازیو ئاشتی پەروەری لە جیهاندا ، جەمسەرەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هۆشو زادەی بەشدار بوون لە کاروانی پێشکەوتووخوازیی ، لەعیراقدا .. ! ، (گۆرانی)ی مەزنو ئەوجا (کامەران) ڕۆشنبیری ئەو سەردەمە بوون ، بەشێك بوون لەو کاروانەی ڕووەو ئاسۆیەو هەرگیز ئەمانە لە بەرەی ڕۆشنبیرانی عیراق دابڕ نەبووبوونو دابڕ نەبوون ... !

(کامەران) قوتابیەکی زرنگی، ئەو بارو دۆخە بوو ئەوەندە بە توانا بوو بە خۆیدا دەپەرموویەوەو لە گەڵ جەماوەری گشت، چینو بەرەی ناو شاری سلیمانی لە کاتی پێویست دا لەگەڵ خۆپشاندەران دەدواو وەك خەتیبێکی لیٚ هاتوو بە ناو بانگ‌بوو ، لە سەر شانۆ وەك ئەکتەرێکی قاڵ بوو دەوری باڵای لە شانۆگەری‌دا بە سەرکەوتوی دەدی ، لەبەر ئەم هەڵوێستانەی گرتووخانەکانی رامیاری ئەو سەردەمە قوتابخانەیەکی بەرز بوون بۆ پیٚ گەیاندنی کادێری رۆشنبیر کەم‌و کووڕی لەو قوتابخانەدا (کامەران) ئاشنایەتی بەست ، لەگەڵ زۆری ئەو رۆشنبیرانەی کە پێشکەوتووخوازی گەلی عیراق بوون . ئاڵو گۆڕی بیرو بڕواو تیۆری لە گەڵ دا کردنو ئەوەندەی تر گیانی نیشتمان پەروەری لە دڵو مێشکی (کامەران) پتەوتر بوو ، وەك (تەفاعولێکی دیایلەکتیکی) رەنگیشی لە ناوەرۆکی شیعرەکانی (کامەران) دایەوە .

٤ – ناوەرۆکی هەمەجۆر بۆ شیعرەکانی کامەران ، پێویست بوو

ئەم بۆ چوونانە ، جغزو سنوور نەخشین ئەگەر هاتوو لە ناوەرۆکی هەندیٚ لە شیعرەکانی کامەران‌دا ، تێپەر بوونێك ، لە وجغزو نەخشانە بەدی بکەین ، زۆر سروشتی‌یە ، چونکە کورد وەك نەتەوەکانی تر ئەویش تایبەتیەتی خۆی هەیەو هەر دەشی‌مینیٚو زۆریش رەوایە ... ! لە بەر ئەوەیە سەرجەمی شیعرەکانی (کامەران) بگرین ، دەبینین وەك چەپکە گوڵ خۆی دەر دەخات ، هەر گوڵێکی ناو ئەو چەپکە بۆنو بەرامەیەك دەبەخشیٚو بۆنەکان یەك لەیەك خۆشترنو دڵ دەکەنەوە مەبەستمان ناوەرۆکی شیعرەکانە ، کە زەمینەو کاتێکی تایبەتی ئەم گۆرەپانەی بۆ (کامەران) ساز کردو کە بارو دۆخێکی کوردستان بوو پێویست بوو ، بەو (واقیعەو تەتبیقە) ناوەرۆکی جۆراو جۆر ، بابەتی شیعری (کامەران) بن ، کامەرانیش نکۆڵی لیٚ نەکردو ئەو بابەتانەی درکاند ... !

. . . .

«هەندیٚ لەو ناوەرۆکانە بە بەڵگەوە»

١ – ناوەرۆکی مرۆڤایەتیو پێشکەوتوو خوازیی سەرنج لە دیوانەکانی کامەران بدەین دەبینین دەنگ‌و ئاوازی مرۆڤایەتیو پێشکەوتوو خوازیشی تیایاندا زوڵاڵەو ، وەکو چۆن هاتووەو شیعری (ئیلواری) کردووە بە کوردی

لە کۆرنیکانی وێرانا
لە ژێر شینایی ئاسمانا
رێبوارێك ملی ریٚ ئەگریٚ
وورد وورد ریٚی ژیان ئەبریٚ
بەرخۆلەیەك لە باوەشیا
کۆترێك لە دلیٚ گەشبا
گۆرانیەك ئەلیٚ ئازاد
بۆ گیانی گشت ئادەمیزاد
نەغمەی یاخی بوونیك خاوێن
گۆرانیەك بۆ هەموو شوێن

لەم شیعرەدا ناوەرۆك زەقە ، دیارە ، مەبەست گیانی مرۆڤایەتە (بۆ ئازادی خوازانیش وەك شاعرێکی پێشکەوتووخواز دەڵێ : -
حاکم : - موتەهەم (جیمس ویڵسن)
تەمەنت : - پەنجا ساڵ ئەبێ
ئیشت : - دەربەدەرو بێ‌جێ
ئەم موحاکەمەیە دەست پێ دەکات تا (موودەعی عام دەڵێت) : -

ئەم درنجە گەورە رەشە
کۆمەڵی تاوانو خەشە
دڵی سیخناخ بووە لەژان
بەرامبەر پارە دارەکان
ئەوەندە بێ فەرە ئەڵێ
نابێ سپی بە من بڵێ
تۆ نوکەری وەرە سەر چۆك
بۆ دەولەمەندی نیویۆرك
ئەڵێ من رەنجی شانی خۆم
ئەبێ وەك ئینسان خۆم بخۆم

بۆ مرۆڤایەتیش ئەڵێ :

ئەی کۆتری سپی‌ی جوانم
ئەی لەرەی لەحنی رەوانم
تۆ دۆستی گشت مناڵانی
رەش بیو سپی ، برایانی

. . .

کامەران رۆ دەچێتە ناو زامو ئازارو ژانەکانی گەلەکەیەوە بەو تاق کردنەوەیە خۆی لە کێشەکانی خەباتو تێ کۆشانی نەتەوەکانی گێتی‌ی دەدۆزێتەوەو ئاوێتەی دەبێتو ئەویش دەنگ دەکاتو دژ بە چەوسانەوەو زەوت کردنی مافی میللەتان دەدوێ ، وەك ئازادی خواهێك بە ووشەی کوردی رەسەن دروشمی رزگار بوون دەهۆنێتەوەو ئازاری نەتەوەکەی ، وەك دروشمێك پیی بەرز دەکات هەر بۆ ئەوەشە کە کورد نابێ لە کاروانی ئازادی خوازانی هەندەران تەریك بوەستێو بەم کارەش (کامەران) نەمری بۆ شیعرەکانی مسۆگەر کرد .. !

٢ - ناوەرۆکی چینایەتی :-

ئەوە ئاشکرایە کامەران دژ بە دەرەبەگو چەوسانەوەو غەدر بووە ، بەرامبەر بەچینە هەژارەکانی ناو کۆمەڵو هەموو مرۆڤێکی بێ دەست ، چەکی بیر هەڵدەگرێو چینی دەرەبەگو چاو چنۆکی بۆرژوای کورد رێسوا دەکاتو وەك گیاکەلە تەماشایان دەکاتو بوونیان کۆسپە لە رێبازی خەباتی گەلەکەی .

چونکە بە تاقی کردنەوە بۆی دەرکەوتووە کە زۆری شۆرش‌و راچەنینەکانی گەلی کوردیی لە (ئێران)و جێگاکانی تر ، کە یەکە یەکەیان سەرکەوتوو نەبوون ، کەوتوون ، لە بەر هۆی زەبرو زەنگی دەرەبەگەکان‌و سەرۆك خێڵەکان‌و سەرمایەدارە گەورەکان ، کە دەوری فەرماندەیی کردنی ئەو شۆرشانە کەوتبوونە ژێر دەستی ئەمانەوە ... ! دەبینین شاعیر زۆر جار باسی هەژاری‌و برسێتی کرێکارو جوونیار دەکات‌و کە دێتەسەر ئاغاو میرو سولتان ، بەبێ ترسی رێسوایان دەکات‌و دەڵێت : —

گوێم لە شریخەی لێدانی دارە
قامچی لە پشتی داغان بێزارە
کەمن دڵسۆزیم بۆ سزا دراو
چۆن بم بە قامچی بۆ ئەو زۆردارە
بۆ رەش‌و رووت‌وچینی برسی
هەر چییەك ئەکەی ناترسی
هەر یەك ئۆخەی ، ئەم میللەتە
نادەم بە هەرچی‌یەك ، هەتە
هەر ئەوە بوو تاوانی‌من
ووتم کەس مەکەن بە گاسن
هەژار مەکەن بە خشت‌و بەرد
بۆ کۆشکی بەرزی سوورو زەرد
گوێم لێتە لە ورشەی داسا
لە هۆرەی خاڵو هەباسا
جوتیار بۆ خۆتانە شارا
چرای خۆشیتان هەلکرا

. . . .

یا دەڵێت : —

ئەوی ئەم نانە دێنێتە بەرهەم
هەمیشە برسی‌و رووت‌و هەژارە
بەڵام دەوڵەمەند . بەجەورو ستەم
بوو بە خاوەنی ، سامان‌و پارە
وا دیارە یاسای ژین ، ئەمرۆ وابە
هەرکەس رەنج بدا ، رەنجی بەبایە

. . .

چاو ئەبڕێتە ڕەنجی هەژاری
من لە تاو هەژار چاووم لێك نانێم
بۆیە چیت هەیە لە سامان بە جاری
نرخی پووشێکی من بۆ دا نانێم

. . .

بنو لەسەر چەرپای ئاڵتون
لە تەلاری ڕەنگاو ڕەنگا
ئەم کۆمەڵە دڵدش مردوون
لە تاریکی شەوە زەنگا

٣ – ناوەرۆکی نەتەوەیی و مرۆڤایەتی

کامەران بە بیروباوەر نەتەوە خوازێکی مرۆڤانە بوو ، هەموو شەقڵ و بابەت و ناوەرۆك و شێوەی شیعری ئەوە دەسەلمێنی . کە کامەران مرۆڤێکی رامیار بوو . خەباتی بە باوەڕەوە کردو . ئەم هەڵویستەشی ، کردی بە شاعیر . ! بەناوی جووتیارو کرێکارو رەش و رووتی نەتەوەکەی دەدووا . دەچوو بەگژ کۆنە پەرستان و ئەوانەش کە دژ بە مرۆڤایەتین و دژی نەتەوەی کوردیشن . هەژاران دەچەوسێنەوە . ئەم کردەوانەی بۆی بوونە هۆی رادوونانی لە لایەن میری کۆنە پەرستەوەو تەختی زیندانیان کردوو ماوەیەکی زۆر دوور خراوەو نان براویش بوو ... ! کامەران لێرەدا دەڵێت :–

ئەوەی مێژووی کورد بخوێنێتەوە
ئەڵقەی زنجیرەی بهونێتەوە
تێ دەگا هەرگیز سەر نانێتەوە
هیچ هێزێك نیە بیتوێنێتەوە
ئەو چەرخە نەما درەختی ڕەگەز
ڕیشەی دەرکێشن هی ئێمەی نەبەز

دیسان دەڵێت :–

بۆ تۆ ئاڵتون و تەلارو سامان
بۆ منیش ڕێگەی سەختی تێ کۆشان
تۆ بۆ خۆت ئەژیت بۆ خۆت ئەمری
من بۆ گەلی کورد – خاکی کوردستان

. . .

٤ – ناوەرۆك (کەلەپووری نەتەوایەتی)

چەمکی – کەلەپوور ئەوەیە ، لە کۆی گشت ژیاری نەتەوەکانی سەر ئەم زەویە درووست بووە ، کەلەپووری کوردی لەپاشماوەکانی ژیاری میدیو لولوبی هاتووەو داستانەکانی میرنشینەکانەو بەیتی دلداران‌و ئەو پەندو باوە نەمرانەی دێرینەی کوردن‌و ئاوێتەی بەیتی شیعر دەکرێن ، هەر چامەیەکی کوردی ئاوێتەی کەلەپوور بووبێت ، وەستایانە بەکار هاتبێت ، دیارە ئەو چامەیە ، جوانکاری پێوەی دیارەو نەمرە ، بۆ نموونە ، ئەمە شیعرێکی کامەرانە کە ناوەرۆك ئاوێتەی هەندێ فۆلکلوری نەریتی میللی کوردی بووە

داری شێخەباس سێبەری
بوو بە چەتری شێوە پەری
....

لەرەی (دەسماڵ) پوولەکە ریز
دلێ دلدار ئەکا بێ هێز
کچۆلەی بەژن‌و باڵا بەرز
لەتریەی نەرمی (پانی بەرز)
وەکو نقامی (زورناژەن)
نەرم ئەلەریەوە ، بەدەن

سکڤان عبدالحکیم

تو بێژی راستە

ژانا و تێکەهشتی و شاسوارێن رەخنێ دبێژن.. دڤی چەرخیدا پیدڤی‌یە رەخنەگر رەوشەنبیربیت و هنەك خالێن هەین دڤێت چاڤدێریێ لێبکەت و یێ لێ ئاگەهدار بیت دا ئەو بەرهەمێ رەخنەگر ماڤێ خۆ وەرگریت ژ سەنگاندنا بێ‌لا و بژوین و دا رەخنە لناڤ تورێ کوردیدا بێتە ئاڤاکرن سەر بنیاتەك راست و دروست و هەمی تورەڤان قازانج و مفایێ ژێ وەرگرن.

و هەکە رەخنەگر لدویف ڤان خالا نەچیت و خو پێڤە نەگریت بەرهەمێ وی قەت نکاریت جهێ خۆ بکەت دناڤ دل و هزرێن خویندەڤانادا، چێدبیت نەئێتەخاندن ژی و ئەڤ رەنگێ نڤیسینێ زیانێ دگەهینتە کاروانێ ئەدەبێ کوردی یێ هەڤچەرخ و مینا مە گوتی پێدڤی‌یە رەخنەگری ئاگەهـ ژ ڤان خالا هەبیت و هایژێ هەبیت ب هویر کاتی دا نەکەڤیت چ داڤ و تەلها و دا بکاریت خو قورتال کەت ژ هەڤالینیێ و سەربەست بیت ژ بەندێن هوگریێ و دا یێ سەرفەراز بیت ب بریارێد خۆدا هینکێ نا ترسیت و ناکەڤیتە تایێ شەرمێ.. و ئەڤ خالە ئەڤەنە

١ ـ سەنگاندنا بەرهەمێ ئەدەبی ژ لایێ هونەریڤە.

٢ ـ دیارکرنا بهایێ وی بدرستی

٣ ـ نرخێ وی و هەژیاتیا وی ژ لایێ هەست و ئاشکرا کرنێ.

٤ ـ دەست نیشان کرنا بەرهەمی د ناڤ نەخشێ رێبازا ئەدەبی.

٥ ـ دەست نیشان کرنا بەرهەمێ ئەدەبی هەکە نویکرن و (ئیبداع) و داهینان هەبیت دا پاڤێنە سەر سامانێ ئەدەبی.

٦ ـ پیڤانا ئەگەرا ل دوور و بەر لێ کری و کا چەند ئەگەر لێ هاتیە کرن و وێنەگرتنا لایێن

خودانێ بەرهەمی و خالێت هەست و هزرا خویاکەن دگەل هاریکاربێت سایکلوژی دا رەخنەکر بکاریت چەند رێکا پشتی هینگێ بخو ب هەلبژێریت و دا ب هێز ورەشەنیر یەك گەش دەست پێبکەت دا چوجارا نە هلنگڤیت و پاش نەکە ڤیت.

و ئەو رێکێن زانایێن رەخنێ دیتین کو پێدڤی یە لدویڤ بچن ئەڤەنە.

١ ـ رێکا هونەری

٢ ـ رێکا دیروکی

٣ ـ رێکا سایکلوژی

و ئەڤ تیۆەرێن رەخنێ هاتنە بجهـ ئینان پشتی گەلەك سەرهاتی و (تطبیقات) هاتینە کرن ل سەر گەلەك نڤیسینا یێن بناف و دەنگ ل رۆژهەلات و ئاڤایێ ژ بەر هندێ ژبیرنەکرن لایێ سایکلوژی بکەنە شەنگەستەك ژبو ئاشاکرنا و سەنگاندنا هەر بەرهەمەکی ئەدەبی و چ چیرۆك و رۆمان بیت یان هۆزان و داستان بیت و ناڤێن مەزن هاتنە داتان دا لبەراهیکێ بەرهەمێن وان بکەڤنە بن تیروژکا رەخنەگرێ نوی و هیڤی و داخازا مەیە ئەم دنڤیسین وئاخفتنا خودا مفایێ ژ ڤان خالا وەرگرین و دا ئاوریەکێ بدەینە کەڤنە رۆژا دا بزانین پشتی مەزنێ رەخنێ ل جیهانێ ئەوژی (ئەرسطو) بۆ دیڤرا (هوراس) هات دا پەرتوکا (ئەرسطو) شرۆڤەکەت د ناف هۆزانا خودا بناڤێ پەرتوکا ئەرسطو دانا (هونەرێ هۆزانێ) و من دڤێت بێژم پشتی ڤـان هەر دوو کەنکەنا (دانتی) هات دا ئەوژی گازیێا خۆ راهێلید دەمێ بەرەڤانی ژ زمانێ نەتەوایەتی کر و دڤیا زمانێ مللی شینا زمانێ زانینا جیهانی بگریت ئەوژی (لاتینی بۆ) و گوتێ کـو ستران و کێشێت مللی بهایەك مەزن هەیە د دیرۆکا ئەدەبیێدا و (دانتی) شیا درێکا داستانێن خـودا بەرفرەهێ بدەتە هزرا ئەرسطو ژ لایێ جفنگیێ ڤە (الرمز) ئەڤ سەرهاتیێە من کرە گروڤە دا بێژم زمانێ مللی و نەتەوایەتی و کار و کریارێت هەر مللەتەکی پێنگاڤەکە ژ بو نافداریێا جیهانی و هەکە رەخنەگر هەمی گاڤا ڤێ هزرێ نە شارینید و نەئینتە بیرا مە ئەم دێ بەرەزەبین د ناف پێلێت بیانی و خویانی.. زمانێ مللی و نەتەوایـەتی و رویدانـێن مللەتی مینا دیـروکێ یان چیرۆکەکا راست نە بیتە پالڤەدان ژبو نڤیسەڤانی و هۆزانڤانی پا تە چەوا دڤێت رەوشەنبیرەك جیهانی ژ نافمە دەرکەفیت و چ ژ خو و مللەتێ خو نەزانیت و بلا خو سەد خەلاتا وەرگریت و سەد زمانا ژی بزانیت. زمانێ مللی و نەتەوایەتی دێ مینت لدویماهیکێ چەکەك دژوار د دەستی دا دا رێکا خو بشەقینیت بۆ هەمی دونیایێ بناڤێ مللەتێ خو و بزمانێ مللەتێ خو... و ئەڤ ئاگەهداریێە پێدڤی یە ل بیرا مە بیت دا پاشەرۆژا مە گەشبیت.

○

■ سامي سليمان حاجي ■

« كه‌ريم جه‌ميل بيانى » شاعرو چيروكنڤيسێ گه‌نج ده‌نگه‌كه ژ ده‌نگێن‌مه ل ڤان سالێن دويماهيێ بسه‌ر كه‌ت‌و شيا جهێ خو بكه‌ت ل پاناڤا ئه‌ده‌بێ ل ده‌ڤه‌رێ... ده‌نگه‌كه [illegible] نينه ژبيركرن ده‌مێ چيروكنڤيس‌و ره‌خنه‌گر دئينه هژمارتن ب راستى ئه‌ڤ [illegible] من نه‌جهێ ڤى باسى يه به‌لێ دى ڤى باسى هێلم بو نڤيسينه‌كا دى‌يا به‌رفره‌هتر.

وژبلى كومه‌لە چيروكا ئێكێ « داڤين » كاك « بيانى » شيعرو چيروك‌و ره‌خنێن خو ل گه‌له‌ك [illegible] يێن به‌لاڤ كرين.

[illegible] دزانت كو رێكا چاڤ لێ كرنێ ل نك نينه، به‌لكى طاما داهينانێ هه‌ر [illegible] رێكه‌كا تايبه‌تى بوخو بگريت‌و ل دويڤ بچت... هنده‌ك هزرێن نوى ب‌كار [illegible] ب‌كار ئيناى (مستعمل) ب رێكه‌كا نوى وچاره سه‌ركرنه‌كا نوى به‌رچاڤ [illegible] ري.

[illegible] « شرينى » نمونه‌يه بو ڤێ ئاخفتنێ.. هه‌كه مروڤ باش هێڤ كه‌تێ دێ زانت چه‌ند هزره‌كا پێشكه‌فتى يا ب‌كار ئيناى تێدا... ژبه‌ر هندێ ئه‌ز دشێم بێژم كو نه ئينايه پێش نوكه، نه دچيروكادا‌و نه‌د شيعرادا.

« شرینی » پێنگاڤەك زیرەك‌و ژخوپشت راستە دجیهانا چیروکا مەیاکوردی داو ئەز دبێژم چ گومان تێدا نینە کە چیروکەکا سەرکەفتیە ژ هەردوو لایێن روخسارو ناڤەروکێ ڤەو هزرەکا جوان هەلگرتیە،... هیڤیا مە ئەوە بو چیروکنڤیسی پێنگاڤێن فرتر پاڤێت‌ل سەر رێکا نڤیسینا کورتە چیروکێ.

هزرەکا هەی ل ناڤ مە کوردا دبێژن هەکو ئێك دمریت ئەوی ئاگەهـ ژوان مروڤا هەیە ئەوێن بو دکەنەگری د شون‌و ڤەدشێرن... ئاگەهـ ژوێ هەمێ هەیە بەلێ نەشێت باخڤت... تاکو دکەنە د گوری‌داو ئاخێ رادەنە سەرو ئەو مروڤ دێ رابن چنەمال، ئەوژی ـ یێ‌مری ـ یێ ل وێ ئنیەتێ دێ دگەل وان چتە ڤە بەلێ سەرێ وی ڤ بەرێ ل هنداڤێ دکەڤت‌و ژنوی دزانت کو یێ مری... ئەڤە هزرەکە ئەز دبێژم کە لەك ژمەوە دزانن ئانژی یێ بهیستی.

هزرەکا دی یا هەی ـ چیروکنڤیسی یا بکار ئینای دچیروکاخودا ـ دبێژت روحا مروڤی پشتی مروڤ دمرت دەر دکەڤت‌و دئێتە جیهانا مە زێندیاو دچیتە هندەك جهێن تایبەتی ل هندەك دەمێن تایبەتی وەکی دێرا ـ ل‌نگ برایێن مە یێن فەلە ـ و گورستاناو هندە جارا ژی دئێتە خەونا مروڤی... خودانێ ڤێ روحێ وەسا دئێتە پێش چاڤێن مروڤی هەکو بەری مرنێ ئانکو خولك‌و دیمەنێ وی یێ وەسایە وەکی بەری بمریت... دڤێ چیروکێ‌دا چنکی هەڤالێ قارەمانێ چیروکێ فەلەیە لەورا روحا وی یا هاتیە ددێرێ ڤەو چیروك لوێرێ دەست پێ دکەت‌و هەر لوێرێ بدویماهی دئێت وەکی مە دیتی دەمێ خواندنێ..

راستی ئەڤ هزرە رێکەکا نوی‌یە دچیروکا کوردی‌دا کەسێ ـ بهزرامن ـ بکار نەئینایە بەری نرکە... چیروکنڤیسی دڤێت بومە چیروکا شرینیا « هرمز »ی بێژیت، بەلێ چەوا « هرمز » یێ شهید بوی ... شەرێ مە دگەل ئیرانێ... ل ڤێرە کی دێ بومە چیروکێ بێژت ؟... هەکە ل سەر ئەزمانێ قارەمانێ چیروکێ بێتە گوتن ئەز دبێژم دا چیروك گەلەکا سست بت چنکی هەر ئەوە کەسێ چیروکێ یێ بتنێ ـ شخصية القصة الوحيدة ـ وخویشکا « هرمز »ی چ نەدزانی ژ هەڤالینیا هەردوکا دا بومە چیروکێ داریژت چنکی قارەمانێ چیروکێ‌و « هرمز » بتنێ باش وان بیرهاتنا دزانن وییێن تێدا ژیاین.

ل ڤێرە دڤێت دووکەس هەبن ئان‌پتر دا وان هزرو بیرهاتنێن کەڤن داریژن ـ وەکی دچیروکێ‌دا هاتی ـ...

بەلێ چەوا ؟ قارەمانێ چیروکێ یێ بتنێ‌یەو « هرمز » یێ شهید بوی.... ؟ !

کاك « کەریم »ی ئەوهزرا بەری نهو من گوتی یا بکار ئینای بوڤێ مەبەستێ، روحا « هرمز »ی ئینا ئانژی هوێین ڤێ هاتنێ ئانین پێش چاڤ پاشی روحا شهیدي هات‌و روینشتە خار دگەل قارەمانێ چیروکێ‌و ـ نەدویرە چیروکنڤیس بخو بت ـ چیروکا شرینیێ ئەوا پشتی پازدە سالا گەهشتیە بنەجیهێ بو گوت، بەلێ پشتی چ‌و شرینیا چ ؟

* * *

چیروك گرێدانەکا دو دەمایە، دەمێ بوری « زاروکینیێ » دگەل دەمێ نهو دەمێ کەنجاتیێ.. ئەڤ هەردوو دەمە پێت هاتینە بەستن ب شرینیێ ڤە، شرینیا دەمێ بەرێ یا جەژنا سەرێ سالێ‌و شرینیا دەمێ نهو، شرینیا بیرهاتنا شهیدبونێ...

ئەڤ‌شرینیە یا جەژنا سەرێ سالێ بو... سالا بەری پازدە سالا بو.. ئەرێ ما مە ژبیرکر « هرمز » فەلە بو؟! بەلێ ئەڤ شرینیە نەگەهشتە بنەجیهێ ل وی دەمی چنکی ریبەرێ خاندنگەهێ نەهێلاو پشتی « هرمز » شهید بوی خویشکا وی - وەدیارە - هەر سال دا چت شەمالکا هلکەت و بیستەکی دگەل هزرێن خو ژیت و شرینیا بیرهاتنا سەری سالێ دانتە ددیرێ ڤەو نەدویرە ل دەروجیرانا ژی بەلاڤ کەت مانێ ل دەڤ مە ژی ئەم خێرا مریا ددەین و (سەدەقا) سەرێ کەس و مروڤێن خو ددەین و ئەز دبێژم مە هەمیا شەکروکێن خێرا یێن خارین ڤیجا نە تشتەکێ سەیرە ئان خەلەتە هەکە خویشکا « هرمز »ی شرینیا برایێ خو بدەت!!! چیروکا « شرینی »یا بویە سێ پرت ئانژی یا دروست ئەو بێژم ئەم دشێین بکەینە سێ پرت...، پرتا ئێکێ دەست پێ دکەت ژ سەرێ چیروکێ تاکو قارەمانێ چیروکێ دچیتە ددیرێ‌ڤەو ئەڤە نوینەریا دەمێ نهو دکەت.. پرتا دوێ دەست پێ دکەت هەکو روحا « هرمزی » دئێتە نگ قارەمانی تاکو درێژە بیرهاتنێن خو بدویما هیگ دئینن و روح دچت، ئەڤ بیرهاتنە کە چیروگ هەمیە، ئانکو گرێکا سەرەکی یە.

پرتا سێی دویماهیکا چیروکێ‌یە. ژڤێ چە ندێ دیار دبت کە چیروگ نڤیس خو بدەمەکیڤە نەگریدایە بەلکی یێ ژدەمێ حازر دەست پێ کری و چو، بو دەمێ بەرێ - پازدەسالا - وجارەکا دی زڤری دەمێ نهو.

ئەڤ هەرسێ پرتە ئێک ب ئێکێڤەیا بەند کری‌یەو ئێک ریکێ ددەتە یا بدویڤ‌خوڕا... ژسەرێ چیروکێ دیارە قارەمانێ چیروکێ لوێ ئێڤارێ گەلەکێ گێول نەخوش بوو گەلەك بیرهاتنێن نەخوش و کەڤن یێ دسەری‌دا مەخەل بوین (نەخوشی چ جارا ژبیرا مروڤی ناچن.. نەوەکی خوشی‌یا ژیێ خوشیێ گەلەکێ کورتە،...) دیسا (سوباهی جەژنا سەرێ سالێ‌یە، لڤێ ئێڤارێ وەکی هەمی ئێڤارییێت جەژن و روژێت خوش بیرهاتن دبنەگلواز... مروڤ ب خەمەکا کویر دحە سییێت...) ودیسا... (ئەز و خەم و بیرهاتنێت خول بەر دەرێ دێرێ دراوە ستیای بون...) .... هتد پشتی هنگی ئەو کچکا کراس رەش دیت و زانی کی‌یە... ئەڤجا یەکجار بیرهاتنێن کەڤن دلێ وی سوتن و خار لەورا پشتی ڤێ چەندێ وەکی بیرا وی‌و هەڤالێ وی یێ شەهید هاتی قەستا دێرێ کرو چونك وان شەمالکێن خویشکا شهیدی هلکرین بەلکی بیستەکێ ئەوژی دگەل بیرهاتنێن خو یێن کەڤن بژیت هەر چەندە وی هزرا هاتنا روحا « هرمز »ی نەدکر.

ئەڤ ئەگەرە هەمی‌و روینشتنا وی بتنێ ددێرێ ڤە ب وان هزرو بیراڤە ئەم دشێین بێژین ئامادەکرنە بو خواندەڤانی‌و هزروبیرێن وی بو پرتا دوێ ژچیروکێ کو خواندەڤان پێ قایل ببت کا بوچی قارەملن چو ددێرێ ڤەو هەڤالێ زاروکینیێ « هرمز » هاتە نك وە کی خەونەکێ (تو دا بێژی یێ ل سەر تبلێت خو بریڤە دچت وەسا سڤگو بێ پێژن ب نك من ڤە هات و ل دەڤ من راوەستیا...) ژڤێ پارچە منولوجي دیارە کو ئەوێ هاتی « روحە » یانژی هەلامەتێ « شبح » مروڤێ مری‌یە.

هاتنا « هرمز »ی و ئاخفتنا و نێڤبەرا هەردوا چیروکێ هەمیێ بو مە ددانته پێش چاڤ و دێ زانین کا شرینای وی بوچی نەکەهشت بەرێ پازدە سالا ؟!

ئەڤ پرتا درێژ هەلبەت دێ پرتا دویماهیکێ بدویڤ را ئێت چنکی نەمایە بێتە گوتن... یا مای روحا « هرمز » بچتە جهێ خوو دلێ قارەمانی بکوژرت و بسبوژت و روندکێن وی بێنە خوارێ بو هەڤالێ شهید.

* * * * * * *

وەکی مە گوتی شرینیا سەرێ سالا زایینی دا « هرمز » بو هەڤالێن خواندنێ ئینت کەئێك ژوان قارەمانێ چیروکێ یە، بەلێ رێبەرێ خواندنگەهێ ب زوردارییا خو نەهێلا وی دەمی شرینی بگەهته بنەجیهێ و پشتی پازدە سالا فەلەکێ چەرخەگ لێدا و ئەو شرینی دگەهته قارەمانێ چیروکێ... بەلێ پشتی چ ؟ نێ دیسا ڤێ جارێ ژی « هرمز » ی بخو نەئینا ... خویشکا وی ئینا (بو من بێژە ڤێ جارێ کێ نەهێلا تو بینی ؟... ڤێ جارێ ژی رێبەری نەهێلا !؟...)...

ئەرێ ما هەردوو رێبەر ئێکن ؟ ئەز دبێژم نە ئێکن چنکی گەلەك رێبەرێن هەین و یا دروست ئەوە بێژین « رێبەرەکی » نە هێلا... !

یێ ئەڤ چیروکە نڤیسی بێ گومان یێ دڤان کاودانێن نەخوشدا ژیای ئانژی یێ ل ناڤ تەخەکا مروڤا ژیایی سەروبەرێ وان ئەڤەبوو ئەز دبێژم گەلەك زمە ژی یێ دڤان کاودانێن نەخوشدا ژیایی... ئەڤ ژیانە نەگەلەکا دویرە ژمە و نەیا دویرە ژ هزرا مە... بیرا مە هەمیا دئێت دەمێ پێلاڤێن لاستیکی پێن مە دسوتن و د سەلخاندن ل هاڤینێ و د قەرساندن ژ سەرماو مە ژبەر دگری ل زڤستانێ و هەکە جارەکێ دریا بانە داچین ل مالێ (نەل نك پنی دوزی) پنی کەین و بیرا مە هەمیا دئێت دەیك و بابێن مە چەند بزاڤ ولاڤ لاڤ دکر سەخمەراتی ژیانەکا پاقژ بومە... پارێ ژدەڤێ خو ڤەدگرت و دکرە ددەڤێ مەدا، خو دهێلا رویس دا مە سار نەبایە... خو دهێلا برسی دا بشکورین ل سەر لێڤێن مە نە چوبا... گەلەك ئێزا وبرو نەخوشی دخار ل هیڤیا وێ روژێ ئەو ببانە تشتەگ و وان نەخوشیا خرا ژبیرێ ببەین و ژبیرا مە بچن ئانژی خو ببەین... ئەرێ چەوا دلێ وان بمەڤەنەبت ئەڤرو... ئەڤرو... چەوا دلێ وان بمەڤەنەبت و وان وەکی مێوا تری ئەمێ بخودان کرین و هێشتا پتر... ل هیڤیێ بەرێ مە بخوین... بەلێ پا دەیگ و بابا بەرێ مێوا « هرمز »ی نەخوار چنکی ژبن هاتە هلکێشان هێشتا تری بێسیرە.

راستی ئەڤ چیروکە مروڤ دشێت بێژن دو چیروکن ئێك هەزارایا میللەتێ مە ل دەمەکێ بوری و یا دوێ چیروکا شەرێ مە دگەل ئیرانێ... چیروکا (جەنگا چەپەل).

راستی کاك « کەریم »ی گەلەك تشت ئینانە بیرا مە کە زوێ بیرێ چو بون، بگرە ژ پێلاڤێن لاستیکی و بیجامێن پاتەکری و کری یا زاروکینێ ژ هەژارییێ و کەیڤا زاروکینێ دەمێ پێنج فلسەك دیتبا هەتا دگەهی یە شهید بونێ

O

+ (دلڤین) کومەلەکا چیروکایە ڤێ دوماهیێ هاتە بازاری.

پەخشان

ژ دیوانا دایکا گورگین

■ سەبری بۆتانی ■

ئەڤرۆ ١٦ یَ گولانا ١٩٦٦ یَ یە و سعەت ژی یازدە و بیستە..... ویَهە قەشـە پۆلسیَ بیَداری ل هەسپەکیَ سوارە و هیَدی هیَدی تیَت، ژ کولوسیَ سەریَ وی تا پیَلاڤا لنگیَ وی، وەك رەنگیَ هەسپیَ وی رەشە.. زەلامـەك ژی هیَدی هیَدی ل بەراهی‌یا هەسپیَ وی تیَت و دستـریَ.... ڤـایـە گـەهشت و ب ئـالیکاری‌یـا وی زەلامی ژ هـەسپیَ خـوە دابەزی... سیَ کەس، کو ئیَك ژ وان چەندی تو بیَژی، قەرِس و نەڤلیل و زمان دریَژ، ل سەر لیَڤا جوَکا ئاڤیَ روونشتی بوون، رابوَن سەرخوە و قەشە ژی سلاڤ دا، ئو کـەیف

خوەشی‌یا خوە ژی بوَ وان دیارکر، وان ژی سلاڤ و هاتنا وی ژدل پیروَز کرن.. قەشا روونشت و ئـەو ژی روونشتن.. قەشـە ژ بـەریکـا خـوە دەڤیَ هـەریـەکیَ ژ وان ب شەکروَکەکیَ شرین کر..... گول و کولیلکیَ هەزار رەنگ ب نازی و دەلالی‌یا خوە، ئەڤ چەمك و بن چیا سەرانسەر خەملاندینە، ب بـایی‌رە درەڤسن و ب میَشـیَن هنگڤینی چڤیکان‌رە دکەنن، چاڤ و دل ژیَ تیَرنابن.. ڤیَ خەملا سپـەهی دلیَ مام قـەشە ڤـەکر سترانـد (بەرچەم بەرچەم دچوَما هەی لێ لێ هەی لوَ لوَ...) سترانا خوە هەوکر و گوَت

ببينن، ڤان، كوليلكان ببينن، برێننێ چلوا ب هەڤالتي و يەكبوونا خوە ڤي جي خوەش دكن. چ خەملەك تێر نەخش و نيگار چێ دكن... چ هونەرەك سپەهي پێشكێش دكن... لەو دبێژن: گولەك تەنێ ناكێ بهار، ما چ يە گەلۆ ئەگەر ئەم مروڤ ژی وەك ڤان كوليلكيان ببنە يەك ؟.. خوەزی يەكبوونا مە ژی وەك يا ڤان كوليلكان بوويا.. نزانم چما ئەم ژ تشتەك هوسا ڤێرنابن »

نەڤاييلێ زمان درێژ سەرێ خوە ئێ رەق و هشك ل ڤەشە هەژاند و گۆت: تو ب ڤان گۆتنێن ڤالا كێ دخاپيني مام ڤەشە ؟... تو مە پێ دخاپيني، ئان ژی خوە ؟.... گەر وەك ئەز دبينم من ب گۆتا، پێش تو بێژی، تە ژی ئەڤ پەسنێ هيچ و ڤەلەو نەددا.. بلىى خەبلتێ تو بكە، بهارا روومەت و كەيفێ، نەيا پەسن و فەلسەڤێ، نان و خويبوون مە دڤێتن، ئەم دێ چ كن ژ فەلسەڤێ، هەی ڤەشە يێ تێر و تژی. »

چريسەتێ ڤەشە گرت، عەجيب گرتي ما، ديت ژی كو گۆتنا ڤي و يا وی هەردوك ژی، هەريەكێ ژ رەخێ خوەڤە راستە و يا وی ملك و هيمە، لێ يا ڤي زمان درێژی سەرێ وێ هەيە و بنێ وێ نەديارە، ئو شرۆڤە ژی دڤێت هەم ژی يارۆ ب گەف و مهانەيە، نەكو هەڤ رسوا بكن... ڤەشە كو هوسا ديت، حەز نەكر گێژاهي يێ ژخوەرە چێكێ، خوە نەئانى رێزاوی، خوە سل ژی نەكر و ب نەرمی گرتێ: دەكا ئەم دەڤ ژڤێ فەلسەڤا كو ئەڤ هەسپێ من ژی بەردن لۆۆۆ، ئەز دێ پرسەكێ ژتەكم.

- مادەم من تو راوەستاندی، بێژە، ژ تە پرس و ژمن بەرسڤا راست.

- ديتنا وێ پيرا پيرۆز و بێ كەس و وارژ من رە بوويە كول و كەسەر، ئەز شەيدايێ ئاخاڤتنا وێ مە، خوەزی هێژ ئەز نەمريم جارەك دی من ئەو پيرا زيرەك بديتا، ئێدی بەس.

- پيرا بدليسی ؟..

- ئەرێ ب خودێ ئەو، نەكەسەك دن.

- ئێك ئەو، ئێك ژی تو، ون هەردو وەك هەڤ حەژ تەڤز و تنازا دكن وەك هەڤ قوچمەبازن ژی، لەو تو هند خۆزی خوازێ ديتنا وێ بەرازا پيرۆزی... مەلايێ « شێوەلوكێ » وێ دێهلا شەقلەباز دناسێ، دكۆ كوشتنا وێ تاڤ يە - حەلالە - لێ بلوەركە مام ڤەشە ئەز خوە ژی وەك تە منێكارێ جڤاتا وێ و ئاشقێ بهيستنا دەنگێ وێ مە هەر دپرسم ژی، لێ من كەسەك نەديت سالوخەكێ ژێ هلدێ ئان تشتەكێ ژێ بزانێ... ئاخ پا زيرەكە ئەو پيرەژن.. دەبێژن دجوانيیا خوەدە خاپزانەك مەزن و ئاشق خور بوو، خوونا يارێن خوە ڤەدخوار... دبێژن نهۆ ژی وەك دووپشكە و كەس نەشێتێ، لخوە هشيار بە مام ڤەشە »

ئاخركی ڤەشە نەچار بوو، رابۆ سەرخوە و گازی وی زەلامێ دگەل خوە كر :« سلێمانۆ، هەسپێ من بينە، من دەراڤەتا ڤي زمان درێژی نينە، وی بلوەری ب گۆتنێن خوە ژی نينە، داخوازا وی بهارا زك و بن زكە.....

ژ ١٦ ێ گولانا ١٩٦٦ ێ داكەڤن وەرن ١٨

ێ تیرمەها ١٩٦٩ ێ...... دەرافەك تەنگ پیرا بێ کەس ئێژوت... ئانی -- ئانی بەر ڤنا مام قەشە دانی... ئەو بێ شوڵێ زمان درێژ، ئەو ژی وێ کاڤێ وەك جنەکێ پەیدا بوو، گوتێ: چ تو ب سەرمە دە راتەقاندی؟ هەی پیرا خودێ ژێ ستاندی... چ تو ژ وێ دەشتێ ئانی ڤێ « دۆزەخبەهشتێ »؟ هەی خودێ نەهشتێ... ترسێ ئان برسێ تو ئانی هەی خودێ کوشتێ، ئان چلخێ کونێلا تەیە و بلیێ وێ تو راتەقاندی ب سەرمە دە؟.. دە ئیجا بمرە مانەبەسە؟ »

پیرێ تف کرێ و گوت: بلیەك رەش ئەز فراندم، ئانیم - ئانیم بەردەستێ هیچ و پووچەك وەك تە دانیم هەی کوڕێ وێ ملکەرێ »

ئەو پیرا ١٠٠ - ١٠٥ سالی و ئەو قەشەیێ ٨٠ - ٨٤ سالی دیسان وەك دو نەهنگان ل هەڤ روونشتن و دەڤ پێکرن.. ژ لالش ڕاهیلانێ، تا دێرا ئەختومالێ، ژ زاگرۆز و شارەزوور هەتا شام و شەنگالێ..... ژ چین و ماچینا هەتا چیایێ مەتینا... ژ کراسێ زەلیخێ هەتا هەیف و مەریخێ... ژ کەنیشتێ تا دێرێ، ژ دێرێ تا مزکەفتێ.... ژ بالەدرا شێخادی تا بەر دەرێ بەهشتێ.. بەر و ئاڤ و جوکراڤ، هن خوەش و هن کەرپاڤ... چ چیرۆك و چیڤانۆك، چ ژی هونەر و دیرۆك، تشتەك نەما نەگوتن.

هەرچەند هەردو ژی - قەشە و پیرێ - تێرا خوە بیرتیژ و تێکەهشتی بوون، لێ پیرێ ژ وی زیرەکتر بوو، کو قەشە ژ پیرێ دپرسی، پیرێ بەرسڤ ددا، لێ هنەك ژ پرسێن وێ ژ قەشە بێ بەرسڤ دما.... پیرێ وەك چاوا پێش هنگێ شیابوویێ ڤێ جارێ ژی شیایێ... قەشە بچەکێ شەرم دکر چکو هەرجار پیرێ ژ وی دبر، لێ وەسا ژی چار ژ خوە نەدکر و چەند شیابا یان دەلیڤ هەبا دچوو جەم... نەمازە ژێرە بوو بوو کەسەر کو هەما جارەکێ ئەو ژی زۆرا پیرێ ببێ.... لێ یاراست ئەوە کو ئەم بێژن: تێکەهشتنا پیرێ ئەو بال پیرێڤە رادکشاند، پیرێ ژی ئەڤ لەو شکەستنا قەشە لێ تال بوو بوو، لێ بنلسێ وی بوو، نە یێ وێ، وی دەڤ دهاڤێتایێ و دەرگەهێ کەنگەشێ لەبەر ڤەدکر... جارا پاشییێ، کو ئێدی هەڤ نابینن، قەشە ب نیازا تۆلەستاندنێ هاتێ، پیرێ گوتی: ڤیرازییا من ئێدی وەك بەرێ ل من خوەش نایێ ». لێ قەشە بەلا خوە ژێ ڤەنەکر و گوت:

پیرێ پیرێ رەبەن دێرا منێ
شەڤ و رۆژێ، هەر ل بیرا منێ
زانینا من تە نینە، ژنکۆکێ
زانا ئەزم هەی نەڤێرا منێ

پیرێ بیستەکێ خوە ل مام قەشە بێ دەنگ کر و پاشێ گوت: های ژ خوە هەبە، خوە شاش مەکە هەی کەشەیێ خودێ ژێ ستاندی.. کەسێ زانا پەسنێ خوە نادێ، هەی ئەز کۆری تە و وێ خاچا سەرسینگێ تە بوویمۆ ، ئەڤ گوت و رابو چوو کۆزکێ ئاڤێ ژ قادێ راکر و تلخمێ درانێن خوە ژ دەڤێ خوە دەرانی و پێ شوشت و تێر ئاڤ ژێ ڤەخوار و تلخمێ درانێن خوە دیسان ڤەگەراندە دشەکەفتا دەڤێ خوەدە و چەند

جاڕەکان دەڤێ خوە ڤەکر و مچاند و تلیا
خوە یا شەهدێ ل ڤەشە هەژاند و ئەڤ
دینامیت پێڤە پەقاند:

ئەی کەشەیێ بێ مال و دێر
شێر هەر شێرە چ مێ، چ نێر
چەندا، بکی، چەندا بێژی
هەر ئەز ل ژۆرم تو ل ژێر

ڤەشە گۆت:

ژن هەر ژنە، چ ژۆر چ ژێر
کەس ڤەت نەدیت ژن بوویە مێر
ڤاژی نەکە شوڵا خودێ
هەی پیرا نەزان و بێ خێر

پیرێ گۆت:

کوهـ بدێرە گۆتنا من کەڤنە پیرێ
نەرەبەنا مزگەفتێ مە، نەیا دێرێ
هلۆ رابە ژ مەیدانێ ئان تشتەکێ
بێژە کو ژێ دیاربێ نیشانا خێرێ

ڤەشە پلمێ خوەکر، لێ زوو خوە چێکرڤە و زڤڕی سەر هەمدێ بەرێ... پیرێ ب نازکی پەشیمانی‌یا خوە دیارکر، لێ مام ڤەشە خوە ژبەرێ سلترکر و ئەنی‌یا خوە کر گرێک و گۆت :« ئەز دێ ژکی و ژچ خوە سلکم هەی کەرۆکا دنیا شەڤاندی.

پیرێ کو دیت ڤەشە خوە ترش و کەمۆرکر، وێ ژی خوە نەرماند و گۆت :« ب ناهەق تەخوە سلکر و من ژی ب ناهەق ژبۆ دلێ تەی ژ رەنگێ جلێن تە، خوە پەشیمان کر، لێ مخابن تو ب خوەڤە نەچوێی »

ڤەشە دەنگ نەکر و پیرێ گۆتنا خوە ئاژۆت :« گەر دپرسی تو ژپیرا بدلیسی، ترانا مەکە، لێ کو تەکر، خوە سل مەکە، ئەز ب کوردی، نە ب ترکی دبێژم: ئەو پیرا هەزار کەنکەنە و گرگرە حیز کرین، تو نەشێیی وێ چیز بکی »

ڤەشە شەرم و ئەرنا خوە ڤەشارت و گۆت:

هەی ماشەللا هەی ماشەللا
کەسەك نەشێ ڤەشێ ڤەلا
تو هلۆ رابە ژ مەیدانێ
هەرە بینە شێخ و مەلا

پێری خوە کەناند و گۆت :« ها ئەڤێ ژی ببهیسە و ژ مەترانێ خوەرە بێژە.

گۆتنا کەشە کەلاشە
خەلقۆ وەرن تەماشە
ئەز دایکا « کورگێن » م
من کەشە کر شەماشە

ڤەشە رابوو سەرخوە و گۆت : ژ دەستوورا پیرێ ئەز دێ چم.. پیرێ بلەز جبەیێ وی گرت و ب دەنگەکی تژی ڤەدر گۆتێ : مەچە، مەچە، دانیشە ئەم خوە ژ هەڤ خیش کن، پلشی هەرە و ئێدی هەو وەرە، چکو ئەگەر تو وەری ژی تو من نابینی » ب نەرمی و سپەهی گۆتێ:

ـ ئەز ژ دیوانا تە تێرتابم، لێ ئەز ب شوڵم نەشێم نەچم و نەشێم نەییم ژی هەی پیرا کولڕەردا.... هەی ماك و دایکا هەمی کوردا » ئەڤ گۆتنا ڤەشە پڕل پیرێ خوەش

هات و ب کەیف و ژ دل گوتێ:

ـ های ژ دەڤێ خوە ئەبە ها، پیرا کەرۆك مەکە فرۆك، جارەك دن ڤێ گوتنێ نەبێژە، هەکەنا ئەز دێ بفرم •

پیرێ داوا حبەیێ قەشە بەرنەدا و ب گوتەکێ روونشتاند و گوت:

کەسێ منۆ، کەشێ منۆ
نەزان و کێف خوەشێ منۆ
مامکێ منۆ، خالکێ منۆ
تشتەکێ من ژ تشتانە
راسەر زۆزان و دەشتانە
گورگور دکێ بێ ئەزمانە
تێ و دچێ بێ لنکە
گورمێنە دنکە دنکە
تێر رۆندك و بێ چاڤە
نۆلا هەڤریشمێ خاڤە

بێ رواەبتان قەشە گوت : (هەوره گور گور دکێ، گو باران دباریفن (رۆندکن)، دنکەدنکە ژێ ئەڤ جنا بەرف و بروسکانە • ئەڤە من تو گرتی، دەکا ڤێ جارێ زیرەك بە و ڤێ یا من بزانە:

ـ هەکە تو ببینی، ل خوە ناکی، هەکە ل تەکن ئێدی نابینی.

کوتکوتا دلێ مام قەشەیە، نەکو پیرێ بزانێ چیە.. پیرێ بێهنەکێ هزرا خوە تێدەکر و گوت: ـ ب خودێ کم کەشەیۆ من نەزانی و ئەز نزانم • قەشە خوە تێر کەنی و گوت :ـ کفنە، کفنێ تەی پیرۆزە، ئەڤێت چاوا من توگرتی و کوشتی، دەتو بزانی ئەز ئەزم.

قەشە بکەیف رابۆ بچێ و پیرێ ژی بەرسالەك تێز دسەرێ خوەدە حازر دکر کو بەلکی کفنێ پیرۆز بێ تدرینێ و دلی قەشە ژی پێ بشێنی، لێ قەشە دەلیف نەدا یێ و ژ نشکەکە ئەڤ پرس و بەرسفێن هیچ و هێژا ژ وان پەیدابوو.

قەشە: تەدیت ؟
پیرێ: مدیت
قەشە: تە چ دیت ؟
پیرێ: مەئەودیت
قەشە: ئەو چ یە ؟
پیرێ: ئەی ئەوە
قەشە: م زانی
پیرێ: تە چ زانی ؟
قەشە: م ئەو زانی
پیرێ: ئەو چ یە ؟
قەشە: ئەو ئەوە
پیرێ: وەی ڤێ
قەشە: وای وای
پیرێ: های های
قەشە: بای بای پیرێ
پیرێ: کش کش کەشە

○

دیار دوسکی

بەری بهارا گوندێ مە ب دویماهیك هاتبا، دا مالێن مە بارکن و بەرێ زۆما چن. زۆم ل دەڤ مەزارویا، جیهانەکا تایبەت بی، بەری چونا مە بو زۆمێ جهی، ئەم ژ کەیفا تێ نەد نڤستین... رۆژ ل دویڤ رۆژێ مەد هەژمارتن.

هەر ل گەهشتنا مە بو زۆمێ، دا کەڤینە ناڤ مێرگێن تراشا. ل هیلینێن چویچکان تێژکێن ئەوا گەدیێن. پشتی چەند رۆژکا، د هەر ئێك ژمە بتە خودانێ هندە چویچکاو یێ زیرەك با، دا بو خو هندەك تێژکێن کەوا ژێ گرت. جارەکێ ئێشتێ ژ من مەزنتر تێژکەوکەکا فرەکە گرت و دا من. گەلەك ب وێ دیاری‌یێ ئەر پێ خوشبیم و من ژ هەمیەکێ ب نرخ تر ددانا... من کرەد رکەکێ دا، ئاڤ و گەلەك توخمێن تومکێ کرنە بەر... چەند رۆژا ئەز روینشتمە بەرامبەری ڤی کەوی، کوئە و دمی ل ئاڤێ یان تومکێ ب دەت، من نە دیت!! رۆژەکێ باپیرێ من ژ من پسیارکر، کا کەوێ من بێ چەوانە، من گوتێ کر چر ناخوت و ڤەخوت. من ژێ پسیارا وی کر، کا چ تشت ژ هەمی‌یا پتر، کەوی د ڤێت، دابو ب ئینم، کا ناخوت؟

باپیرێ من گوت:

ـ کورێ من، وی ئازادی ب تنێ د ڤێت... ئازادی ژ هەمی توکێن تو د دەیی ب تام ترە، هەرە ئازاکە.

من کەوێ خو ژ رکێ دەرئێخست و بلندکر، ئەو فری و چو ل بەتەنەکا بەرامبەری کوینێ مە دا داو دەست ب چەرینێ کر... چاڤێ من مالێ و بو جارا ئێکێ بێ من هزرا ئازادی‌یێ داکری.

○